

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

4^E JAARGANG

WOENSDAG 12 MAART 1919

No. 167

INHOUD

	Blz.
VOORUITZICHTEN.....	249
De Rijnvaart gedurende het Jaar 1918 door <i>A. van Driel</i> ..	251
De Nederlandsche Katoenindustrie in 1918 door <i>Joan Gelderman</i>	252
De Petroleumindustrie in 1918 II	254
De Coöperatieve Zuivel-Organisatie in Friesland II door <i>Tj. Kuperus</i>	257
Uitgevoerde en voorgenomen Verbeteringen van onze Scheepvaartwegen IV door <i>Ir. V. I. P. de Blocq van Kuffeler</i> ..	259
Twee Publicaties van de „Zwitserse Bankvereeniging“..	260
De Czechoslowakische Financiën	263
AANTEKENINGEN:	
Gemeentelijk credietpapier	264
Nederlandsche kooplieden in den vreemde	264
Dette unifiée	265
Ontwikkeling van het Federal Farm Loan stelsel in de V. S.	265
Emissies in Engeland	265
BOEKAANKONDIGING:	
David A. Wells: Het Geld van Robinson Crusoe, vertaald door E. V., bespr. door B.	266
Dr. J. A. Nederbragt, Werkersland, economische en sociale schetsen, bespr. door H.	266
Gedenkboek, uitgegeven ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan der Openbare Handelsschool te Amsterdam. 1869—1919	267
MAANDCIJFERS:	
Emissies	267
Rijkspostspaarsbank	267
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	
Geldkoersen. Effectenbeurzen.	
Wisselkoersen. Goederenhandel.	
Bankstaten. Verkeerswezen.	

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: Mr. G. W. J. Bruins.

WEEKBLAD ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Secretaris-Redacteur: G. E. Huffnagel.

Secretariaat: Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.

Telef. Nr. 3000. Telegr. adres: Economisch Instituut.

Postcheque en girorekening Rotterdam No. 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 15,—. Buitenland en Koloniën f 17,— per jaar. Losse nummers 30 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0,95 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, 's-Gravenhage.

10 MAART 1919.

De geldmarkt was de afgelopen week ruimer, hetgeen vooral uitkwam in de notering van particulier disconto. Daar de Nederlandsche Bank nog eenige

verdere beperkende bepalingen voor het disconteeren van gemeentewissels bekend maakte, waren deze bijna niet te plaatsen; men zie voorts bij „Aanteekeningen“. Dientengevolge konden handelswissels, waarvan het aanbod tegenwoordig zeer gering is en die in den laatsten tijd slechts een klein gedeelte uitmaakten van het verhandelde papier, zeer gemakkelijk plaatsing vinden. De rente voor prima bankaccepten liep terug van ca. 4 pCt. tot 3¼ pCt., terwijl gemeentewissels nominaal 5 pCt. noteerden. Heden werden, nadat de bank zich bereid verklaard had voor vernieuwingswissels eenige tegemoetkoming te toonen, enkele kleine posten van dit papier tot ca. 4 pCt. verhandeld. De prolongatierente onderging niet veel verandering en schommelde tusschen 3½ en 4 pCt.

Ook blijkt den weekstaat van de Nederlandsche Bank is de geldmarkt ruimer geworden; de in de vorige week opgenomen gelden vloeiden weder voor een groot gedeelte terug. De binnenlandsche wissels verminderden met ca. 2½ millioen en de beleeningen met ruim 19 millioen. Daar door de regeering ca. 10 millioen in rekening-courant werd opgenomen en de saldo's van anderen met ca. 3 millioen terugliepen, kon de bankbiljettenomloop echter slechts met ongeveer 9 millioen verminderen.

De stilstand van de Marken- en Kronenkoersen is slechts van korten duur geweest. Deze week vond er vooral in Marken weder een heftige daling plaats. Vrijdag werden Marken voor ca. 22 verhandeld. Op betere politieke berichten kon Zaterdag een licht herstel intreden. De stemming blijft echter flauw. Naast den handel in uitbetaling Weenen, heeft zich in de laatste weken eenige omzet vertoond in uitbetaling Praag en uitbetaling Budapest. Eerstgenoemde wissel noteerde ca. 14, laatstgenoemde ca. 12, tegen een notering van ca. 11,50 voor Weenen.

VOORUITZICHTEN.

Van gezaghebbende zijde ontvingen wij op ons verzoek de volgende korte beschouwing over de vooruitzichten van de voorziening van ons land met levensmiddelen en grondstoffen:

Geven de feiten van het oogenblik aanleiding om pessimistisch of optimistisch over onze naaste toekomst te denken? Ik zou zeggen, dat er voor pessimisme geen reden is. Reeds thans is het merkbaar hoe de toestand op het gebied der voorziening van ons land met datgene wat voor ons economisch leven onmisbaar is, voortdurend verbetert. De rantsoenen,

ons toegemeten van de voornaamste levensmiddelen en grondstoffen ¹⁾, zijn na de daarin aangebrachte verhoogingen over het geheel vrij bevredigend te noemen, wanneer men maar in acht neemt, dat deze rantsoenen uitsluitend berekend zijn op onze behoefte voor binnenlandsch verbruik. Maar de kans is groot, dat verschillende dier rantsoenen als uitvloeisel der bemoeiingen van de Regeering en van de N. O. T. zullen worden verhoogd of dat zij — wat natuurlijk voor ons nog meer gewenscht is — binnen niet al te langen tijd geheel zullen worden afgeschaft, evenals de „nil-rations”, waaronder verstaan worden goederen, welke in het geheel niet kunnen worden aangevoerd. Dat is uit den aard der zaak nog niet de volledige vrijheid, die wij allen wenschen. Zoolang de blokkade practisch nog niet is opgeheven, kan daarvan geen sprake zijn. En al wijzen verschillende teekenen er op, dat de voorloopige vrede niet zoo heel lang meer zal uitblijven, ik geloof niet, dat dit al aanstonds gepaard zal gaan met een algeheele opheffing der blokkadepolitiek. Wat hiervan intusschen zij, het is vrij zeker, dat nog in den loop van dit jaar de N.O.T.-maatregelen, zool niet geheel overbodig zullen worden, dan toch in het belang van de hervatting van het vrije verkeer tot een minimum zullen kunnen worden teruggebracht. Het zal echter, ook als de N.O.T. tot het verleden zal behooren, vermoedelijk wel wenschelijk blijven, dat de Regeering, althans nog eenigen tijd, een oog in het zeil blijft houden ter voorkoming, dat door te sterken uitvoer het herstel van de vrijheid van verkeer zou kunnen leiden tot voortdoring van den toestand van duurte en schaarschte der eerste levensbehoeften, waaronder wij gedurende den oorlogstoestand in toenemende mate te lijden hebben gehad.

Pessimisten hoort men den laatsten tijd wel de onderstelling opperen, dat, ondanks de hervatting van den overzeeschen aanvoer, toch voorloopig niet te zeer moet gerekend worden op een voldoende bevoorradung van ons land, met het oog op gebrek aan tonnage om al die voorraden, waarvan de aanvoer ons thans door de Geassocieerden is toegestaan, tijdig hierheen te vervoeren. Daarbij wordt dan verder gewezen op het gebrek aan kolen en op de hooge vrachten.

Het komt mij voor, dat deze vrees vrijwel ongegrond is. Wij hebben thans weldra weder de volledige beschikking over onze scheepsruimte. En deze is, ondanks de verliezen ten gevolge van den duikbotoorlog, ruim voldoende, speciaal wat den aanvoer uit Indië betreft, om in onze behoeften te voorzien. Een gedeelte van de scheepsruimte der uit Indië hierheen varende schepen kan voorloopig bestemd blijven om goederen, die wij hierheen nog niet of slechts voor een deel kunnen aanvoeren, omdat de rantsoenen daardoor overschreden zouden worden, of omdat wij deze goederen thans niet via Nederland in het buitenland ter markt kunnen brengen, te verscheppen naar havens, die onze schepen op hun reis naar Nederland aandoen, als Genua, Marseille of Londen, totdat normale omstandigheden weder zullen zijn ingetreden.

Dat de markt voor tabak, koffie, thee en andere Indische producten zich inmiddels blijvend naar elders zal verplaatsen, geloof ik beslist niet. Immers ons land is hiervoor wel het gunstigst gelegen, ook met het oog op de daarachter liggende centrale Rijken, die steeds groote afnemers van die artikelen zijn geweest. Ongetwijfeld zullen de Centralen eerlang door de Geassocieerden weder in de gelegenheid worden gesteld Indische producten aan te koop. Dit zal dan den eersten tijd nog wel tegen crediet moeten geschieden. En nu geloof ik niet, dat de geassocieerde landen of Indië zooveel neiging zullen hebben hun dat crediet te verleen. Die credietverleening zal stellig hier te lande gecentraliseerd moeten zijn, juist

ook, omdat wij door onze ligging het gemakkelijkst uit Duitschland betaling in goederen kunnen ontvangen. Amsterdam en Rotterdam blijven dus naar mijne meening ook voor de toekomst aangewezen als de centrale marktplaatsen voor deze producten.

Wat de kwestie der steenkolen betreft, nu aanvoer daarvan uit Engeland, België en Duitschland zeer onvoldoende is en de aan die landen te betalen prijs hoog blijft, loont het stellig deze ook uit Amerika aan te voeren. Verschillende ladingen werden hier reeds aangevoerd, waardoor de industrie wordt gebaat. Wij hebben voorts een belangrijke scheepvaart op Amerika, zoodat de daar aankomende schepen bunkerkolen kunnen innemen voor de verdere reis of de terugreis naar Nederland, waardoor deze schepen geen beroep behoeven te doen op de voorraden hier te lande. Intusschen blijven wij voorloopig toch nog in belangrijke mate voor onze bunkerkolen afhankelijk van Engeland en nu valt het zeer te betreuren, dat wij, evenals trouwens de andere neutrale landen, voor die kolen dikwerf ongeveer tweemaal zooveel hebben te betalen als de Geallieerden, indien de neutrale schepen niet in het belang der Geallieerden varen. Alle hoop mag echter gekoesterd worden, dat Engeland deze kolenpolitiek spoedig zal laten varen, welke niet kan leiden tot eene gezonde ontwikkeling der handelsbetrekkingen.

Rest de kwestie der vrachten. Ongetwijfeld zijn deze thans nog zeer hoog, waarbij de dure kolenprijs en de verhoogde gages uit den aard der zaak een belangrijke rol spelen, terwijl hierbij nog een factor komt, welke het groote publiek bij de beoordeeling dezer zaak maar al te veel over het hoofd ziet, hetgeen meermalen leidt tot onbillijke critiek op de reederijen. Ik doel op het feit, dat thans nog bij gemis van exportgelegenheid de meeste van onze schepen ledig moeten uitvaren en dus alleen op de thuisreis vracht verdienen.

Maar toch is er alle reden om te verwachten, dat de vrachten niet overmatig hoog zullen blijven. Niet alleen is thans het molestrisico weder normaal, maar bovendien leidt de concurrentie op de vrachtenmarkt tot verlaging der vrachten, waarbij nog komt de zeer verklaarbare neiging bij de Regeeringen van alle landen, ook van het onze, om in het belang van het publiek de vrachten zooveel mogelijk te doen verlagen. Een en ander geeft mij, naar het mij voorkomt, recht tot de conclusie, dat men zich over den overzeeschen aanvoer van het benodigde naar ons land niet al te ongerust heeft te maken.

Enkele levensbehoeften worden nog voor rekening der Regeering aangevoerd in verband met de distributie daarvan, maar terecht heeft Minister van IJsselsteyn ingezien, dat met de beëindiging van den crisistoestand ook de crisisregelingen zoo snel mogelijk geliquideerd moeten worden. Rijkskantoor na Rijkskantoor verdwijnt; het eene artikel na het andere wordt vrijgegeven, de maximumprijzen worden de een na den ander opgeheven. Dit lijkt mij inderdaad een juiste politiek. Ik ben er vast van overtuigd, dat slechts bij zoo groot mogelijke vrijheid van handelen ons economisch leven kan gedijen. De tijdens de crisis opgedane ervaringen met het distributie- en rantsoeneringstelsel hebben mij in die overtuiging versterkt. Zeker, abnormale toestanden eischen nu eenmaal buitengewone maatregelen. Maar zoodra de normale toestand zich herstelt, worden die maatregelen een groot gevaar voor onze volkswelvaart. Trouwens, reeds tijdens de crisis bleken verschillende van die maatregelen niet uitvoerbaar. Tot den maximumprijs, voor eieren vastgesteld, was geen ei te krijgen. Men betaalde voor één ei tot 42 cents, zoodat slechts enkele bevoorrechten in staat waren een ei te koop. Thans, nu de Regeeringsbemoeiing met de eieren geheel is opgeheven, kosten zij 18 à 20 cents per stuk.

Ruimer aanvoer van het benodigde leidt vanzelf tot prijsverlaging. Sinaasappelen en citroenen, die

¹⁾ [De lijst hiervan is opgenomen op pag. 210 van No. 165. — Red.]

tot voor kort 75 cents à 1 gulden per stuk kosten, zijn thans reeds voor 10 à 20 cents te krijgen en zullen waarschijnlijk weldra nog goedkoper worden, naarmate de aanvoer toeneemt. Zoo zal het ook gaan met andere levensbehoeften. Wat graan en meel betreft, ook dit zal wel goedkoper worden, wanneer de beperkende bepalingen met betrekking tot den aanvoer daarvan geheel zullen zijn opgeheven, hetgeen mij voorkomt een kwestie te zijn van niet te langen tijd. Reeds thans is graan en meel in Argentinië veel goedkoper te krijgen dan in Noord-Amerika, maar wij zijn nog genoodzaakt, in verband met onze beperkte scheepsruimte, in Noord-Amerika ter markt te gaan. Het laat zich echter aanzien, dat deze toestand spoedig zich ten gunste zal wijzigen, hetgeen dan ongetwijfeld zal ten gevolge hebben, waar het rantsoen voor broodgraan wel voldoende kan geacht worden, dat het particulier initiatief, hetwelk thans uitgeschakeld is, weder zal kunnen optreden, zoowel voor brood als voor andere granen. Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor onze vetvoorziening. Het komt mij derhalve voor, dat wat er nog aan distributieregelingen is overgebleven, zoo spoedig mogelijk zal kunnen verdwijnen, hetgeen ons land slechts ten goede zal kunnen komen. Terecht heeft de Minister van Landbouw ook het verder scheuren van land stopgezet. De binnenlandsche productie van plantaardig voedsel, speciaal van graan, behoeft niet kunstmatig te worden opgevoerd nu regelmatige toevoer van het benodigde graan en meel van buitenaf verzekerd is, terwijl daarentegen onze veestapel en de daarmee samenhangende vleesch- en zuivelvoorziening slechts schade kan ondervinden van het overmatig scheuren van weiland.

Wat de nijverheid betreft is er, naar het mij voorkomt, wel eenige reden tot ongerustheid. Er dreigt gevaar van „dumping”, d.w.z. van een aanbod van buitenlandsche fabriekaten tot lageren prijs dan zij in de exporteerende landen kunnen worden vervaardigd en waartegen onze nijverheid op den duur niet opgewassen zal zijn. Deze zaak zal met groote zorg moeten worden gevolgd en ernstig onder de oogen worden gezien, zoodra er reden is aan te nemen, dat een dergelijke toestand niet van zeer tijdelijken aard is.

Alles bijeengenomen is er reden om de toekomst van ons land op economisch gebied niet ongunstig in te zien.

DE RIJNVAART GEDURENDE HET JAAR 1918.

Door het feit, dat de blokkade van de Entente tegenover de Centralen steeds meer werd toegehaald, was er zoo goed als geen bedrijvigheid in de Rijnvaart van Nederland naar Duitschland. De aanvoeren uit Duitschland werden in het voorjaar ook veel minder; kolen, zout, basalt, kali en constructie-ijzer waren hoofdzakelijk voor Nederland, echter slechts in betrekkelijk geringe hoeveelheden. IJzer voor den bouw van schepen werd in de eerste maanden van dit jaar nog in zeer kleine hoeveelheden door Duitschland uitgevoerd. Later werd om zoo te zeggen de geheele uitvoer zoo goed als stop gezet. Het gevolg hiervan was, dat de meeste scheepsbouwerven, die niet over ijzervoorraden beschikten (en hiertoe behoorden de meeste) tot stopzetten van het bedrijf genoodzaakt waren.

De kolentransporten van de Ruhrhavens naar Delfzijl (via Rotterdam—Amsterdam) met bestemming voor Scandinavië waren, schoon niet onbeduidend, toch van veel minder beteekenis dan in het jaar 1917. De oorzaak hiervan was enerzijds de zich meer en meer uitbreidende stakingen in de mijnen van het Ruhrgebied, anderzijds een steeds grooter verbruik voor de tot het uiterste opgevoerde oorlogsindustrie.

Anders was het echter gesteld met de vaart van de Ruhrhavens naar den Boven-Rijn. De scheepsvrachten, die b.v. in Maart, toen de verladingen, zooals ieder jaar het geval is, van grooter omvang werden, met Mk. 2,50 per ton waren genoteerd, liepen af en toe tot Mk. 4 per ton op. Niet alleen de Rijnschepen,

varende tusschen de Ruhrhavens en den Boven-Rijn, konden op goede vrachten bogen, ook de kanaalschepen voor het Rijn-Herne-Kanaal, welke zoo te zeggen bijna direct aan de mijnen konden laden, waren zeer gezocht en daardoor voor de eigenaars zeer rendabel.

Dikwijls echter konden de zoo noodige wagons aan de mijnen niet gesteld worden, dan weer werd er geheel of gedeeltelijk gestaakt, waardoor de aanvoeren natuurlijk tijdelijk verminderden en gedurende deze omstandigheden de vrachten weder inzonden. Aangezien deze storingsen van korten duur waren, was de vracht in doorsnee over het geheele jaar hoog te noemen.

Met de sleeploonen was het anders.

Het sleeploon, dat in het begin van het jaar met Mk. 2 per ton werd genoteerd, liep af en toe tot Mk. 4 op. Natuurlijk speelde vaak laagwater hierbij een rol. Als gemiddelde moge het sleeploon op Mk. 3 per ton worden getaxeerd. Voor Hollandsche sleepbooten was echter dit sleeploon niet zeer winstgevend, want de kolenfirma's in Duitschland verlangden oorspronkelijk betaling van de Hollandsche booten, ook voor de vaart naar den Boven-Rijn, op grond van den Hollandschen kolenprijs, die in Nederlandsch courant moest worden betaald en ongeveer driemaal zoo hoog was als die voor de Deutsche sleepbooten, terwijl het sleeploon in Marken werd vereffend. Dit werd later gewijzigd.

Verder waren er nog meer factoren, die het bedrijf onlooonend moesten maken en wel de volgende: 1e. De reizen duurden veel te lang; 2e. Laagwater was vaak oorzaak, dat men met half beladen schepen sleepen moest; 3e. De loonen van het sleepbootpersoneel werden steeds hooger; 4e. Het personeel wilde slechts 2 reizen van de Ruhrhavens naar den Boven-Rijn doen en daarna een reis naar Nederland, vanwege de voedselschaarste in Duitschland. Door den hoogen kolenprijs en dikwijls zonder loonenden sleep, moesten deze Hollandsche reizen als verliesposten worden geboekt; 5e. De machinekamerbehoeften, zooals olie, vet, enz., welke men in Duitschland moest betrekken, waren zeer duur en daarbij nog van slechte kwaliteit; als begrijpelijk gevolg hiervan grootere slijtage en daardoor weder meerdere reparaties dan in normale tijden; 6e. De instandhouding van het bedrijf bijna tot eene onmogelijkheid makende, werd de kolenprijs tegen den herfst voor de Nederlandsche booten vastgesteld op f 85 per ton.

Toen begin November de revolutie uitbrak, was er nog sprake van bedrijf; spoedig was dit echter gedaan. Door de stakingen in het Deutsche industriegebied werden vanzelf de beladingen van de mijnen met den dag minder, om spoedig tot bijna nihil te zijn gedaald.

Het vorenstaande kon ik constateeren! Dit behoort tot het verleden. Nu de toekomst! Ik waag wat te voorspellen.

Deze toekomst zal voor Rotterdam grootendeels afhangen van Duitschlands binnenlandschen toestand; rust dáár (en het is te hopen, dat werkwilligen spoedig de gelegenheid tot arbeid zullen vinden) zal verandering kunnen brengen in onzen terneergeslagen handel. Een land met circa 70 millioen bewoners, of liever, tezamen met de vroegere bondgenooten, van ongeveer 140 millioen, levend op arbeidsvermogen, speelt zeker een rol in den wereldhandel. Hiermede hangt ook ten nauwste samen het Nederlandsche Rijn-bedrijf.

Onomstootelijk zeker zijn in de wereldconstellatie de volkeren op elkander aangewezen en daarom zal de tijd de zware wonden van den wereld-oorlog heelen. Alle wonden worden door den tijd geheeld.

Zullen wij, Nederlanders, nu spoedig in den gewilden geest van vrijheid onze Rijnschepen, zooals voorheen, zonder de beperkende bepalingen van heden, kunnen laten varen zooals wij dit wenschen? Hebben vrije volkeren hierop geen recht? Ik hoop ten eerste, dat de betreffende Regeeringen zullen inzien, dat de Nederlandsche Rijnvloot zonder dit niet kan bestaan.

Door de geografische ligging van ons land en de energie, ons volk eigen, kunnen wij te water handel drijven met ieder land. Wat de Rijnscheepvaart betreft, zijn in hoofdzaak de havens van Rotterdam en Amsterdam, hand in hand gaande met het in- en uitgaande zeeverkeer, op de centrale rijken en Zwitserland aangewezen. De Rijnscheepvaart is de groote levensader van deze twee havens. Zij is in korten tijd tot groote ontwikkeling gekomen en een groot deel van de bevolking dezer steden zou bij niet wederopbloeiing moeten verkwijnen. Te hopen is het, dat het volkerenverbond tot stand komt en als gevolg hiervan een over de geheele wereld onbelemmerde vrije handel. Is dit tijdstip eenmaal in zicht, dan zal ook het kwijnende Rijnscheepvaartbedrijf weder tot zijn recht komen.

Centraal Europa heeft een enorme behoefte aan levensmiddelen en grondstoffen; hiertegenover zal, als gevolg van den wederopbloei van de industrie, beslist een uitvoer moeten staan. Bij de dan te verwachten groote ruiltransporten zal verlading per schip, zoowel op den Rijn als op de kanalen, een hoofdrol spelen, want in de eerste plaats is het spoorwegmateriaal niet alleen in beslag genomen, uitgeleverd en verbruikt, doch ook zullen de verhoogingen der spoorvrachten ten gunste van de Rijnvaart een groote rol spelen. Die verhoogingen der spoorvrachten moeten komen (voor zooverre niet reeds geschied), gezien het duurdere materiaal, de hoogere arbeidsloonen, de duurdere exploitatie in het algemeen. De thans reeds bestaande verhoogingen buiten beschouwing latend, zullen zij van af 1 April a.s. ongeveer 100 pCt. hooger zijn dan vóór den oorlog, waarbij nog komt, dat de meeste z.g. „Ausnahmetarife" niet meer van kracht zullen zijn.

Dit móet der scheepvaart ten goede komen. Alles tezamen genomen en met inachtneming van het bovenstaande, geloof ik, dat de malaise-tijd voor Rotterdam voorbij is, ook al omdat de Amerikaansche Regeering deze haven als stapel- en distributieplaats voor de levensmiddelen heeft bestemd, zoodat wij binnen korten tijd in onze haven een bedrijfsdrukte zullen hebben, zooals geen optimist had durven hopen.

Ook is het mijn overtuiging, dat de levensmiddelenvoorziening van Oostenrijk voor een groot gedeelte over Rotterdam zal worden geleid via Regensburg, de groote verbindingsplaats tusschen Rijn en Donau.

Alhoewel bij verschillende gelegenheden reeds werd gestipuleerd, dat de geografische ligging van Rotterdam, zijne moderne los- en laadinrichtingen en de welbekende bevaarbaarheid van den Rijn deze haven moesten maken tot een steeds zich uitbreidenden doorgang van en naar Centraal Europa, wensch ik nog even als mijne opinie te uiten, dat dergelijke voordeelen zich zonder twijfel ook in de nieuwe toekomst zullen doen gelden en eene concurrentie met andere havens zonder vrees onder de oogen kan worden gezien.

A. VAN DRIEL.

Rotterdam, 10 Maart 1919.

DE NEDERLANDSCHE KATOENINDUSTRIE IN 1918.

De Nederlandsche katoenindustrie heeft in het afgelopen jaar zeer geleden onder de steeds sterker doorgedroefde blokkadepolitiek van de Geassocieerde Mogendheden, waardoor ook ons vaderland steeds meer in de klem geraakte en het overzeesche verkeer geleidelijk vrijwel geheel tot stilstand kwam. De aanvoeren van grondstoffen voor onze katoenindustrie, die in de tweede helft van 1917 reeds geheel waren opgehouden, zijn ook in het afgelopen jaar, behoudens enkele kleine uitzonderingen, niet hervat. Enkele fabrieken, die nog eenigen voorraad van grondstoffen hadden, hebben in de eerste maanden van 1918 nog met een zeer beperkte productie kunnen werken, doch ook deze hebben successievelijk haar bedrijf ge-

heel moeten stopzetten. De totale hoeveelheid katoenen goederen, in 1918 in Nederland gefabriceerd, zal dan ook zeer gering zijn geweest en de overgrootte meerderheid van de bijna 40.000 werklieden, die anders in de Twentsche fabrieken hun brood verdienen, heeft gedurende een groot gedeelte van het afgelopen jaar van de steunuitkeeringen moeten leven. Weliswaar vond een gedeelte van deze werklieden, vooral gedurende de zomermaanden, bezigheid op vele ontginningen van heidevelden, die grootendeels voor rekening van de betrokken gemeentebesturen en fabrikanten werden uitgevoerd, doch dit betrof toch slechts een betrekkelijk gering percentage en vooral in de grootere fabrieksplaatsen, waar het aantal werklozen zooveel groter was en de geschikte heideperceelen meestal ook weer zooveel verder uit de kom der gemeente verwijderd waren, was voor deze werkloze textielarbeiders geen bezigheid te vinden.

Volgens de meest betrouwbare gegevens hebben de invoeren in Nederland bedragen van:

<i>Ruwe Katoen:</i>	
1913/16	gemiddeld 35.779.000 K.G.
1917	9.887.812 „
1918	188.020 „
<i>Katoenen Garen:</i>	
1913/16	gemiddeld 31.391.200 K.G.
1917	16.755.900 „
1918	100.362 „
<i>Katoenen Manufacturen:</i>	
1917	2.835.037 K.G.
1918	221.599 „

De cijfers voor 1917 en 1918 zijn ontleend aan de opgaven van het Centraal Bureau voor de Statistiek, terwijl de wijze, waarop de cijfers voor 1913/1916 zijn gevonden, hier reeds vroeger is medegedeeld. (E.S.B. pag. 222/3, Jaargang 1918).

De invoer van ruwe katoen in 1918 bepaalde zich uitsluitend tot een zending van 1000 balen Brazielkatoen, in Juli j.l. per s.s. „Kennemerland" aangekomen, en welke katoen op voorschrift van de Nederlandsche Regeering voor verschillende artikelen werd versponnen. De gareninvoer was van nog minder beteekenis, daar $\frac{1}{2}$ van bovengenoemde hoeveelheid uit naaigarnen uit Zwitserland en Spanje bestond, die door het groot gebrek hier te lande nu hier nog een markt konden vinden. In tegenstelling met vorige jaren was de invoer uit Engeland dan ook vrijwel nihil en bedroeg deze over 1918 slechts 274 K.G., terwijl van de 16.755.900 K.G. in 1917 ingevoerd, nog 16.651.638 K.G. uit Engeland afkomstig was.

Ook de invoer van katoenen manufacturen was van zeer weinig beteekenis, van de zeer geringe hoeveelheid van 1918 waren 119.252 K.G. uit Zwitserland en 97.736 K.G. uit Engeland afkomstig, terwijl van de 2.835.037 K.G. van 1917 nog 2.775.391 K.G. uit Engeland werden ingevoerd.

Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat de vraag naar katoenen manufacturen in ons land in het afgelopen jaar steeds het aanbod belangrijk heeft overtroffen. De binnenlandsche productie had vrijwel opgehouden, de invoeren uit het buitenland waren zeer onbelangrijk en de binnenlandsche behoefte bleef groot, ook al door de betrekkelijke welvaart in verschillende gedeelten van ons land, vooral in de landbouwende districten en verder doordat vele particulieren zich voor eenigen tijd vooruit gingen voorzien, omdat zij vreesden, dat bij het voortduren van den oorlog de schaarschte nog groter zou worden.

De uitvoer van katoenen manufacturen uit Nederland is dan ook uit den aard der zaak slechts zeer gering geweest en wel:

1913/16	gemiddeld 31.391.200 K.G.
1917	6.711.496 „
1918	514.848 „

De waarde van dezen uitvoer heeft in 1918

f 1.995.593 bedragen tegen f 17.996.547 over 1917, terwijl over de vorige jaren geen betrouwbare cijfers bekend zijn. Waar in normale jaren circa $\frac{1}{3}$ van de productie der Nederlandsche Katoenweverijen wordt uitgevoerd, loont het wel de moeite om eens na te gaan over welke landen de afzet zich gedurende de laatste twee jaren heeft bewogen. Volgens de opgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek is er uitgevoerd naar:

	1918.	1917.
Nederlandsch-Indië .. f	1.135.536	f 12.607.916
Engelsch-Indië	149.808	1.446.248
Oost-Afrika	36.572	811.538
West-Afrika	88.641	1.262.210
China & Hong-Kong ..	141.163	132.143
Noorwegen	143.532	284.167
Denemarken	100.347	57.982
Engeland	35.215	150.172
Diverse landen	164.779	1.244.171
	f 1.995.593	f 17.996.547

Van deze uitvoeren is dus in beide jaren nog verreweg het grootste gedeelte naar Nederlandsch-Indië verzonden en de uitvoer naar andere landen is slechts van zeer weinig beteekenis geweest. De zeer geringe hoeveelheid katoenen manufacturen, in 1918 geëxporteerd, was niet alleen te wijten aan de kleine productie der weverijen, doch door de groote schaarschte aan katoenen goederen in ons land werden verschillende partijen, die oorspronkelijk voor export waren gefabriceerd, in de binnenlandsche consumptie gebracht. Toen in October j.l. de onderhandelingen over den wapenstilstand begonnen, verminderde deze vraag in het binnenland zeer plotseling en was op eens alle kooplust verdwenen. Verschillende grossiers en confectiefabrikanten zaten toen met groote partijen exportgoed, dat zij uit vrees voor nog grootere schaarschte gekocht hadden. Hoewel de kwaliteit daarvan in vele gevallen niet voor de binnenlandsche consumptie geschikt was, zou men deze goederen in tijden van nood wel hebben kunnen gebruiken, doch nu de kans op meer normale toestanden veel grooter was geworden, konden dergelijke partijen geen kopers vinden, zoodat daarop zeker belangrijke verliezen zullen moeten worden geleden.

Na het tot stand komen van het „Agreement” met de Geassocieerde Mogendheden in Nov./Dec. 1918 was de invoer van ruwe katoen en katoenen garens weer mogelijk en werden dan ook in Januari j.l. reeds de eerste partijen aangebracht.

Het is zeker voor de katoenindustrie zeer te betreuren, dat de Nederlandsche Regeering geen betere regeling voor het katoenrantsoen heeft kunnen verkrijgen. Eerst was dit rantsoen vastgesteld op 24.000 ton per jaar, voor ruwe katoen, katoenen garens en katoenen manufacturen, welke hoeveelheid einde Januari verhoogd werd tot 47.000 ton, welke als volgt mocht worden ingevoerd: 27.000 ton ruwe katoen, 10.000 ton katoenen garens en 10.000 ton katoenen manufacturen. Vooral voor katoenen garens is deze hoeveelheid zeer onvoldoende en slechts circa 30 pCt. van den gemiddelden invoer in de jaren 1913/16. Waar juist de groote exportweverijen grootendeels Engelsche garens gebruiken, zouden deze om haar bedrijf op eenigszins normale wijze te kunnen hervatten, juist in het begin een grootere hoeveelheid garens nodig hebben, omdat haar fabrieken veelal geheel leeg zijn gewerkt. Het is dus zeker te hopen, dat de invoer van katoenen garens spoedig geheel vrij zal worden of anders dit rantsoen belangrijk wordt verhoogd, hetwelk ook in het belang van de Engelsche spinnerijen zou zijn, omdat het aanbod van garens op de Manchestermarkt thans zeer groot is en de spinnerijen daar zeker gaarne weer meer naar Nederland zouden uitvoeren. Bovendien waren de Nederlandsche weverijen altijd een der grootste afnemers van Engelsche garens en was in normale jaren dikwijls $\frac{1}{3}$ van den geheelen uitvoer voor ons land bestemd.

Voor katoenen manufacturen zal de hoeveelheid van 10.000 ton, ook in verband met de geringe vraag in ons land, wel voldoende zijn, doch ook voor ruwe katoen is de gerantsoeneerde hoeveelheid slechts ongeveer $\frac{1}{3}$ van de normale behoefte, welke mindere hoeveelheid voornamelijk ten koste komt van den invoer van afvallen en linters, waarvoor de N.O.T. slechts op zeer spaarzame wijze consenten geeft. Hierdoor worden voornamelijk de afvalspinnerijen en de dekenfabrieken gedupeerd, waardoor de productie van grovere werkmanskleding en van artikelen als dweilen, molton-dekens enz., ook voorloopig nog slechts op zeer kleine schaal hervat zal kunnen worden en prijzen van deze artikelen dus veel minder zullen dalen dan anders wel het geval zoude zijn.

Is dus de toestand voor de Nederlandsche Katoenindustrie, wat de grondstoffenvoorziening betreft, voorloopig nog niet gunstig, ook overigens zijn de vooruitzichten niet zeer bemoedigend. Een industrie, die wat haar grondstoffen betreft, op aanvoer van overzee is aangewezen en de producten weer voor het grootste gedeelte naar overzeesche landen moet exporteerden, heeft natuurlijk zeer groot belang bij lage vrachten en goedkope fabricatieprijzen. Tot nu toe is zulks in ons land absoluut niet het geval. Zeevrachten, hoewel dalende, zijn nog zeer hoog, spoorvrachten hebben een niveau bereikt, dat men eenige jaren geleden in ons land voor onmogelijk zou hebben gehouden. Kolenprijzen hier te lande zijn ongeveer viermaal zoo hoog als in Amerika en driemaal zoo hoog als in Engeland, terwijl deze prijzen indirect weer op de prijzen van vele hulpmiddelen drukken, die daardoor ook weer veel duurder zijn dan anders wel nodig zou zijn geweest. Ook de loonen zijn in ons land enorm gestegen, doch zulks is ook in andere landen het geval geweest, al blijft een zuivere vergelijking voorloopig nog moeilijk.

Waar voor de meeste weverijen voorloopig wegens gebrek aan grondstoffen van een vol bedrijf nog geen sprake zal kunnen zijn, drukken deze hoge kosten natuurlijk nog in sterkere mate. Zelfs indien echter de grondstoffenvoorziening weer normaal was en ook de kolenpositie een normale productie mogelijk zou maken, dan zou het zeker nog groote moeite kosten den export weder op de oude wijze te hervatten. In de oorlogsjaren heeft men toch vele afnemers verloren, die zich noodgedwongen bij andere landen hebben voorzien en het zal niet zoo gemakkelijk zijn om overal het verloren terrein te herwinnen. Vooral de Japansche katoenindustrie heeft haar afzetgebied op de markten van het Verre Oosten enorm uitgebreid.

Ook de Engelsche katoenindustrie, die voor de concurrentie van de Nederlandsche weverijen van veel meer beteekenis is dan de Japansche industrie, heeft zelfs gedurende het einde van den oorlog haar export nog vrij goed kunnen handhaven, zoodals uit de volgende uitvoercijfers van den „Board of Trade” blijkt:

Uitvoer van Katoenen Garens (in 1000 lbs.).

	1918.	1917.
Scandinavië	2.146	9.216
Nederland	7	31.732
Frankrijk	66.516	33.741
Zwitserland	6.889	5.982
Noord-Amerika	3.992	10.316
Totaal uitvoer .. .	101.793	133.151

Uitvoer van Katoenen Manufacturen (in 1000 yards).

	1918.	1917.
Denemarken	6.547	40.805
Nederland	980	25.969
Frankrijk	183.489	123.583
Zwitserland	75.242	82.014
Nederlandsch-Indië	165.389	248.717
Engelsch-Indië	935.387	1.106.725
Egypte	361.608	319.457
China & Hongkong	216.390	309.585
Britsch West- en Oost-Afr.	292.683	285.656
Totaal uitvoer .. .	3.695.772	4.978.237

De totale uitvoer van katoenen garens is dus in 1918 met circa 25 pCt. afgenomen, doch de productie in Engeland was gedurende het geheele jaar door de maatregelen van den „Board of Control” zeer beperkt en bedroeg gedurende een groot gedeelte van het jaar slechts 40 pCt. van de normale productie. Het verlies van den afzet in Nederland wordt geheel gecompenseerd door de grotere uitvoeren naar Frankrijk, doch deze uitvoer zal over 1919 zeker weer sterk verminderen nu de Fransche katoenspinnerijen in Lille en Tourcoing haar bedrijf weer opvatten en waarschijnlijk de groote spinnerij-industrie van den Elzas voor de Fransche markt beschikbaar zal zijn. De uitvoer naar de Scandinavische landen is wel sterk vermindert, doch heeft toch niet geheel opgehouden, terwijl Zwitserland ook over 1918 een getrouwe klant van Manchester is kunnen blijven.

Wat den uitvoer van katoenen manufacturen betreft, is deze eveneens over 1918 met 25 pCt. vermindert, terwijl ook de uitvoer naar Frankrijk sterk gestegen is. De uitvoer van manufacturen naar Nederland was geheel onbetekenend, terwijl de cijfers voor Zwitserland, dat groote hoeveelheden manufacturen als grondstof voor broderies enz. in Manchester koopt, weinig verandering vertoonen. Ook door deze cijfers wordt weer aan de meening voedsel gegeven, dat Zwitserland onder den wereldoorlog economisch minder heeft geleden dan ons land. De groote uitvoercijfers voor manufacturen geven echter de dichtbevolkte landen in het Verre Oosten; alleen Engelsch-Indië neemt ongeveer $\frac{1}{4}$ van de geheele Engelsche uitvoeren, niettegenstaande dit land zelf een bloeiende en sterk vooruitgaande textielindustrie bezit en de grondstoffen daarvoor in het land zelf aanwezig zijn.

Sedert het sluiten van den wapenstilstand is ook in Manchester de toestand van de katoenindustrie verre van rooskleurig. Door het vrijkomen van scheepsruimte werd de invoer van ruwe katoen veel gemakkelijker en zijn dus reeds in December j.l. alle beperkende bepalingen op het katoenverbruik ingetrokken, zoodat sedert alle fabrieken weer volop kunnen werken. Dit ging echter gepaard met het ophouden van de groote orders in manufacturen voor de Engelsche en Geallieerde legers, terwijl bovendien door de vlugge demobilisatie het aantal beschikbare werkkrachten sterk vermeerderde. Met den kooplust op de overzeesche markten ging het juist omgekeerd. Vele exporteurs hadden de laatste maanden bij de toen heerschende abnormale prijzen alleen gekocht om in de markt te blijven en om niet later misschien nog meer te moeten betalen. Nu echter de wapenstilstand lagere prijzen voor ruwe katoen, goedkoopere vrachten en een ruimere productie bracht, wenschte men algemeen voorloopig de markt nog eens aan te zien en werd er dus bijna niet gekocht. Het gevolg is dan ook, dat prijzen van manufacturen in Engeland sterk zijn gedaald en dat zeer vele fabrieken stilstaan wegens gebrek aan orders. De groote markten van het Verre Oosten koopen niet, omdat zij de markt voorloopig nog niet vertrouwen en de kleinere markten van den Balkan en het Turksche Rijk en ook Mesopotamië, Syrië enz., welke landen sedert jaren geheel voor Manchester waren gesloten en waar thans een nijpend gebrek aan katoenen goederen bestaat, zijn financieel zoo gedesorganiseerd, dat het zaken doen daar ook zeer moeilijk is, hoewel in vele van deze landen weer groote partijen producten, waarom men in West-Europa zeer verlegen is, opgehoopt schijnen te zijn. Het is maar te hopen, dat een spoedige vrede, die in elk geval meer stabiliteit in de economische verhoudingen zal brengen en een geleidelijke hervatting van het geheel gedesorganiseerde scheepvaartverkeer, ook voor deze landen weldra eenigszins normale toestanden zal veroorzaken.

Zulks is niet alleen te hopen voor de Engelsche katoenindustrie, doch ook voor onze Nederlandsche

textielfabrieken, die nu reeds den terugslag ondervinden van den slechten toestand in het Manchesterdistrict en die waarschijnlijk ook niet op flinke orders en een geregelden afzet zullen mogen rekenen, alvorens er wat meer orde in den thans bestaanden wereldchaos is gekomen.

J. G.

DE PETROLEUMINDUSTRIE IN 1918. *)

Onze medewerker schrijft:

De wereldoorlog heeft ook in 1918 sterk zijn druk doen voelen op de aardoliewinning. De productie-kosten stegen zoowel door schaarschte en duurte van materiaal als door steeds stijgende arbeidsloonen en belastingen. Wel waren ook in het algemeen de verkoopprijzen bij den put hooger, doch geenszins in alle gevallen voldoende om de meerdere onkosten te dekken. Ondanks dit werd, speciaal in die landen, die het best voor den export gelegen zijn, met alle energie voortgewerkt om de productie op zoodanig peil te houden als noodig was voor de groote oorlogsbehoeften.

De exploitatie van *Nederlandsch-Indië* ging haar regelmatig gang. De productie van dit land is zeer constant, pl.m. 2,5 pCt. van de totale wereldproductie. De kwestie, hoe de nog vrije olieterreinen in exploitatie zullen worden gebracht, wacht nog steeds op eene wettelijke regeling. De vrees voor *kapitalistische* exploitatie heeft voorshands nog tot geen ander gevolg geleid, dan dat er heelemaal niet geëxploiteerd wordt. In het belang van Nederland en *Nederlandsch-Indië* is het echter te hopen, dat Regeering en Kamer weldra tot een goede, practische oplossing van dit vraagstuk zullen komen.

Intusschen zal de relatieve beteekenis van *Nederlandsch-Indië* als olieproducerend land steeds achteruitgaan. Reeds thans is het percentage van de Indische productie ten opzichte van de wereldproductie niet belangrijk. Binnen korten tijd, zoodra de ontwikkeling van de productie van Mexico, Perzië, Mesopotamië en van verschillende andere landen, waarvan de olierijkdom verre dien van *Nederlandsch-Indië* overtreft, niet meer belemmerd wordt door een tekort aan scheepsruimte, zal de *Nederlandsch-Indische* productie een onbeduidend percentage van de wereldproductie bedragen.

In de *Russische* productiecentra is in den loop van 1918 de macht verschillende malen van de eenē partij op de andere overgegaan. In Baku aan de Kaspische Zee hadden achtereenvolgens de tegenstanders der Bolschewiki, de Bolschewiki, Tataren en Armeniërs, Duitsch-Turksche en Entente-troepen de macht in handen. Ook op de andere productie-plaatsen werd voortdurend om de macht gestreden.

Tijdens de overheersching der Bolschewiki in Baku werd de geheele petroleumindustrie z.g. „genationaliseerd”. Toen daarna de Turken de stad bezetten, werden de olie-ondernemingen weder aan de rechtmatige eigenaars teruggegeven. Van een eenigszins geregelde productie kon natuurlijk geen sprake zijn, al ware het alleen slechts doordat de afvoer uiterst beperkt was.

Op 17 November bezetten Engelsche troepen Baku, waardoor de orde werd hersteld en het werk kon worden hervat. Volgens recente berichten zou binnenkort een niet onbelangrijke export via Batoem worden hervat. Zoolang echter de Wolga nog ten deele in handen van de Bolschewiki is, kan van een eenigszins voldoende afvoer van olieproducten uit Baku nauwelijks sprake zijn.

Uit de andere Russische productiecentra kwamen nog schaarscher berichten binnen dan uit Baku. Aan het eind van het jaar was Grozny (N. Kaukasus) in handen der Bolschewiki. De toestand op de andere terreinen is onbekend. De installaties hebben in Baku weinig, naar het schijnt in Grozny meer geleden.

De financieel-economische grondslagen der industrie

*) Vervolg en slot van pag. 224.

zijn echter gedurende 1918 zeer ernstig geschaad. Het is onmogelijk zich aan voorspellingen, wanneer het werk weer min of meer normaal zal kunnen worden opgevat, te wagen.

In *Rumenië* is in het jaar 1918 tot de débâcle der Middenrijken, energiek onder Duitsch militair beheer voortgewerkt, teneinde de productie zoo hoog mogelijk op te voeren. Dit is inderdaad met goed gevolg gelukt. Midden 1918 bedroeg de Rumeensche productie pl.m. $\frac{1}{2}$ van de normale van vóór den oorlog. De Duitsche militaire bezetting ging in den loop van het jaar over tot „Zwangliquidation” van de aan de Middenrijken vijandelijke petroleummaatschappijen.

Na het keeren van de krijgskans en het terugtrekken van de Duitsch-Oostenrijksch-Hongaarsche troepen uit Rumenië, is de nieuwe Rumeensche Regeering vlijtig begonnen thans op haar beurt de aan onderdanen van de Middenrijken behorende petroleummaatschappijen onder dwang te liquideeren en de zuivere Entente-maatschappijen wederom aan hare rechtmatige bezitters terug te geven. Na het terugtrekken van de Duitschers zijn door de Rumeensche Regeering voor het binnenlandsch verbruik der diverse olieproducten prijzen, vastgesteld, die ten eenenmale onvoldoende zijn om de productiekosten te dekken.

De olieproductie in *Galicie* ging gedurende 1918 vrij regelmatig voort. De productie van dit land is echter gestadig aan het afnemen. Met de uiteenvalling van Oostenrijk-Hongarije is ook aan de regelmatige productie een einde gekomen. Een energiek hervatten van de exploitatie in Galicie is, zoolang in dat land de politieke toestand nog niet geconsolideerd is, nauwelijks te verwachten.

De *Duitsche* productie was nooit groot (pl.m. 140.000 ton per jaar), doch tijdens den oorlog was zelfs die kleine productie van zeer veel belang. Met Elzas-Lotharingen heeft Duitschland echter het relatief belangrijke olieterrein, Pechelbronn, met een jaarproductie van pl.m. 50.000 ton, verloren. Duitschland is hierdoor dus practisch gesproken van de lijst der olievoortbrengende landen verdwenen.

De enorme vraag naar olieproducten heeft in de *Vereenigde Staten* de voortbrenging zeer gestimuleerd. Een nieuw hoogterecord van pl.m. 360.000.000 barrel (d.i. pl.m. 52.000.000 ton) (pl.m. 66 pCt. van de totale wereldproductie) werd bereikt.

De enorme ontwikkeling van de petroleumindustrie gedurende 4 oorlogsjaren moge blijken uit de volgende cijfers:

Periode	Aantal nieuwopgerichte Petr. Mijnen.	Maatschappelijke kap. dier Mijnen.
1 Aug. 1914—30 Sept. 1918	1.771	\$ 2.114.537.000
1 Jan. 1918—30 Sept. 1918	702	„ 376.560.000

Evenals de handel, zooals hierboven beschreven ¹⁾, werd ook het distillatiebedrijf en de verdeeling der ruwe olie over de fabrieken onder Regeeringscontrole gebracht; allemaal tijdelijke oorlogsmatregelen, waarvan in de eerste weken van 1919 reeds een belangrijk deel zijn ingetrokken. Inderdaad is er thans een krachtig streven merkbaar, niet slechts bij den handel en de industrie, doch ook bij de Regeering, om ten spoedigste van alle regeeringsinmenging af te komen, teneinde met nieuwe kracht zich op de concurrentie met vreemde landen te kunnen werpen.

Het wetsvoorstel, waarbij geregeld wordt, op welke wijze voortaan Staatsolieterreinen aan de industrie in exploitatie zullen worden gegeven, wist het in 1918 nog niet tot „wet” te brengen.

De zeer hoge belastingen, die voor het fiscale jaar 1918—1919 bij Wetsontwerp werden voorgesteld, zouden ongetwijfeld een belemmerenden invloed hebben op de ontwikkeling van de olieproductie, indien niet thans reeds voor de volgende jaren belangrijk minder hoge belastingen in het vooruitzicht waren gesteld.

Hoewel in 1918 de vraag naar *Mexicaansche* olie

van de zijde der Geassocieerden en daarmee de Mexicaansche export belangrijk steeg, verhinderde toch nog steeds een tekort aan tankschepen het vrij laten produceeren der reeds aangeboorde putten. De potentiële productie van Mexico is, naar geschat wordt, 6 à 7 maal zoo groot als de tegenwoordige productie. D.w.z. dat men verwacht, dat, door alle thans reeds geboorde putten op volle capaciteit te laten voortbrengen, de jaarproductie 6 à 7 maal de tegenwoordige, die pl.m. 60.000.000 barrel (d.i. pl.m. 9.000.000 ton) bedraagt, zou zijn.

De kwaliteit der Mexicaansche olie is zoodanig, dat er door gewone distillatie slechts een gering percentage benzine en kerosine uit verkregen kan worden en verreweg het grootste deel als liquid fuel verkocht moet worden. De waarschijnlijk groote vraag naar liquid fuel, die zich zal doen gelden en de meerdere scheepsruimte, die onmiddellijk na het staken der vijandelikheden voor Mexico beschikbaar kwam, zullen ongetwijfeld in den eerstvolgenden tijd aan de Mexicaansche petroleumindustrie den „Aufschwung” geven, waarop zij reeds eenige jaren wacht.

In het begin van 1918 werd door President Carranza een decreet uitgevaardigd, waarbij eenige hooge belastingen op de olie-industrie werden gelegd en waarbij tevens uitvoering werd gegeven aan een artikel in de nieuwe Grondwet, dat, in tegenstelling met de vroegere Mijnwetten, bepaalt, dat de ondergrond van particuliere terreinen aan den Staat behoort. Door dit decreet werden de gevestigde rechten van vele petroleummaatschappijen ernstig benadeeld. Een sterke actie werd daartegen gevoerd onder Noord-Amerikaansche leiding, met het gevolg, dat het decreet eenige malen werd gewijzigd en verzacht. Aan het einde van het jaar was deze „question brûlante” echter nog niet tot een oplossing gekomen.

Het olie-rayon in Mexico werd ook in 1918 regelmatig bezocht door opstandige benden, die wel veel ongemak bezorgden, doch de petroleumindustrie verder niet ernstig vermochten te schaden.

De ontwikkeling van de olienijverheid in *Zuid-Perzië* werd energiek voortgezet. Dit land belooft op petroleumgebied een zeer groote toekomst tegemoet te gaan.

In *Egypte*, waar ondanks veel moeite gedurende verschillende jaren de productie niet tot een eenigszins belangrijk niveau was op te voeren, werd in 1918 een belangrijk hogere productie verkregen. In verband met de zeer gunstige ligging van Egypte voor het scheepvaartverkeer en met de eigen behoeften van het land, is deze ontwikkeling van een buitengewoon belang te achten.

Van de olieterreinen van secundaire betekenis worden hier nog enkele genoemd:

De ontwikkeling van *Peru* dreigt door oneenigheid tusschen de Regeering en de voornaamste exploitante, de Standard Oil, over de mijnrechten van deze laatste, belemmerd te worden.

Het exploratiewerk in *Venezuela* werd in het afgelopen jaar krachtig voortgezet. Gebrek aan scheepsruimte belette echter de productie van dit land belangrijk op te voeren.

Argentinië kon zich als olieproducent ook in 1918 niet ontwikkelen door de onereuse voorwaarden, waarop particulieren slechts olieterreinen kunnen verwerven. De eenige productieve exploitatie van eenige betekenis is de Staatsexploitatie in Comodore Rivadavia, aan de kust van Patagonië gelegen, die ondanks den geweldigen brandstoffennood, die in dit land in het afgelopen jaar heeft geheerscht, niet tot een noemenswaardige meerdere ontwikkeling is gekomen. In 1918 zijn verschillende projecten voor een nieuwe Mijnwet in behandeling genomen, waarvan het eene het particulier kapitaal nog radicaler weet af te schrikken dan het andere. Tot wet hebben echter geen van deze ontwerpen het nog gebracht.

¹⁾ Zie vorig nummer.

Trinidad's productie kon in het afgelopen jaar een vooruitgang aanwijzen.

De productie van *Britsch-Indië* (Burmah) was in het afgelopen jaar ongeveer gelijk aan die van 1917.

In *Japan* wordt de olie-industrie energiek ontwikkeld, met het gevolg, dat de productie gestadig stijgt en allengs in een groot percentage van de eigen behoeften voorziet.

Het *fabrieksbedrijf* heeft in het afgelopen jaar wederom een zeer interessant beeld vertoond. 1918 onderscheidde zich door een nog sterker wisseling in de vraag naar de talloze olieproducten, dan in deze toch reeds zeer beweeglijke industrie normaal genoemd moet worden.

Deze „beweeglijkheid” brengt voor de olie-industrie de noodzakelijkheid mede steeds met de grootste oplettendheid de marktverhoudingen te volgen en dikwijls met de uiterste promptheid tot besluiten te komen, niet slechts tot ingrijpende wijzigingen in het bestaande fabrieksbedrijf, doch ook tot het oprichten van geheel nieuwe fabrieken op plaatsen, waar men tot voor kort niet aan de vestiging van dergelijke installaties dacht. Grote kapitaalsuitgaven waren van het een en ander in 1918 wederom het gevolg; uitgaven, welke veelal gedaan moesten worden om in plotseling opkomende behoeften te voorzien, behoeften, waarvan het echter geenszins zeker was, dat zij geruimen tijd zullen aanhouden, maar die voor het oogenblik belangrijk genoeg schenen om de oprichting van nieuwe installaties te wettigen.

Op dit ingewikkelde probleem kan hier uit den aard der zaak niet worden ingegaan. Slechts zij met een enkel woord er op gewezen, hoe, alleen reeds door het verschil in vervoerbaarheid van de diverse olieproducten — vergelijk b.v. benzine en asphalt — al naarmate de vraag naar het eene of het andere product zich sterk ontwikkelt, het transport — en daardoor het fabrieksprobleem — ten eenenmale gewijzigd wordt, wat tot gevolg kan hebben, dat, waar tot nog toe de geografisch-economisch juiste ligging voor het fabrieksbedrijf wellicht het productieland was, voortaan het consumptieland — veelal het vreemde buitenland — aangewezen dient te worden voor het raffinagebedrijf. Ook een eventuele wijziging in de tariefpolitiek der consumptielanden kan in dit verband van het grootste belang zijn.

Een uiterst prompte „Neuorientierung” en een directe aanvaarding van de daaruit voortvloeiende consequenties, die practisch gesproken immer bestaan uit nieuwe belegging van millioenen-kapitalen, niet slechts in het fabrieksbedrijf, doch ook in het *transport- en distributiebedrijf*, is in deze omstandigheden noodzakelijk om niet het gevaar te loopen in vele gevallen „achter de markt aan te komen”.

In 1918 werden dan ook de transport- en verkoopsorganisaties van de groote petroleumgroepen zeer belangrijk uitgebreid. Over de vergrooting van de wereldtankvloot werd hiervoor reeds iets gezegd en hieronder volgen daarover nog eenige cijfers.

Talrijke belangrijke, honderden K.M. lange, pijpleidingen werden in het afgelopen jaar wederom aangelegd, ten koste van enorme kapitalen. Ook aan den uitbouw van de verkoopsinstallaties zijn groote kapitalen besteed en wel speciaal, zooals reeds hiervoor opgemerkt, voor liquid-fuel-bunkerstations.

Waar daarenboven de *oliemarkt* zoo uiterst wisselvallig pleegt te zijn en ook het *productiebedrijf* er een is, dat, door de groote risico's, die er aan verbonden zijn, slechts door zeer kapitaalkrachtige maatschappijen zonder onverantwoordelijke risico's te nemen, uitgeoefend kan worden, is het duidelijk waarom de petroleumindustrie zich steeds meer concentreert bij het groot-kapitaal, waar dat gesteund wordt door de uitgebreide kennis en ervaring van experts, niet alleen op technisch, geologisch en technologisch gebied, doch

ook door den ervaren olie-industrieel, administrateur en handelman.

Over het *vermoedelijk beeld van de olie-industrie en de oliemarkt* in de naaste toekomst het volgende:

Tengevolge van het plotseling eindigen der vijandelijkheden verkeerden de olie-industrie en -handel op het oogenblik zoo zéér in een overgangperiode van de oorlogs- naar de vredes „Wirtschaft”, dat het uiterst gewaagd is, zich met voorspellingen bezig te houden. Zeker is het, dat in vele opzichten de toestand door het eindigen van den oorlog veel gunstiger is geworden.

Terwijl wij het vorig jaar nog moesten vermelden, dat gebrek aan boormateriaal, waarvan de Vereenigde Staten ook het grootste deel der andere productielanden voorziet, wellicht een belemmerenden invloed zou hebben op de voortbrenging in de naaste toekomst, daar schijnt thans hiervoor niet meer gevreesd behoeven te worden.

De beëindiging van den duikbootoorlog heeft ook gemaakt, dat de tankschepen wederom de gewone kortste routes kunnen nemen, waardoor met de beschikbare wereldtankvloot veel grooter quantiteiten zijn te vervoeren dan tijdens den oorlog het geval was. In dit verband is het interessant te vernemen, dat, nu met het eindigen der vijandelijkheden de „balans” van de wereldtankvloot kan worden opgemaakt, blijkt, dat deze, ondanks den duikbootoorlog, eind 1918 pl.m. 800.000 ton laadvermogen grooter was dan bij het begin van den oorlog, hetgeen een duidelijk beeld geeft van de koortsachtige haast, waarmee in de Ver. Staten en Engeland tankschepen werden aangebouwd.

Het reeds hierboven beschreven gebruik van de dubbele bodems van vrachtschepen voor het vervoer van liquid fuel heeft het transportvraagstuk voor olieproducten tijdens den oorlog ten deele helpen oplossen. Nu de oorlog geëindigd is, zal men zeker deze gunstige ervaring niet prijsgeven, hetgeen dus met een nog meerdere vergrooting van de wereldtankvloot overeenkomt. Voor een tekort aan tonnage voor petroleumtransport behoeft dan ook niet gevreesd te worden.

De onlangs door den Shipping Board van de Ver. Staten aangekondigde vrijlating van 174 tankschepen, die in October 1917 door het Gouvernement werden gerequireerd, wijst ook in deze richting.

Het legerverbruik, dat eerst na de algeheele demobilisatie weer tot vredesproporties zal afnemen, is toch na het sluiten van den wapenstilstand reeds zoo-zeer verminderd, dat overal de particuliere consument weder voor een deel zijn behoeften kan dekken.

Over consumptie in den eerstkomenden tijd het volgende: Vóór alles zullen de vrijwel uitgeputte stocks van alle olieproducten in tal van consumptie-centra moeten worden aangevuld. Dan zal het weder opbouwen van de verwoeste oorlogsgebieden een groot verbruik van alle petroleumderivaten met zich medebrengen.

Over de blijvende consumptie schijnt het volgende waarschijnlijk: Het benzinegebruik, dat in de laatste jaren reeds zoo enorm is gestegen, zal door tal van oorzaken nog zeer sterk toenemen. De ontwikkeling niet alleen van het personen-, doch ook van het vrachtverkeer, zal voor een groot deel geschieden door middel van den benzinemotor. Deze is daarvoor nl. in vele gevallen het meest practisch en economisch. Het groote aantal vrachtauto's, dat na de demobilisatie der legers vrijkomt, zal sterk in deze richting medewerken. Ook in den landbouw is voor vele werkzaamheden zoo'n uitstekend gebruik van benzinemotoren te maken (zooals trouwens in de Vereenigde Staten en op de Cubaansche suikerplantages reeds in het groot gedaan wordt), dat deze tak van bedrijf zonder twijfel in de naaste toekomst een groot-benzineconsument zal worden. Een snelle ontwikkeling van het vliegwezen zal zeker niet op zich laten wachten.

Ondanks deze uitbreiding, die van het benzineverbruik wordt verwacht, schijnt het niet, dat er een tekort aan dit product zal zijn. Ten eerste door een groote olieproductie; voorts door kunstmatige fabricage van benzine uit aardgas, uit zwaardere olieproducten, uit bruinkool en uit „shale”; en last not least doordat allengs benzine-motoren zoodanig worden gebouwd, dat zij steeds zwaardere benzine kunnen gebruiken. Vooral de technische mogelijkheid om zwaardere benzine te gebruiken en voorts de ontwikkeling van de bereiding van benzine uit zwaardere olieproducten, zijn voor deze kwestie van het grootste belang. Immers de mogelijkheid zwaardere benzine aan de markt te brengen zal de, als „benzine” uit een zekere hoeveelheid ruwe olie af te scheiden fracties, zeer sterk doen stijgen en nu het fabriekmatig goed mogelijk blijkt te zijn lichtere olieproducten uit zwaardere te maken (in de Vereenigde Staten werd in het jaar 1917 van zoodanige benzine een kwantum van 1.000.000 ton gefabriceerd), terwijl voor 1918 het cijfer nog wel niet bekend is, doch het zeker is, dat het nog veel grooter zal zijn, is wanneer toch nog een tekort aan benzine dreigt, fabriekmatig een deel der zwaardere producten in de meer edele benzine te convertieren. En daar van deze zwaardere producten relatief, ten opzichte van het totaal benzineverbruik, steeds een zeer groot kwantum aanwezig zal zijn, schijnt er geen vrees voor een tekort aan benzine behoeven te bestaan.

Kerosine, vroeger uitsluitend gebruikt voor verlichting, verliest uit den aard der zaak regelmatig markten door de opkomst van gas en electriciteit, doch wint aan den anderen kant weer nieuwe in ontwikkeling komende afzetgebieden. Daarenboven wordt kerosine steeds meer aangewend voor krachtdoeleinden. O.a. de Noorsche visschersvloot maakt er reeds een ruim gebruik van. Het schijnt dan ook niet, dat er aanleiding is om een daling van het kerosineverbruik te verwachten. Integendeel.

Vraag naar gasolie en andere oliën voor Dieselmotoren zal ongetwijfeld zeer belangrijk stijgen tengevolge van het steeds toenemend gebruik van mechanische kracht. Door de hoge brandstofprijzen zal het geringe oliegebruik van Dieselmotoren zeer medewerken tot een groote uitbreiding van de toepassing van zulke motoren.

Met de algemeene ontwikkeling van verkeer en industrie zal de vraag naar smeeroliën levendig zijn.

De vraag naar asphalt voor bestratingsdoeleinden is sinds het sluiten van den wapenstilstand in de Vereenigde Staten reeds zeer gestegen en het laat zich aanzien, dat in verband met de verwachte ontwikkeling van het automobielverkeer andere landen zullen volgen. Alleen de Staat Pennsylvania heeft eind 1918 besloten een obligatieleening aan te gaan van \$ 50.000.000 voor wegverbetering en uitbreiding, waarbij asphalt een groote rol speelt.

De groote toekomst, die voor liquid fuel schijnt weggelegd, is reeds hierboven in korte woorden uiteengezet.¹⁾ Het is de voorziening in de behoefte aan vloeibare brandstof, waaraan de olie-industrie haar grootste aandacht zal moeten schenken. Binnen niet te langen tijd zal men dan ook op dit gebied eene verrassende ontwikkeling kunnen waarnemen.

Gelukkig is echter een zeer groote uitbreiding van de wereldproductie naast een evenzeer belangrijke toename van de vraag te verwachten, terwijl de zich steeds meer perfectioneerende raffinage-industrie er toe zal meewerken, dat ook het aanbod van de meer edele olieproducten gelijken tred zal houden met de vraag.

DE COÖPERATIEVE ZUIVEL-ORGANISATIE IN FRIESLAND. II.

Na de algemeene beschouwing van ons onderwerp, in het vorig nummer van dit weekblad gegeven, zullen

¹⁾ Zie vorig nummer.

wij nu nog aandacht wijden aan de onderscheidene instellingen op coöperatieven grondslag, in verband met de zuivelnijverheid in Friesland werkzaam.

De „Friesche Coöp. Zuivel-Export Vereeniging”.

Deze Vereeniging is opgericht in 1898 en heeft ten doel het bevorderen van den afzet van melk- en zuivelproducten. Ieder deelgenootte verplicht zich door haar deelgenootschap tot levering harer melk- en zuivelproducten voor zoover die door het bestuur worden gevraagd.

De uitbetaling der geleverde producten geschiedt naar kwaliteit; in verband hiermede worden geregelde boter- en kaaskeuringen gehouden en verleent de Vereeniging technische hulp aan de deelgenooten (Coöp. Zuivelfabrieken).

De Vereeniging beschikt over uitstekend ingerichte kaaspakhuisen en koelinrichtingen, waarin meer dan 150 personen werkzaam zijn en heeft eigen koelwagens voor het vervoeren van zuivelproducten naar het buitenland. De gebouwen, machinerieën en koelwagens, waarop reeds zeer belangrijk is afgeschreven, komen op de balans voor tot bedragen van f 300.000, f 35.000 en f 23.000.

De omzet aan zuivelproducten bedroeg over het laatste boekjaar 4.400.000 K.G. boter en 10.400.000 K.G. kaas, vertegenwoordigende een bedrag van ruim 24 miljoen gulden. Bij de Vereeniging zijn 47 deelgenooten aangesloten.

Buitengewoon gunstige resultaten zijn verkregen ten opzichte van de verbetering der kwaliteit van de producten, terwijl de gemeenschappelijke afzet zeer bevredigende resultaten heeft opgeleverd. De producten, door de Vereeniging afgeleverd, worden over het algemeen erkend als te zijn van de beste kwaliteiten, die in Nederland geproduceerd worden.

De Vereeniging is de grootste op het gebied van den boter- en kaashandel in ons land en heeft tijdens den oorlog zeker een prijzenswaardige plaats ingenomen onder degenen, die de regeering hebben gesteund om de voedselvoorziening zoo goed mogelijk aan het doel te doen beantwoorden.

De „Coöperatieve Stremsel- en Kleursel-fabriek”, opgericht in 1905, kunnen wij in het bestek van dit artikel slechts met naam vermelden.

De „Coöperatieve Vereeniging tot bereiding van Melkproducten”.

In 1913 werd bovengenoemde Vereeniging opgericht; hare eerste fabriek voor de bereiding van melkproducten, tot dusverre alleen gecondenseerde melk en melkpoeder, werd in 1915 gebouwd.

Het doel der Vereeniging en het voorwerp harer onderneming is in ééne of meer door haar te drijven fabrieken melk en melkproducten, afkomstig van hare deelgenooten (Coöp. Zuivelfabrieken), te verwerken en de daaruit verkregen producten te verkoopen. Het aantal leden (deelgenooten) bedraagt thans 39, samen verwerkende ruim 200 miljoen K.G. melk. Het bestuur kan eene deelgenootte verplichten, eene bepaalde hoeveelheid grondstof aan de fabriek ter verwerking te leveren. Eene verplichte levering strekt zich evenwel niet verder uit dan tot eene dagelijksche hoeveelheid, overeenkomende met een gewicht van hoogstens 10 procent van het aantal kilogrammen melk, dat per dag aan de fabriek van de deelgenootte wordt aangevoerd.

Deze beperking is aangebracht om te voorkomen, dat door verplichte melklevering nadeel zou worden toegebracht aan de veefokkerij.

Wanneer het condenseeren en drogen van melk voordeliger blijkt te zijn, dan het maken van boter en kaas, zal de fabriek met volle capaciteit werken, is dit niet het geval, dan worden de deelgenooten niet tot levering verplicht. Door rantsoeneering en andere beperkende bepalingen van regeeringswege, is het bedrijf niet tot ontwikkeling kunnen komen; wel heeft uitbreiding van de fabriek en vergrooting der

capaciteit plaats gehad en is voldoende gebleken, dat de fabriek prima melkproducten kan leveren en de bedrijven van de toetredenen deelgenooten meer loonend kan maken.

De omzet over 1917 vertegenwoordigde een bedrag van bijna een millioen.

De „Coöperatieve Zuivelbank”.

De Vereeniging „Coöperatieve Zuivelbank” werd opgericht in 1913 en heeft geen eigen kapitaal. De leden zijn onbeperkt aansprakelijk voor de verbintenissen der Vereeniging en wel voor gelijke deelen, met dien verstande, dat zij ook gezamenlijk borg blijven voor de betaling van ieders aandeel. Toegetroeden tot deze Vereeniging zijn thans 64 coöperatieve zuivelfabrieken en 8 vereenigingen op landbouwgebied. De Vereeniging geeft adviezen inzake financiële aangelegenheden, opent rekening-courant met vereenigingen en instellingen op landbouwgebied, neemt spaargelden van landbouwers en particulieren, verstrekt credieten aan vereenigingen op landbouwgebied, sluit leeningen met gemeenten en waterschappen; koopt en verkoopt binnenlandsche effecten, beleent effecten, belast zich met het verzilveren van coupons, het incasseren van kwitantien, het realiseren van chèques, het verstrekken van bankgaranties en het emitteren van obligatieleeningen.

De Vereeniging heeft een eigen zeer doelmatig ingericht en ruim kantoorgebouw met groote safe-inrichting. In het gebouw zijn twee vergaderzalen beschikbaar voor de ledenvergaderingen der aangesloten vereenigingen.

De Zuivelbank heeft over het laatste boekjaar een kasomzet van bijna f 100.000.000; de omzet met leden bedroeg f 45.000.000 en met niet-leden f 35.000.000. Uitgegeven waren 585 spaarboekjes met een totale vordering van ruim 1½ millioen. Bij de Zuivelbank werd voor een bedrag van 29 millioen aan chèques betaalbaar gesteld.

De Vereeniging heeft ruim voldoende vlottende kasmiddelen, daar uit rekening-courant bij de Ned. Bank over 1 millioen kan worden beschikt, terwijl bovendien over 1 millioen als direct beschikbaar voorschot bij de Coöp. Centrale Raiffeisen Bank te Utrecht, waarbij de Zuivelbank is aangesloten, kan worden gedisponeerd.

De effectenomzet bepaalt zich tot het uitvoeren van effectenorders op courante stukken, tot het inschrijven op leeningen voor rekening van derden en tot het terugnemen en weder verkoopen van obligatiën, uitgegeven door tusschenkomst van de Zuivelbank.

De Zuivelbank treedt op als emittent voor de leden ter verkrijging van oprichtings- en stichtingskapitaal. Sedert de oprichting heeft de Zuivelbank reeds 22 emissies bevorderd tot een bedrag van f 2.169.000 en daarmede aan het landbouw-crediet een belangrijke dienst bewezen. Steeds kan op voordeelige voorwaarden worden geleend, de obligaties zijn zeer gewild, daar de Zuivelbank, optredende als trustee en als commissionair in effecten, het realiseren gemakkelijk maakt.

Het reservefonds van de Vereeniging bedraagt f 59.000, terwijl voor uitbreiding een bedrag van f 25.000 is gereserveerd.

De gunstige werking van deze onderlinge bankinstelling voor de ontwikkeling van de coöperatieve bedrijven, heeft reeds aanleiding gegeven tot het oprichten van een gelijk werkende instelling in Noord-Holland, terwijl de oprichting in voorbereiding is voor de provinciën Groningen en Drenthe.

De „Friesche Coöperatieve Exportslachterij”.

Deze Vereeniging werd opgericht in 1916 door 127 veehouders; thans telt de Vereeniging ongeveer 2000 leden. Het doel is de bevordering van den afzet van vee van de leden, door: a. het verkoopen van vee; b. het slachten van vee en het verkoopen van het geslachte vee, het afval en de bijproducten; c. het nemen

van maatregelen ter verbetering van de teelt en het mesten van slachtvee, een en ander te bevorderen door aansluiting bij vereenigingen, welke doel is de bevordering van de belangen van het landbouwbedrijf.

Het gebied, waarover de Vereeniging werkt, is verdeeld in afdeelingen, die door het Bestuur worden vastgesteld.

In het jaar der oprichting werden 13.099 varkens van de leden ontvangen, werden 360 runderen en 2640 nuchtere kalveren geslacht en 1200 schapen geslacht en uitgevoerd. De bruto-omzet bedroeg f 3.500.000. De verplichte leveringen aan de regeering voor de binnenlandsche consumptie leverden een verlies (verschil tusschen export- en binnenlandsche prijzen) op van ruim een half millioen.

In 1917 werd de inrichting uitgebreid door het bouwen eener koelinrichting en werd 45.000 K.G. worst geproduceerd. In 1918 werd het bedrijf ingericht voor distributie-slachting voor de Regeering; er werden 20.000 nuchtere kalveren geslacht en 49.341 K.G. eenheidsworst geproduceerd.

De koelruimten werden door de Regeering gehuurd voor den opslag van bevroren vleesch. Ingevroren is een totaal slachtgewicht van 230.000 K.G.; het vleesch wordt regelmatig op eene temperatuur van 8 graden Celsius beneden vriespunt gehouden.

Hoewel de Exportslachterij is opgericht om den vleeschexport te bevorderen en als zoodanig momenteel geen reden van bestaan heeft, is de Vereeniging toch nog een krachtige organisatie geworden.

Het „Coöperatief Verzekeringsfonds”.

De Vereeniging is opgericht in 1917, toetredenen zijn 32 leden. Tot leden kunnen worden aangenomen: I. Rechtspersoonlijkheid hebbende vereenigingen, die een Zuivelfabriek drijven en lid zijn van een Bond van Coöp. Zuivelfabrieken, aangesloten bij den Alg. Ned. Zuivelbond of buitengewoon lid zijn van genoemden Bond; II. Rechtspersoonlijkheid hebbende vereenigingen, welke doel is bevordering van de belangen van de sub I genoemde vereenigingen.

De Vereeniging biedt den leden gelegenheid tot verzekering van: a. de uitkeering van pensioen aan hunne werklieden, zoodra die den 65-jarigen leeftijd hebben bereikt; b. de uitkeering van pensioen aan nagelaten betrekkingen van overleden werklieden; c. de uitkeering van een bepaald bedrag aan het personeel bij het bereiken van den 65-jarigen leeftijd of — bij vroeger overlijden — aan de nagelaten betrekkingen; d. de uitkeering, bij overlijden, van een bepaald bedrag aan de nagelaten betrekkingen.

De pensioenkwestie voor de beheerders der Zuivelfabrieken is al jaren aan de orde geweest en slechts voor enkelen voldoende geregeld; het schijnt echter, na een uitspraak van de laatste ledenvergadering van den Bond van Coöp. Zuivelfabrieken, dat voor deze aangelegenheid thans een oplossing zal worden gevonden door aansluiting bij het Coöperatief Verzekeringsfonds, waarbij men later ook de verzekering van de leden der fabrieken (de veehouders) en van het personeel, werkzaam in de landbouwbedrijven, denkt onder te brengen.

Niettegenstaande bovengenoemde instellingen geheel zelfstandige vereenigingen zijn, is toch bij de meeste de invloed van den Bond van Coöp. Zuivelfabrieken niet geheel uitgeschakeld, maar in de statuten vastgelegd, dat een of meer leden van het Bestuur of den Raad van Toezicht moeten worden gekozen uit een voordracht, opgemaakt door het Bestuur van gemelden Bond. Hierdoor wordt eene hechtere samenwerking verkregen tusschen de verschillende vereenigingen, welke ten slotte dezelfde leden (Zuivelfabrieken) vertegenwoordigen.

De Bond treedt op als leidende en adviseerende organisatie en is, daar er eene innige samenwerking bestaat, gerechtigd, namens de geheele georganiseerde coöp. zuivelbereiding handelend op te treden. De goed

opgezette en doelbewuste organisatie is zeer bevorderlijk voor een krachtige ontwikkeling van het zuivelbedrijf en wat hiermede verband houdt.

Leeuwarden, Februari 1919.

TJ. KUPERUS.

**UITGEVOERDE EN VOORGENOMEN
VERBETERINGEN VAN ONZE SCHEEP-
VAARTWEGEN.**

*b. De toegangswegen van uit zee. *)*

3°. *Waterweg van Dordrecht naar zee.* De toegang voor de zeevaart naar Dordrecht heeft plaats door het Goereesche zeegat en verder langs Haringvliet, Hollandsch Diep en Dordtsche Kil. (Zie het kaartje Beneden-Rivieren en Zuid-Hollandsche en Zeeuwsche stroomen.) Verschillende ondiepten, welke herhaaldelijk in dezen vaarweg optreden, zijn zeer hinderlijk voor de vaart en gaven reeds lang geleden aanleiding tot klachten. Dieper gaande schepen waren veelal verplicht het Brouwershavensche zeegat binnen te vallen en te lichten; hierdoor ontstond eene sterke neiging om schepen, voor Dordt bestemd, naar Rotterdam te charteren, ten nadeele van den plaatselijken handel. Toen nu de drang naar verbetering van den toegang naar Dordrecht steeds sterker werd, werd bij Kon. Besluit van 4 April 1896, No. 19, eene Staatscommissie ingesteld met opdracht na te gaan, welke eischen redelijkerwijze aan den toegang waren te stellen en welke werken noodig zouden zijn om den vaarweg in bruikbaren toestand te brengen en te onderhouden. De commissie, welke 6 Maart 1897 haar rapport uitbracht, meende, dat schepen van 67 d.M. diepgang van uit zee onder gewone omstandigheden naar Dordrecht moesten kunnen opvaren, en in verband daarmee stelde zij als eisch, dat in het binnendeel van den vaarweg eene diepte van 70 d.M. onder hoogwater noodig was, welke diepte dan in het eigenlijke zeegat behoorde toe te nemen. De commissie was verder van oordeel, dat het wenschelijk was den vaarweg langs den Hoek van Holland en verder door Rotterdamschen Waterweg, Noordgeul en Oude Maas naar Dordrecht voor de zeevaart van die stad in te richten.

Het voorstel der commissie vond niet aanstands instemming; men meende o.a. dat een toegang door het Hellegat en het Brouwershavensche zeegat overwegende voordeelen bood, omdat verbetering van het Hellegat ook aan de vaart op de Zeeuwsche stroomen ten goede zou komen; door het aannemen van de motie Van Gijn, op 30 April 1901, sprak de Tweede Kamer zich uit voor een vaarweg door het Hellegat.

Intusschen bleek, dat voldoende verdieping van dezen vaarweg militaire verdedigingswerken aan het Hellegat noodig zou maken en dat deze zeer kostbaar zouden worden; om deze reden werd dan ook afgezien van het verbeteren van dien vaarweg en werd getracht door baggerwerken den gebruikelijken vaarweg door het Goereesche zeegat en het Haringvliet zoo goed mogelijk op diepte te houden.

De diepte van den bestaanden vaarweg laat toe, dat in normale omstandigheden schepen met 6,5 M. diepgang Dordrecht kunnen bereiken; meer binnewaarts zijn de ondiepten wel behoorlijk te beheerschen met periodiek baggerwerk, maar meer buitenwaarts, met name in het Slijkgat, liggen de ondiepten feitelijk reeds in open zee, zoodat baggerwerk hier ongetwijfeld groote bezwaren zou opleveren; de diepte bedroeg daar in het vierde kwartaal van 1915 slechts 61 d.M. bij hoogwater.

De vaarweg voldoet dus niet aan de eischen, door de Staatscommissie in haar rapport van 1897 gesteld, maar bovendien is deze eisch sedert hooger geworden, vooral ook, doordat Dordrecht eene nieuwe zeehaven aan het Mallegat heeft aangelegd, waardoor de zeeschepen niet meer de spoorbrug behoeven door

te varen. De Minister gaf dan ook bij de behandeling van de Waterstaatsbegroting voor 1915 te kennen, dat schepen met een diepgang van ongeveer 7,5 M. de nieuwe haven moeten kunnen bereiken.

Verbetering van den bestaanden vaarweg zou een nieuwen toegang naar het hart van ons land doen ontstaan en deze zou in oorlogstijd afgesloten en verdedigd moeten worden, wat in elk geval beteekenende kosten met zich zou brengen.

Waar verbetering van den toegang van uit zee naar Dordrecht noodig werd geacht en verdieping van de overige zeegaten de noodzakelijkheid van militaire verdediging daarvan met zich zou brengen, lag het voor de hand om weder terug te keeren tot het denkbeeld, aangegeven door de Staatscommissie en den mond aan den Hoek van Holland te zoeken. Twee wegen staan dan open om Dordt te bereiken en wel langs Waterweg, Nieuwe Maas en Noord of wel langs Waterweg, Noordgeul en Oude Maas.

De memorie van toelichting tot het 15 Maart 1917 ingediende wetsontwerp betreffende het maken van een waterweg van Dordrecht naar zee geeft aan, dat voor dezen vaarweg noodig wordt geacht eene diepte van 7,5 M. bij hoogwater over 100 M. breedte en eene diepte van 8,5 M. bij hoogwater voor 50 M. breedte.

Nu is in de Koningshaven te Rotterdam reeds eene diepte van 8 M. en van Rotterdam tot den mond van de Noord de gewenschte diepte reeds nagenoeg aanwezig; in de Noord zouden echter belangrijke werken noodig zijn, waarvan de kosten op 2 miljoen gulden geschat worden, terwijl bovendien de kosten van onderhoud van de diepe geul in de Noord op f 50.000 per jaar worden geschat. De kosten worden dus vrij belangrijk, maar een overwegend bezwaar van het leiden van de zeevaart naar Dordt door de Noord is gelegen in de aanwezigheid der spoorbruggen over de Koningshaven te Rotterdam en over de Oude Maas bij Dordrecht. Wel is het te voorzien, dat deze overbruggingen door den bouw van hefbruggen ter vervanging der draaibruggen voor de scheepvaart minder hinderlijk zullen worden, maar over de lijn Dordt—Rotterdam heeft een zoo druk spoorwegverkeer plaats, dat het doorvaren dezer beide bruggen eene belangrijke vertraging zal blijven opleveren. Dit bezwaar is niet te ondervangen en heeft de schaal dan ook doen overslaan ten gunste van den vaarweg door de Noordgeul en de Oude Maas.

Verbetering van dit vaarwater biedt verder nog een tweetal voordeelen; in de eerste plaats zal door verdieping van de Oude Maas de waterbeweging aldaar krachtiger worden en daardoor zal ook die op het benedendeel van den Rotterdamschen Waterweg versterkt worden; in de tweede plaats komen belangrijke terreinen langs de Oude Maas aan een nieuw grootscheepsvaarwater, lang 27 K.M., te liggen en zullen daardoor voor industriële doeleinden zeer geschikt worden. Men denke er hierbij aan, dat de nieuwontworpen havens van Rotterdam zich reeds benedenwaarts tot nabij de Noordgeul zullen uitstrekken. Ook uit dien hoofde is dus zeker de vaarweg langs de Oude Maas verre te verkiezen boven die langs de Noord, waar slechts over 9 K.M. lengte een nieuw grootscheepsvaarwater zou ontstaan.

Opgemerkt zij nog, dat over de Oude Maas weliswaar ook twee bruggen gelegen zijn, n.l. bij Spijkenisse en Barendrecht, maar deze bruggen dienen slechts voor tramwegverkeer, zoodat het oponthoud, dat de scheepvaart daarvan ondervindt, niet te vergelijken valt met dat, veroorzaakt door de bruggen bij Fijenoord en Dordt.

De verbetering van de Oude Maas zal geschieden door normalisatie en uitbaggering; de gewenschte diepte is over enkele gedeelten van de vaargeul reeds aanwezig en dit maakt het aannemelijk, dat het praktisch mogelijk zal zijn het gewenschte resultaat te verkrijgen en, zonder al te belangrijke kosten, te onderhouden. De kosten der rivierverbetering worden ge-

*) Vervolg en slot van pagina 227, men zie ook het kaartje op pag. 225 van het vorig nummer.

raamd op f 4.000.000 en die voor ombouw van de brug te Barendrecht op f 160.000, terwijl de kosten van onderhoud van den vaarweg op f 100.000 per jaar zijn gesteld en de meerdere exploitatie- en onderhoudskosten der bruggen op f 2300 per jaar.

De kosten van den toegang langs de Oude Maas zijn dus inderdaad belangrijk hooger dan van den toegang langs de Noord, maar door aanneming van het wetsontwerp, waarbij verbetering van eerstbedoelden toegang wordt vastgesteld, hebben ook de Staten-Generaal blijk gegeven, dat zij de daaraan verbonden voordeelen en voor de vaart op Dordrecht en voor de waterbeweging op het benedendeel van den Rotterdamschen Waterweg en voor het verkrijgen van aan grootscheepsvaarwater gelegen terreinen overwegend achten.

VAN KUFFELER.

TWEE PUBLICATIES VAN DE „ZWITSCHE BANKVEREENIGING.“

De „Schweizerischer Bankverein“ te Bazel heeft einde Januari j.l. een boek uitgegeven, getiteld „Rückschau über Handel und Industrie der Schweiz 1914—1918“. Het werk geeft, zooals de naam, dien het draagt, doet vermoeden, de crisisgeschiedenis van Zwitserland in de jaren van het kriegsbedrijf. Met de bijlagen 156 bladzijden beslaande, behandelt de publicatie in de eerste plaats den handel en den landbouw, waarbij de algemeene invloeden van den oorlog op de economische maatschappij worden besproken, de financiële positie van het land, de duurte van het levensonderhoud en wat zich verder bij deze onderwerpen aansluit, om daarna in een tweede gedeelte zeer uitvoerig stil te staan bij de Zwitsersche Industrie. Het werk besluit dan met een ruim aantal statistieken, waarbij ook een staat van alle einde 1918 voor Zwitserland van kracht zijnde handelsverdragen is opgenomen ¹⁾ en voorts nog een belangwekkende statistiek der Zwitsersche mobilisatieleeningen de aandacht trekt. Het is een waardevol verslag, met tal van cijfers geïllustreerd, waarvan wij een tegenhanger hier te lande helaas ontberen, nu de beide rapporten, die vroeger jaarlijks hier te lande op dit gebied verschenen, sedert het uitbreken van den oorlog niet verder zijn uitgegeven.

Het navolgende, in hoofdzaak betrekking hebbende op de industrie, is samengesteld uit het voornoemde Zwitsersche verslag:

Alvorens er toe over te gaan een algemeen overzicht van de Zwitsersche industrie te geven, mogen eenige opmerkingen over het kolenvraagstuk gegeven worden, daar het feit, dat Zwitserland voor zijn brandstoffen geheel van het buitenland afhangt, in oorlogsjaren van dubbel belang is. ²⁾

De invoer van kolen in Zwitserland, uitgedrukt in 1000 T., ontwikkelde zich als volgt:

Koleninvoer	9 maanden		1917	1916	1915	1914	1913	1912
	1918	1917						
steenkolen ..	986	949	1.228	1.625	1.869	1.697	1.969	1.912
bruinkolen ..	19	6	6	7	1	2	2	1
cokes	545	503	621	815	589	451	439	411
bricketten	255	326	415	705	852	957	969	864
Totaal..	1.805	1.784	2.270	3.152	3.311	3.107	3.379	3.188

De sterke prijsstijging der kolen toonen onderstaande doorsneeprijzen per ton, franco Zwitsersche grens, ontleend aan de Zwitsersche „Aussenhandelsstatistik“, aan:

1912	30,85 frs.	1914	32,08 frs.	1916	48,02 frs.
1913	31,52 „	1915	37,79 „	1917	71,00 „

Een gedetailleerd, maar bijzonder duidelijk diagram, licht de ontwikkeling der kolenprijzen toe; we ontleenen er nog aan, dat op 1 Augustus 1918 de prijs voor Ruhrkolen, franco Bazel, den buitengewonen prijs van frs. 214 per ton bereikte. Na een korte stagnatie, door een uitvoerverbod van kolen uit Duitschland, werd zonder moeilijkheden voorzien in de Zwitsersche behoefte in het najaar van 1914 en in 1915. Op verlangen van Duitschland en met

toestemming van den Zwitserschen Bondsraad werd in December 1915 de „Zentralstelle für die Kohlenversorgung der Schweiz“ in Bazel opgericht. Oorspronkelijk was het doel, contrôle over het gebruik der Duitsche kolen in Zwitserland, in verband met de verplichting geen Duitsche kolen te leveren aan ondernemingen, die oorlogsmateriaal voor de Entente fabriceerden. Moeilijker gemaakt werd de toestand echter pas vanaf October 1916, toen de eerste economische overeenkomst tusschen Duitschland en Zwitserland van kracht werd. De „Zentralstelle“ moest nu ook zorgen voor een meer rechtvaardige verdeling der ingevoerde en voorradige kolen. Duitschland stelde een maandelijksche levering van 253.000 ton in uitzicht, zonder zich evenwel te verplichten dit quantum te bereiken, terwijl Zwitserland zich verplichtte, allen uitvoer van oorlogsmateriaal, dat met behulp van Duitsche kolen vervaardigd was, naar de Ententelanden te verbieden. De invoer was echter onvoldoende, zoodat men vanaf 1 Februari 1917 het industriele kolenverbruik moest rantsoeneeren. Vanaf Augustus 1917 werden de kolenprijzen met 30 frs. per ton verhoogd en moesten er bovendien belangrijke, in een bepaalde verhouding tot den koleninvoer staande, credieten verleend worden. Nieuwe leveringen werden hiervan afhankelijk gesteld, zoodat Zwitserland wel in onderhandelingen moest treden, welke op 20 Augustus 1917 tot een nieuwe regeling leidden, die van kracht bleef tot 30 April 1918. Duitschland gaf toestemming voor den uitvoer van 200.000 T. per maand, zonder zich te verbinden deze hoeveelheid te leveren.

De kolencentrale moest nu ook de met de overeenkomst samenhangende financiële operaties doorvoeren. De financiële verplichtingen, die de kolencentrale hierdoor op zich nam, zouden op de verbruikers afgewenteld worden. Den kolenverbruikers werd door den Bondsraad, bij besluit van 8 September 1917, de verplichting opgelegd, zoolang genoemde overeenkomst van kracht bleef, aandelen van de kolencentrale te nemen voor een bedrag van frs. 100 per ton kolen (overeenkomend met de te verlenen credieten) of een overeenkomstige zekerheidsstelling te geven. Sinds niet langen tijd worden de aandelen der kolencentrale aan de Zwitsersche beurzen verhandeld.

Een nieuwe overeenkomst, van 15 Mei 1918, deed den koleninvoer vermeerderen, totdat na de onderteekening van den wapenstilstand de kolenaanvoer uit Duitschland geheel stop gezet werd. Was de grondstoffenpositie van Zwitserland door den oorlog uiteraard moeilijk geworden, ook het algemeene karakter der industrie was oorzaak, dat er vele bezwaren ondervonden werden. Het meerendeel der industrieën toch houdt zich bezig met de fabricage van luxe-artikelen en moest dus wel lijden onder de verminderde koopkracht der buitenlandsche afnemers en de hindernissen, door buitenlandsche regeringen aan invoer van luxe-artikelen in den weg gelegd.

De in het leven geroepen organisaties voor de contrôle van gebruik en bestemming der ingevoerde grondstoffen en levensmiddelen hebben veel bijgedragen om het economisch leven in stand te houden. Van groote beteekenis voor dit doel was de „Société Suisse de Surveillance Economique“ (S.S.S.), welke contrôle uitoefent op de uit Ententelanden komende waren. De „Schweizerische Finanzgesellschaft“ te Luzern voerde de financiële operaties uit, welke verband hielden met de overeenkomst met Frankrijk, Engeland en Italië. De transportmiddelen crisis maakte ook een ingrijpen noodig. In 1917 werd door den Bondsraad onder den naam Fero een centrale opgericht, om de voor Zwitsersche rekening in het buitenland liggende goederen gemakkelijker naar Zwitserland te krijgen. Met financiële steun van de regeering werd de „Schweizerische Seetransport-Union“ 30 December 1918 opgericht, ter verkrijging van de voor Zwitserland noodige scheepsruimte. De haven van Cette werd aan de verzorging van het land dienstbaar gemaakt, terwijl men zich ernstig bezighoudt met plannen voor de bevaarbaar-making van de Rhône. ¹⁾

In November 1918 nam het arbeidersvraagstuk een gevaarlijk karakter aan, door het uitbreken eener algemeene staking; de rust keerde echter snel terug. Wat de industriele techniek betreft werd groote aandacht geschonken aan de normalisatie.

De nieuwe vermogensvorming in den oorlog was ook in Zwitserland aanleiding voor oorlogswinstbelasting, doch hier is naast een O.W.-belasting van den Staat nog een afzonderlijk geheven kantonale aan te treffen.

Niettegenstaande de Zwitsersche industrie door de oorlogsomstandigheden haar oorspronkelijk karakter niet kon

¹⁾ Willen wij nauwgezet zijn dan valt op te merken, dat het handelsverdrag van Zwitserland met Nederland (St.bl. 1878, No. 137) niet 1 October 1878 van kracht is geworden, maar 10 September d.a. voorafgaande.

²⁾ [Vergelijk jaargang 1918, pag. 203.]

¹⁾ [Zie de artikelen ter zake in den jaargang 1918 op pag. 653 en 675.]

Industriegroepen.	Aant. onder-neming.	Gestort aandee-len-kapitaal.										Zichtbare reserves.										Bruto winst.										Dividend.											
		18		17		16		15		14		13		12		18		17		16		15		14		13		12		18		17		16		15		14		13		12	
		'18	'17	'16	'15	'14	'13	'12	'18	'17	'16	'15	'14	'13	'12	'18	'17	'16	'15	'14	'13	'12	'18	'17	'16	'15	'14	'13	'12	'18	'17	'16	'15	'14	'13	'12							
Metaal- en automobielandustrie	35	152	135	133	131	113	106	104	41	30	5	24	2	18	16	107	91	67	51	54	45	39	18	13	11	8	7	8	17	12	11	10	9	8	7								
Levensmiddelenindustrie	19	135	128	102	101	97	91	88	46	40	32	27	22	18	14	132	116	97	75	71	62	52	25	20	17	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6								
Electrische centrales	25	127	118	81	72	71	79	67	10	9	7	6	5	6	4	40	31	24	20	20	19	7	6	5	3	4	4	3	3	3	3	3	3	3									
Textielindustrie en warenhuizen	25	120	122	120	116	121	117	67	20	19	16	15	17	15	13	42	38	24	13	25	25	20	12	9	5	3	8	7	6	6	6	6	6	6	6								
Chemie en electrometallurgie	11	91	72	60	50	44	41	41	34	17	13	13	10	9	7	84	70	48	29	22	17	14	27	26	17	10	5	5	4	4	4	4	4	4	4								
Hotelindustrie	23	35	37	36	36	32	26	26	1	1	2	2	2	2	2	5	5	4	5	8	7	6	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1								
Bouwind. en maatsch. v. vaste goed.	20	29	29	29	29	27	25	23	3	3	2	2	2	2	2	9	8	7	7	9	8	6	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1								
Schoen- en lederindustrie	5	25	21	17	16	13	13	9	7	6	5	5	3	3	12	11	8	6	6	5	4	3	3	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2									
Brouwerijen en monterijen	17	25	25	25	24	24	23	10	9	8	8	8	8	8	8	19	19	22	23	23	24	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1									
Diversen	30	59	60	59	57	51	42	11	9	9	13	12	7	6	18	15	14	14	17	16	14	3	3	3	2	4	4	3	3	3	2	4	4	3									
Totaal	210	798	747	662	635	602	564	494	185	144	120	116	103	88	75	468	404	312	242	237	228	195	97	82	61	44	46	47	40	40	40	40	40	40									

handhaven, slaagden de belangrijkste industrieën er in haar bedrijf op gang te houden en bevredigende resultaten te bereiken. Behalve in de Hotelindustrie zijn geen belangrijke faillissementen te vermelden; juist industrieën, die zich vóór den oorlog moeilijk staande konden houden, zooals glasfabrieken en pottebakkerijen, hebben met succes gewerkt, daar buitenlandsche concurrentie ontbrak.

Van waarde is de in het verslag opgenomen „Industrie-bilanz”, waarin zeer belangrijk statistiek-materiaal verwerkt is. Om een generalen indruk van de ontwikkeling der Zwitsersche industrie in den loop der laatste vredes- en oorlogsjaren te krijgen, werd een algemeene balans op grond van de afzonderlijke balansen van ondernemingen opgesteld, waarnaast we aantreffen de gecombineerde winst- en verliesrekeningen over de laatste 7 jaren. Vele restricties worden echter gemaakt ten aanzien van de juistheid dezer algemeene balans. De balansjaren zijn niet bij alle maatschappijen dezelfde; niet alle balansen worden per 31 December afgesloten, enz. De in de jaarkolom opgenomen balansen worden niet met het kalenderjaar gedekt; daarom zijn alle in 1918 verschenen balansen, onverschillig of de afsluitdag 31 Dec. 1917 was of in 1918 viel, in de kolom 1918 opgevoerd. Evenzoo werden de vorige jaren behandeld. Wij willen er echter opmerkzaam op maken, dat tusschen de totaalbalans en toelichting verschil bestaat; deze balans zegt n.l., dat elke kolom de balansen omvat gedurende den tijd van 1 October tot 30 September in het volgende jaar gepubliceerd. Wij geven — bovenaan deze pagina. — alleen weer een overzicht van de ontwikkeling van het eigen kapitaal en de winst in miljoenen francs.

Deze 210 maatschappijen, waaronder vier coöperatieve ondernemingen, zijn slechts een klein deel der Zwitsersche industriele naamlooze vennootschappen. Volgens het „eigenössische statistische Bureau” bestonden in Zwitserland aan het einde van 1917, 6256 N.V. met 4170 mill. frs. kapitaal, waarvan 4262 industriele ondernemingen met 1452 mill. frs. kapitaal. De behandelde ondernemingen werken echter vrijwel alle geheel met aan Zwitserland toebehoorend kapitaal, terwijl maatschappijen, waarvan de fondsen aan de groote Zwitsersche beurzen genoteerd zijn, alle in de berekening zijn opgenomen.

De krachtigste ontwikkeling van het eigen kapitaal zien we sinds 1916, terwijl in den loop van 1918 de geldmarkt nauwer werd. Ongunstig zien we om begrijpelijke redenen de Hotelindustrie afsteken. Een overeenkomstige ontwikkeling als het eigen kapitaal toont het vreemde. Uit het overzicht der emissies van industrie-obligaties zien we, dat in 1916 en 1917 5 pCt. obligaties ruime plaatsing vinden. Het jaar 1918 toont reeds met een verhoogden rentestand en een dalenden emissiekoers, dat de geldmarkt minder ruim is geweest.

Emissies van industriele oblig. in frs. 1000,—	nom. waarde	waarvan conversies	gemidd. rentevoet	gemidd. emissiekoers	emissie-waarde
tweede halfj. '14	12 132 ⁵	7.042	4,98	99,50	12.072
eerste „ '15	18 850	10.092	5,04	99,56	18.767
tweede „ '15	30.700	4.440	5,—	99,11	30.428
totaal '15	49.550	14.532	5,02	99,28	49.195
eerste halfj. '16	26.050	9.300	5,—	99,53	25 927
tweede „ '16	34.500	20.460	5,—	99,06	34.175
totaal '16	60.550	29.760	5,—	99,26	60.102
eerste halfj. '17	48.400	160	5,02	98,94	47.888
tweede „ '17	49.100	2.200	5,04	99,04	48.627
totaal '17	97.500	2.360	5,03	98,99	96.515
eerste halfj. '18	17.882 ⁵	4.652 ²	5,10	98,74	17.657
tweede „ '18	22.300	208	5,35	98,78	22.028
totaal '18	40.182 ⁵	4.860 ²	5,24	98,76	39.685
totaal Juni '14—Dec. 1918	259.915	58.554 ⁴	5,05	99,10	257.569

Gaf deze publicatie ons tot nog toe feiten aangaande de industrie in het algemeen, vele nieuwe mededeelingen worden gedaan bij de bespreking der verschillende branches.

Wat de levensmiddelenindustrie betreft, worden echter weinig nieuwe gezichtspunten geopend. De chocolade-industrie kon haar rendement handhaven, dank zij hooge verkoopprijzen voor het buitenland. Door melkgebrek leed de industrie van gecondenseerde melk zeer, de winsten waren relatief hoog, hetgeen echter voor het grootste deel te danken is aan in het buitenland gelegen fabrieken.

De Zwitsersche machine-industrie, welke in 1917 en 1918 de eerste plaats onder de exportindustrieën innam, kan over het algemeen met de gedurende de laatste vier jaar bereikte resultaten tevreden zijn, want nooit te voren was de export van machines, voor zoover de waarde betreft, zoo groot als sinds 1915 het geval is, terwijl de uitgevoerde hoeveelheden dikwijls geringer waren dan in de laatste vredesjaren. Daar het buitenland meer op een snelle levering dan op de prijzen lette, was de stijging der grondstoffenprijzen niet zoo voelbaar. Wat de moeilijkheden zijn, beseffen we echter, wanneer we bedenken, dat in normale tijden de Zwitsersche machine-industrie ongeveer drie-vierde deel van haar staal en ijzer uit Duitschland betrok en de fabrikaten bijna uitsluitend in Ententelanden werden afgezet.

In October 1916 werd de „Schweizerische Zentralstelle für den Bezug von Stahl und Eisen aus Deutschland” opgericht, welke tot doel had de juiste verdeling, van het op grond der bestaande overeenkomsten in te voeren staal en ijzer. De „Eisenzentrale” is dus een overeenkomstig instituut als de „Kohlenzentrale”, terwijl ook voor het gebruik van Duitsch ijzer dezelfde beperkingen golden als voor de kolen reeds vermeld zijn. De op verlangen der Duitsche regeering in 1917 opgerichte „Schweizerische Treuhandstelle” (S.T.S.) kreeg de contrôle over het gebruik van kolen en ijzer van Duitschen oorsprong. Interventie der Ententemogendheden, door levering der grondstoffen voor haar bestellingen, redde de situatie.

Onderstaande tabel vertoont de beweging van den invoer van ijzer en staal, uitgedrukt in duizenden centenaars.

invoer van ijzer en staal	9 maanden							
	1918	1917	1917	1916	1915	1914	1913	1912
Duitschland ..	287,7	409,9	469,3	637,0	996,5	553,2	707,2	785,1
Gr.-Britannië ..	25,7	136,7	156,5	111,2	34,6	107,0	138,5	157,7
Zweden	87,1	83,6	101,4	91,3	119,2	6,4	5,1	7,6
Frankrijk	31,9	79,2	96,0	20,1	5,0	242,0	363,5	391,8
Ver. Staten ..	—	3,0	82,4	84,0	47,3	—	—	—
Oost.-Hong. ...	—	—	—	6,1	128,7	45,1	6,8	12,5
België	—	—	—	0,3	—	0,2	7,2	18,9
Totaal ..	435,4	791,9	907,4	914,6	1.286,8	954,0	1.228,8	1.373,6

Door den wapenstilstand werd de toekomst der Zwitsersche machine-industrie zeer onzeker. Zeer belangwekkend is in dit verband de mededeeling van de verslaggevers, dat in de meeste oorlogvoerende landen een gepro-nonceerde neiging aan den dag treedt, den invoer van machines te beperken, om de overgangscrisis te verzwakken, die de oorlogsindustrieën zullen moeten doormaken. In Frankrijk ressourceeren bijv. alle bestellingen van werktuig-machines onder de sinds kort voor dit doel geschapen „Comptoir d'Achat de Machines-Outils”.

De ontwikkeling van in- en uitvoer van machines vertoont onderstaande tabel.

	1914—17 gem.		1913		1912	
	n. centn.	dz. frs.	n. centn.	dz. frs.	n. centn.	dz. frs.
invoer	171.590	34.173	313.547	57.464	338.238	61.037
uitvoer	525.722	140.196	556.430	111.847	555.659	104.654
uitt. zonder werkt mach.	439.307	111.976	546.645	109.408	545.709	102.029

Invoer van machines nam door den oorlog dus af, vooral daar de hoofdleverancier, Duitschland, den uitvoer beperkte. Kwantitatief kon de uitvoer zich gemiddeld handhaven, hij was in 1916 zelfs 739.524 centenaars, waarna echter een aanzienlijke daling intrad, ofschoon de uitvoerwaarde na 1916 zich handhaafde. Het opvallendst is echter de enorme stijging van den uitvoer van werktuigmachines; terwijl de uitvoer hiervan in 1912, slechts de som van frs. 2.625.000

bereikte, was deze in 1915 frs. 16.394.000 en in 1917 frs. 45.444.000. Van 1915—1918 bracht de fabricage van bestanddeelen van munitie den hierin geïnteresseerden industriëlen groote winsten op. De uitvoer van afgedraaide koperwaar, in hoofdzaak onderdeelen voor munitie, steeg van frs. 241.000 in 1914 tot frs. 166.715.000 in 1917. De uitvoer vond hoofdzakelijk naar de Ententelanden plaats en wel naar Engeland in de voornoemde jaren resp. frs. 1000 en frs. 92.935.000, naar Frankrijk resp. frs. 93.000 en frs. 53.594.000; de achteruitgang in den uitvoer van zoodanige fabrikaten doet zich reeds in 1918 gevoelen en zal weldra wel weer stop staan.

De vooruitzichten voor de electrotechnische industrie zijn gunstig, daar Zwitserland in de noodzakelijkheid verkeert het gebruik van waterkracht meer algemeen te maken. In October 1917 werd de handel in electrotechnische machines onder regeeringscontrole gesteld, zoodat elke verkoop van uit Bern toegestaan moet worden. Gebrek aan kolen, gas en minerale oliën deden de behoefte aan electrische kracht toenemen. De totale krachtopwekking in Zwitserland werd dan ook zeer opgevoerd en wel van 153.372.000 K.W. uur in 1913 tot 681.135.000 K.W. uur in 1917. Om de productie en verdeling der electrische kracht in de verschillende deelen van het land beter aan elkaar aan te passen, werden in 1917 en 1918 twee groepen van electrische centrales gevormd, een voor Oost- en een andere voor West-Zwitserland.

Van algemeene interesse is de ontwikkeling der horloge-industrie in Zwitserland gedurende de oorlogsjaren. De grondstoffen- en exportmoeilijkheden deden zich hier dadelijk in vollen omvang voelen. Pas in 1915 nam de bedrijvigheid weer toe, dank zij de groote bestellingen op soldatenhorloges. Vooral het jaar 1916 is voor deze industrie in Zwitserland gekenmerkt geweest door de goedkope horloges en de massafabricage daarvan. Het jaar zou schitterend geweest zijn, als naast de grondstoffschaarschte niet een gebrek aan arbeidskrachten getreden was, door de concurrentie hierbij ondervonden van de munitiefabrieken. Het jaar 1917 daarentegen was slecht, dit was het jaar van de invoerverboden in vele oorlogvoerende landen voor luxe-artikelen. Duitsland, een der beste afnemers, sluit zich eerst hermetisch af, om daarna een geringen invoer toe te laten; ook Frankrijk contingentteert den invoer. Daartegenover zijn in 1917 de Scandinavische landen en de Vereenigde Staten groote afnemers voor armbandhorloges.

De voorziening der behoefte aan edele metalen, vooral goud, bleef een moeilijkheid, daar de Nationale Bank van Zwitserland alleen voor de dekking dezer behoefte in aanmerking kwam. De daling der wisselkoersen baarde voor deze industriëen een groote zorg bij de groote vorderingen, die op het buitenland bestonden, vooral op Rusland.

Het bedrijfsbeeld weerspiegelt zich in onderstaande tabel, welke een overzicht geeft over de sinds 1913 met het regeeringscontrolestempel voorziene gouden en zilveren horloge-kasten.

gestemp. gouden en zilveren horloge-kasten	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	Totaal
1913	861.573	921.069	973.312	1.045.735	3.801.689
1914	932.457	896.972	344.300	212.41	2.385.950
1915	271.459	351.902	503.976	763.486	1.890.823
1916	784.041	851.079	1.022.927	1.128.260	3.786.307
1917	938.194	802.140	839.451	946.314	3.526.099
1918	952.792	1.015.569	1.014.113	1.026.074	4.008.548

In 1913 waren daaronder 815.038 gouden kasten, in 1915 slechts 318.982, terwijl 1916 en 1917 het dubbele van 1915 aangeven, werden er in 1918 zelfs 1.010.037 gouden kasten gestempeld, als gevolg van een levendige vraag naar gouden horloges van de zijde van oorlogswinstmakers en door de landen van het Nabije Oosten. De totale uitvoerwaarde van uurwerken, in miljoenen francs uitgedrukt, verliep als volgt:

1912	174	1914	121	1916	208
1913	183	1915	137	1917	211

De juweelenindustrie kon na een gevoeligen terugslag weer op krachten komen.

Aan de breedvoerige met belangrijke statistieken toegelichte beschouwingen over de textielindustrie ontleenen we, dat de borduurindustrie wel den eersten rang onder de exportindustrieën bleef innemen, maar geen voordeel uit de oorlogsconjunctuur heeft kunnen trekken.

De uitvoer der St. Galler borduurindustrie bedroeg in miljoenen francs:

1913	210	1915	182	1917	227
1914	158	1916	230		

De uitvoer naar Amerika, welke vroeger de voornaamste plaats innam, verminderde zeer, terwijl de afzet naar

Duitschland, Engeland, Scandinavië, Frankrijk, Spanje en Nederland aanmerkelijk toenam. Sinds eenige maanden heerscht in deze industrie een hevige crisis, veroorzaakt door onvoldoende aanvoer van katoenen garens en door aan den uitvoer in den weg gelegde hindernissen. Einde 1918 werkten slechts 60 pCt. der machines.

De zijde-industrie kon evenmin groote voordeelen uit den oorlog trekken. Het ging hierbij om luxe-industriëen, die door de oorlogvoerende staten in haar import niet bevoordeeld werden. De katoenindustrie leed zeer onder de groote fluctuaties der katoenprijzen en door katoengebrek. De positie verbeterde door de oprichting eener katoencentrale. Van belang is nog, dat de uitvoer van katoenen goederen naar Duitschland van 7,4 mill. frs. in 1913 steeg tot 67,3 mill. frs. in 1917.

Thans enkele woorden over de chemische industrie; voor den oorlog, zoowel als tijdens den oorlog was de fabricatie van anilinekleurstoffen en pharmaceutische producten het belangrijkste. De electro-chemische industrie was in volle ontwikkeling. De in Zwitserland niet zeer ontwikkelde industrie voor zware chemicaliën was vertegenwoordigd door een zwavelzuurfabriek aan het meer van Zürich en de juist opgerichte Zwitsersche sodafabriek in Zurzach. De in Bazel geconcentreerde kleurstoffenindustrie betrok vroeger het grootste gedeelte der benodigde grondstoffen en tusschenproducten uit Duitschland. In den herfst van 1914 werden deze zendingen stopgezet. Daar Zwitserland geen kolen en als gevolg daarvan geen industrie van teerdistillaten bezat, moest men de derivaten van elders betrekken; evenzo was het gesteld met de andere producten, welke uit de behandeling van teer met salpeter- en zwavelzuur ontstaan. De inheemsche industrie voor zuren was onvoldoende, hetgeen door militair beslag nog verergerd werd. Na groote moeilijkheden werden grondstoffen op compensatiegrondslag van Engeland, Frankrijk en de Vereenigde Staten verkregen. De electro-metallurgie en electro-chemie werkten gunstig, door een vooral van de zijde van Duitschland en Frankrijk onbegrensde vraag naar carbid, ferrosilicium en aluminium, terwijl deze industriëen ook minder afhankelijk waren van de kolen.

De publicatie eindigt het industrieel kapittel met een overzicht van het hotelbedrijf. Door het wegblijven der vreemdelingen kreeg deze branche een slag, waarvan zij zich moeilijk herstellen zal. Interneering van krijgsgevangenen kon slechts weinige pensions en hotels baten. In vele gevallen was het niet mogelijk de rente der obligatieleeningen te voldoen en, om grooter onheil te voorkomen, moest de Staat ingrijpen en het hotelbedrijf beschermen (November 1915). Bij talrijke hotels wordt de last der onbetaalde rente echter zoo groot, dat het onwaarschijnlijk is, dat het financieele evenwicht op normale wijze hersteld zal worden.

Gelijktijdig met de hiervoren geëxcerpeerde publicatie bereikt ons de bekende jaarlijksche uitgave van de Londensche vestiging van de Zwitsersche instelling, het „*Financial and Commercial Review*” (1918), opgemaakt door de „*Swiss Bank Corporation*” te Londen, waaraan ook reeds in voorgaande jaargangen van dit tijdschrift aandacht geschonken werd.

Ook ditmaal volgt op een financieel hoofdstuk, waarin munt- en bank-kwesties en de geldmarkt behandeld worden, de bespreking van onderscheidene producten in den goederenhandel. Toegevoegd zijn een samenstelling van de ontwikkeling der deposito's bij de banken in de belangrijkste landen der wereld, een in beeld gebracht schema der concentraties in het Engelsche bankwezen, waarbij weliswaar de beginnellen, die voor graphische uitbeelding behooren te gelden, niet ten volle zijn in acht genomen, en een tableau, waarop de curven zijn geteekend van de belangrijkste wisselkoersen te Londen in procenten boven of beneden de pariteit.

Waar wij door de oorlogsomstandigheden reeds geruimen tijd niet in de gelegenheid zijn gesteld bij de „Overzichten” aan de rubriek metalen aandacht te schenken, leek er ons aanleiding te bestaan, van de paragrafen, in het boekje aan ijzer en staal en koper gewijd, een uittreksel te geven.

Ijzer en staal. De totale productie van ruwijzer in het Vereenigd Koninkrijk bedroeg in 1918 9.100.000 tons tegen 9.308.000 tons in 1917. Onder den druk der binnenlandsche behoefte vonden verschepingen naar neutrale landen practisch niet plaats; hetgeen geëxporteerd werd, was om tegemoet te komen aan de militaire behoeften der geal-

lieerden. De totale export voor 1918 was 410.917 tons, tegen 525.430 tons in 1917. Over prijsbewegingen valt weinig te zeggen, de regeeringsprijzen voor binnenlandsch verbruik waren 99 s, voor No. 1 Cleveland G.M.B. en 95 s. voor No. 3 Cleveland G.M.B. De voortdurende stijging der productiekosten (steenkolen, loonen) maakte subsidies noodzakelijk. In Augustus 1918 was deze subsidie 18 s. per ton, daar deze echter na 30 April 1919 vervalt, zijn dan prijsstijgingen te verwachten.

Scheepswerven ontwikkelden vooral naar staal een groote vraag, daar naast nieuwe constructies op ongehoorde schaal, vele reparaties te verrichten waren. Om aan de vraag naar grotere prestaties te voldoen, werden de geweldige bedrijven als die van Bolekow, Vaughan & Co. te Eston en de nieuwere onderneming van Dorman, Long & Co. te Redcar, uitgebreid.

De staalprijsen in het Vereenigd Koninkrijk bleven eveneens stationnair, terwijl ook daarbij subsidies verkregen werden, om aan de stijgende bedrijfskosten tegemoet te komen. Scheeps-, brug- en tankplaten noteerden £ 11.10.—, ketelplaten £ 12.10.—, rails (60 lbs.) £ 10.17.—. Einde Januari 1919 vervielen de subsidies, waardoor de prijzen resp. £ 14.—, £ 15.— en £ 13.10.6 werden.

In de Britsche staal- en ijzerindustrie maakte de concentratie groote vorderingen; de tendens is, de verschillende productieschakels, van grondstof tot afzet der fabriekaten in één onderneming te vereenigen. In verband met de beweging in deze richting is voor het jaar 1918 te noemen de vorming van de United Steel Companies Ltd. en de British Steel Corporation.

De Vereenigde Staten bereikten in 1918 een productiecijfer van 38.540.000 tons tegen 38.647.397 tons in 1917. De betekenis van deze cijfers zien we in, wanneer we bedenken, dat de records voor den oorlog varieerden tusschen 23 en 31 mill. tons. De regeeringsorders absorbeerden soms 90 pCt. van de productie, waardoor slechts 10 pCt. voor particulier gebruik bleef.

Alle regeeringsvoorschriften voor den ijzer- en staalhandel vervielen in de Unie reeds op 31 December 1918. Veel moeite werd gedaan den export te vermeederen. Verschillende belangrijke staalproducenten, met een gezamenlijke productie van 12.000.000 ton, hebben een exportcombinatie opgericht onder den naam van North American Steel Products Corporation. De belangrijkste participanten zijn Bethlehem Steel Corporation, Lackawanna Steel Cy., Midvale Steel and Ordnance Cy. en de Republic Iron and Steel Cy.

Koper. Koper neemt de tweede plaats in, na staal, onder de voor oorlogvoering onmisbare metalen. In de productie werden alle records van voor den oorlog overtroffen. De stijging was vooral belangrijk in de Vereenigde Staten, welke voor den oorlog reeds 50 pCt. van de wereldproductie hadden en dit aandeel nu opvoerden tot bijna $\frac{2}{3}$ daarvan. Onderstaand staatje kan nog ter verduidelijking dienen:

	wereldprod. tons	U. S. A. tons	andere landen tons	hoogste notering in Londen		
				£	s.	d.
1912	1.006.100	567.360	438.750	80	0	0
1913	984.860	547.205	437.655	77	1	3
1914	893.085	507.025	386.060	66	16	3
1915	1.064.000	646.000	418.000	87	10	0
1916	1.397.000	881.000	516.000	153	5	0
1917	1.435.721	872.000	563.721	138	5	0
1918	1.395.160	848.200	546.960	122	10	0

In Engeland werden de beperkingen voor den koperhandel den 18en December 1918 opgeheven, waardoor de vrije prijsvorming met een notering van £ 100.10.— begon. In de Vereenigde Staten kon de handel op de open markt weer met 1 Januari 1919 aanvangen. Men schat, dat de regeering tusschen 75 en 100 miljoen pond kopervoorraad heeft, waarvan de liquidatie moeilijkheden zal opleveren. Ook hier was een prijsdaling onvermijdelijk, de vraag voor oorlogsdoeleinden, welke 90 pCt. der productie in beslag nam, eindigde. Bij lagere prijzen zal echter nieuwe vraag komen van de electrotechnische industrie, welke vóór den oorlog reeds het toenemende koperverbruik voor een aanzienlijk deel teweegbracht.

De Amerikaansche koperproducenten vormden in December 1918 de Copper Export Association, welke alle koperproducenten der Unie vereenigt om in den export concurrentie uit te sluiten. Verwacht wordt, dat de Unie 60 pCt. van haar koperproductie zal kunnen uitvoeren.

Het kwam ons nuttig voor bij deze publicaties uitvoerig stil te staan. De Zwitsersche Bankvereeniging, die ook nog maandelijks belangstelling vraagt voor een goed verzorgd „Monatsbericht“, verricht op dit

gebied werk, dat inderdaad geroemd mag worden. Hier te lande geven financieele instellingen zich voor de vervaardiging van ruim opgevatte verslagen en periodieke mededeelingen aangaande de economische condities in het gebied, waarmede zij door haar bedrijf in aanraking komen, nog niet veel moeite. Het kan tot voorbeeld strekken er kennis van te nemen, wat in een ander klein land hierin wordt tot stand gebracht.

H.—H.

DE CZECHOSLOWAKISCHE FINANCIEN.

Het probleem, hoe de volken der gewezen Donaumonarchie hunne financiën in orde kunnen brengen, is natuurlijk ongeveer het gewichtigste van de vele vragen, die zij hebben op te lossen.

De Czechoslowakische Republiek, die den dag na haar oprichting een complete staatsorganisatie had en zelfs aanstonds eigen postzegels uitgif, eigen pasformulieren bezat, was, zooals bijna vanzelf spreekt, het eerste der vroegere Oostenrijksche landen, dat het vraagstuk der financiën onder de oogen zag en tot oplossing bracht. Haar bereidverklaring om een evenredig deel der staatsschuld, die de monarchie vóór den oorlog had, te dragen, heeft natuurlijk een gunstigen indruk gemaakt, doch tevens de taak van de organisatie van het financieewezen van den nieuwen staat belangrijk verzwaaard.

Minister Raschin heeft nu op 25 Februari zijn toekomstplannen bekend gemaakt. Wij willen hier een overzicht van het door Raschin ontwikkelde plan geven.

In de eerste plaats omvat dit een leening in goud, zilver en vreemde valuta. Een leening op zichzelf lag voor de hand, doch zelfs indien deze de allergunstigste resultaten had opgeleverd, zou de groote kwestie, n.l. het vestigen van het staatscrediet op hechten bodem, niet zijn bereikt. Daarvoor was een gewone leening, waarbij de staat het eene papier voor het andere ruilt en wel renteloos papier tegen rentegevend, hier uitgesloten. Bohemen neemt dus goud, zilver, vreemde munten en vreemd bankpapier in ontvangst en verstrekt in ruil daarvoor schuldbrieven of schuldboekjes, die na vier jaar weder in hetzelfde materiaal, waarin zij verstrekt werden, worden terugbetaald. De rente bedraagt 4 pCt. en van het kapitaal wordt alleen afgetrokken hetgeen men toch (op grond der vermogensbelasting) schuldig zou zijn en zelfs hierbij komt een deel van het op deze wijze aan den Staat geleende geld extra in aftrek, zoodat ook een kapitaalvoordeel aan deze belegging verbonden is.

Afgescheiden van dit wetsvoorstel, heeft Raschin een tweede ingediend, dat de strekking heeft de circulatie van bankbiljetten te verminderen en aan de inflatie een einde te maken. Dit middel bestaat hierin, dat alle bankbiljetten, om niet waardeloos te worden verklaard, ter afstempeling dienen te worden aangeboden. Deze afstempeling kost één procent van de nominale waarde. Bovendien krijgt men slechts de helft der ter afstempeling aangeboden biljetten terug, terwijl men voor de wederhelft een 1 pCt. rentegevend Staatsschuldbiljet ontvangt, dat op naam van den eigenaar wordt gesteld en direct na afkondiging der heffing-in-eens opvorderbaar is. Bovendien wordt dat aandeel in alle opzichten geblokkeerd, is niet vatbaar voor overdracht, verpanding, enz.

De afgestempelde biljetten zijn wettig betaalmiddel voor de volle nominale waarde. Ongestempelde biljetten mogen alleen met uitdrukkelijke toestemming van de Regeering in omloop worden gelaten.

Verder moet aangifte gedaan worden van alle aandeelen in de O. H. oorlogsleeningen, alle kasbiljetten der O. H. Bank en van alle deposito's en vorderingen op banken enz., in binnen- en buitenland. Voor deze aangifte, die voor de erkenning noodzakelijk is, moet 4 à 5 per mille betaald worden. Wat niet binnen drie maanden is aangegeven, wordt ten behoeve van de schatkist verbeurd verklaard, terwijl de uitbetaling

van hoogstens 50 pCt. van deze vorderingen door den Minister van Financiën mag worden verboden.

Er volgen nog eenige bepalingen omtrent de inventarisatie van bewerkt en onbewerkt edel metaal, munten, vee, voorraden van allerlei soort, verzamelingen, machinerieën, voertuigen, zoomede van kostbaarheden van allerlei soort, die men gedurende den oorlog heeft gekocht. Dit geschiedt onder eede met de wettelijke gevolgen, aan het afleggen van een valschen eed verbonden. Firma's en maatschappijen moeten een inventaris opmaken volgens een van overheidswege vast te stellen model.

Dit alles geldt voor alle inwoners van den Czecho-slowakischen Staat en voor hen, die zich daar langer dan één jaar ophouden. Men moet ook het vermogen, dat men buiten de grenzen van dien staat bezit, opgeven. Alle andere natuurlijke of rechtspersonen kunnen volstaan met de opgave van het vermogen, dat zich op het gebied van dien staat bevindt.

Dit zijn in hoofdzaak de bepalingen, waarmee Minister Raschin den wagen in het goede spoor hoopt te brengen. Naar men ziet, is het in het kort een inventarisatie van het geheele volksvermogen. Voor de eerste maal in de geschiedenis misschien zal een Staat wellicht met vrij groote zekerheid kunnen vaststellen, hoe rijk hij is, een feit, dat voor een richtige staatshuishouding, vanzelfsprekend, van het aller-grootste belang is.

J. H. A.

AANTEKENINGEN.

Gemeentelijk Credietpapier. — De kwestie van het gemeentelijk credietpapier, die in het nummer van 19 Februari j.l. reeds ter sprake kwam, is in de afgelopen week tot een soort crisis geworden. Er verluidde, dat de Directie der Nederlandsche Bank, afgezien van de hoogere eischen, door haar in den vervolge voor gemeentelijk papier gesteld, geen nieuwe gemeente-promessen, noch van de Gemeentelijke Credietbank, noch van andere instellingen, in disconto zou nemen en het loopende papier slechts na nauwgezette controle der uitgaven, waarvoor het papier was gecreëerd. Indien een en ander rigoureuus doorgevoerd ware, dan zou insolventie van verschillende gemeenten te wachten zijn geweest. Dit nu is voor het Bestuur der Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten naar men mag aannemen aanleiding geweest tot den stap, 7 dezer bij den President van de Nederlandsche Bank gedaan, waarvan in het hieronder overgenomen bericht, van het Nederl. Corr. Bureau te 's-Gravenhage, verslag wordt gedaan.

Bij het daarin weergegeven onderhoud is gebleken, dat de Nederlandsche Bank ten slotte „fortiter in re”, maar „suaviter in modo” zal handelen. Zij zal de financiering van het gemeentepapier niet in eens stopzetten, maar wil alleen aandringen op zoo spoedig mogelijke consolidatie der vlottende schulden van de gemeenten.

In beginsel heeft de Nederlandsche Bank gelijk: er is veel te luchtig door verschillende gemeenten gefinancierd. Al was dit door de omstandigheden misschien wel eens noodig, het oogenblik is nu gekomen om hieraan paal en perk te stellen. Het is alleen te betreuren, dat de Nederlandsche Bank in deze niet nog voorzichtiger te werk is gegaan. Er is door den getroffen maatregel eene groote opschudding veroorzaakt, die het gemeentecrediet aanmerkelijk geschokt heeft, zoodat de weg tot verbetering, dien de Nederlandsche Bank zelf aanwijst, nl. consolidatie, thans veel moeilijker te betreden zal zijn dan voorheen.

M.

„In verband met het besluit van de Nederlandsche Bank (betreffende haar bezwarende voorwaarden en haar voorbehoud ter zake van het nemen van gemeentelijk credietpapier) en de gevolgen van daaraan in enkele persorganen vastgeknoopte critische beschouwingen van verdere strekking over het financieel beleid der gemeenten, heeft de directie der Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten

j.l. Vrijdag een langdurig onderhoud gehad met den president en de directie der Nederlandsche Bank. Zij heeft daarbij in de eerste plaats gelegenheid gevonden, haar opvatting te geven omtrent de gewichtige taak, welke de gemeenten onder de haar opgelegde zeer moeilijke omstandigheden van wettelijken of feitelijken aard hebben te volbrengen. Tevens is daarbij, met onderscheiding van de algemeene politiek der begrootingsuitgaven en de financiering der kasbehoefden, in bespreking genomen het samengesteld karakter van de vlottende schuld. Voor zoover vlottende gemeenteschuld — andere dan welke wordt gedekt uit de gewone inkomsten — in aanmerking zou kunnen komen voor consolidatie, is stilgestaan bij factoren van onderscheiden aard, welke, ook bij de omstandigheden, waaronder die schuld is ontstaan, van invloed zijn op een beantwoording van de vraag in hoever en wanneer daartoe kan of behoort te worden overgegaan. De uitwerking van het besluit der Bank, leidende tot plotselinge terughoudendheid in de opneming van gemeentelijk credietpapier, werd betreurd en een beroep werd gedaan op den steun der Bank in een richting, welke althans voor gemeenten de feitelijke mogelijkheid opent tot een geleidelijke liquidatie van vlottende schuld te komen.

„Uit de besprekingen valt o.a. te constateeren, dat de Nederlandsche Bank, onverminderd de (voor gemeenten) waarschuwendende strekking, welke zij, voor zooveel haar positie in dezen betreft, aan haar besluit heeft willen geven, in het algemeen voor medewerking ten behoeve van gemeenten geenszins ontoegankelijk moet worden geacht, in een zin als dit in betrokken kringen wordt verstaan.”

Nederlandsche kooplieden in den vreemde. — Aan het slot van het Gedenkboek der Openbare Handelsschool te Amsterdam, waarvan elders in dit nummer gesproken wordt, vonden wij een naamlijst van de oud-leerlingen, die zich aan het eindexamen in de onderscheidene jaren tusschen 1872 en 1918 onderwierpen, met vermelding, voor zoover bekend, van den werkkring, waarin zij zich thans bevinden. Medegedeeld wordt, dat de lijst voor de eerste jaren niet volledig is. Wij hebben uit deze lijsten — zoo goed als mogelijk was — willen nagaan in welke mate de leerlingen, die de school doorliepen, hun werkkring hebben gekozen in het buitenland en zijn daarbij tot het volgende resultaat gekomen. De berekening werd niet verder voortgezet dan tot 1913 inclusief, omdat in de oorlogsjaren de vestiging in vreemde landen uitteraard op onnatuurlijke wijze bemoeilijkt is geworden. Tusschen de jaren 1872 en 1913 dus werd aan het eindexamen deelgenomen door 1912 personen. Blijkens de lijsten in het gedenkboek was van 1834 het overlijden, op ultimo 1918, niet bekend. Van 1345 personen is de huidige werkkring opgegeven, waarvan, voor zoover hieruit door ons afgeleid kon worden, 370 personen of 28 pCt. buiten Nederland in den handel werkzaam zijn. Een wellicht verrassende en zeker niet ongunstige proportie. Het hieronder gegeven staatje vertoont de werkzaamheid in den vreemde nog beter.

Land waarin werkzaam	deelgenom. aan eindexamen 1872—1894	deelgenom. aan eindexamen 1895—1913	geheele periode 1872—1913	in pCt. van totaal in buitenland
Ned. Oost-Indië...	14	215	229	61,89
Ned. West-Indië ..	1	3	4	1,08
België	2	—	2	0,54
Frankrijk, 1) Spanje, Italië	4	9	13	3,52
Engeland	4	21	25	6,75
Scand., Duitschland en Zwitserland ..	4	17	21	5,68
O. Horg. en Balkan	—	6	6	1,62
Rusland en Siberië	—	5	5	1,35
Noord-Amerika	5	5	10	2,70
Centr.- en Zuid-Am.	1	11	12	3,24
Azië (zonder Siber.)	6	29	35	9,46
Afrika 2)	4	4	8	2,16
Australië	—	—	—	—
	45	325	370	100

1) met inbegrip van Marokko, Algiers en Tunis. 2) zie ook Frankrijk.

Wij hebben eenigszins willen nagaan of de neiging, zich naar het buitenland te begeven, in den loop der jaren sterker werd en of in de landen, waar men zich vestigde, een merkbare wijziging zich voordeed. Daarvoor maakten wij twee groepen, waarvan de eerste

berekend is uit de opgaven dergenen, die zich tusschen de jaren 1872 en 1894 aan het eindexamen onderwerpen en de tweede groep de daarna volgende jaren omvat. Wij kozen als scheidingspunt het jaar 1895, omdat hieromtrent de geweldige handels-expansie, die zich in de wereld aan het uiteinde van de vorige en in het begin van deze eeuw voorgedaan heeft, een aanvang nam en derhalve verondersteld kan worden, dat na dezen termijn hier te lande de drang grooter is geworden, het handelsbedrijf door eigen aanwezigheid in het buitenland uit te breiden en meer algemeen het besef veld kon winnen, dat voor onze natie de vestiging van Nederlandsche handels-ondernemingen in den vreemde een belang van betekenis moet worden geacht, voor zooveel niet de aanleiding van het vertrek naar den vreemde de verwachting is geweest daar een betere toekomst te zullen vinden. Aan deze verdeling kleeft echter een zeer aanzienlijke fout: de mededeeling van den werkkring bevat niet de vermelding, wanneer deze gevonden is, zoodat allerm minst uitgesloten — veelal aannemelijk — is, dat de opgegeven positie eerst in de latere periode gevonden werd. Met dit voorbehoud mogen de berekende cijfers echter belangstelling vinden. Wij zullen daaraan alleen maar de opmerking vastknoopen, dat het totaal dergenen, werkzaam in het buitenland en afgestudeerd in de jaren 1872—1894, 15 pCt. bedraagt van het totaal aantal personen der laatstgenoemde categorie, waarvan de werkzaamheid wordt opgegeven (308), terwijl voor de tweede periode, 1895—1913, dit percentage 31 wordt (1037), waarmede dus, met inachtneming van de hiervoren genoemde reserve, de opvatting, dat hier te lande in de latere jaren de „buitenlandsche trek” in verhouding vermeerderde steun krijgt.

Bij de verdeling over de verschillende landen behoeft niet veel commentaar gegeven te worden. Het is begrijpelijk, dat onze Oost-Indische koloniën den meesten aftrek gevonden hebben, al wijst het percentage 61,89 er op, dat Indië niet in die mate domineert als wellicht verwacht zou zijn. Engeland, Duitschland, het Amerikaansche werelddeel en Azië (waarbij Ned.-Oost-Indië dus niet inbegrepen is), nemen bij de vreemde gewesten een belangrijke plaats in. Ten slotte zij nog vermeld, dat het totaalcijfer der jaren 1872—1913 gespecificeerd naar Europa (zonder Rusland) en de wereld daarbuiten, oplevert voor het eerste gebied: 67 werkzamen, voor het laatste 303, of relatief uitgedrukt: resp. 18,11 pCt. en 81,89 pCt.

Wij zeiden, dat wij de oorlogsjaren bij de berekening buiten beschouwing gelaten hebben. Gaan wij de daarop betrekking hebbende gegevens thans nog na, dan zien wij, dat de personen, wier werkkring in het buitenland ligt, een steeds afnemend totaal vormen en nagenoeg allen in Nederlandsch Oost-Indië gezocht moeten worden. Van de navolgende cijfers bij de onderscheidene jaren is het eerste het totaal der personen, wier werkzaamheid in het buitenland ligt, het tweede, geplaatst tusschen haakjes, het aantal daarvan op Ned. Oost-Indië vallende: 1914: 20 (17); 1915: 18 (16); 1916: 12 (11); 1917: 3 (2); 1918: 4 (3). Dat de cijfers allengs meer afnemen, is wellicht ten deele ook hieruit te verklaren, dat de eerst zeer onlangs de school verlaten hebbende leerlingen nog niet voor plaatsing in het buitenland in aanmerking komen.

H.

Dette unifiée. — In het nummer van 21 Februari 1917, pag. 141, werd de aandacht gevestigd op Edmond Théry's denkbeeld om tot de vorming van eene „dette unifiée” over te gaan. De Entente-landen zouden ter vermindering van den rentelast en ook ter bevordering van de onderlinge samenwerking door allen hoofdelijk gearandeerde schuldbrieven moeten uitgeven, die juist door dezen waarborg gemakkelijk plaatsing zouden vinden. Toentertijd zag de toestand er voor de Entente niet zoo bijster rooskleurig

uit en het behoeft geene verwondering te wekken, dat enthousiasme voor dit plan niet gevonden werd.

Thans komt Théry er in de „Figaro” op terug; hij wenscht nu eene speciale dette unifiée, gelijk aan de van de Centrale mogendheden te ontvangen schadeloosstellingen. De negen Entente-mogendheden zouden de garantie hiervan op zich moeten nemen. De schrijver vreest, dat anders Duitschland, Oostenrijk, Bulgarije en Turkije de verschillende landen der Geallieerden tegen elkaar zullen uitspelen. Houdt men daarentegen de inning in ééne hand, dan wordt eene gelijkmatige verdeling bevorderd.

Een ander voordeel is trouwens, dat op deze wijze de rijkere landen een onderpand in handen krijgen voor hunne vorderingen op de minder gefortuneerde. Uit de „Caisse commune de liquidation des créances ennemies” zullen Engeland, Frankrijk en de Vereenigde Staten gaarne zich zelven de vorderingen op België, Servië, Italië, Roemenië, enz. voldoen!

Het motief, aan het einde van het artikel genoemd, namelijk, dat daardoor voor lange jaren verzekerd zal zijn „le principe de l'alliance morale et matérielle qui les a si heureusement unies pendant la guerre”, dit motief zal wel in de practijk bij de Grootte Mogendheden weinig invloed uitoefenen.

Het gereduceerde plan-Théry biedt, afgezien van de ethische overwegingen, echter zóóveel voordeelen, dat de doorvoering in ieder geval ernstige overweging verdient.

L.

Ontwikkeling van het Federal Farm Loan Stelsel in de V. S. — Op de organisatie van het Federal Farm Loan System — een semi-officieele regeling van het agrarisch hypotheccair crediet in de Vereenigde Staten, voor een deel opgebouwd op gelijksoortige basis als het Federal Reserve System — werd in den jaargang 1916 van dit blad, pag. 521, in bijzonderheden ingegaan. Hieronder volgen thans enkele cijfers, in de eerste plaats nopens de totale hoeveelheid uitstaande Farm Loans op 1 Januari 1919. De cijfers zijn enkele weken geleden door den Federal Farm Loan Board gepubliceerd.

Land Bank:	Totaal uitstaande leeningen:
Spokane	\$ 24.531.715
St. Paul	„ 22.555.400
Omaha	„ 16.895.640
Wichita	„ 16.358.100
Houston	„ 15.202.546
New Orleans	„ 11.356.915
St. Louis	„ 10.829.450
Louisville	„ 10.111.000
Berkeley	„ 9.573.600
Columbia, S. C.	„ 7.795.850
Baltimore	„ 6.129.450
Springfield, Mass.	„ 5.681.045
	\$ 157.020.751

De betrekkelijk geringe omvang, dien de Farm Loans, ook zelfs in de Westelijke Staten, genomen hebben, hangt nauw samen met de zeer voorspoedige jaren, die de Amerikaansche landbouw achter den rug heeft. Intusschen blijkt uit de mededeelingen, dat de totale hoeveelheid aanvragen zeer belangrijk hooger is geweest. Tot 1 Januari 1919 had het bedrag hiervan, de afgesloten posten inclusief, \$ 425.741.722 beloopt. Wat de rentebetaling betreft, deelt de Federal Farm Loan Board nog mede, dat van de tot 1 Januari vervallen bedragen aan rente en aflossing slechts \$ 83.000 of 1,8 pCt. niet op tijd was betaald, terwijl van dit bedrag slechts \$ 11.000 meer dan 90 dagen over tijd was.

Emissies in Engeland. — Op pag. 741 van den vorigen jaargang gaven wij de cijfers der emissies in Engeland voor het 1e en 2e kwartaal van het thans achter ons liggende jaar, vergeleken met de resultaten der voorafgaande jaren; de cijfers voor de twee volgende kwartalen en het geheele jaar zijn de navol-

gende, uitgedrukt in duizenden ponden; ook de vergelijkende cijfers zijn weer opgenomen.

	1914	1915	1916	1917	1918
1e kwartaal	97.610	46.314	156.251	825.925	475.259
2e „	54.739	25.693	131.022	221.254	220.921
3e „	20.266	586.773	111.578	57.054	329.674
4e „	339.908	26.462	186.585	214.363	367.527

Totaal.. 512.523 685.242 585.436 1318.596 1393.381

Ofschoon de totalen weer aanzienlijke bedragen aanwijzen, is niettemin de emissie van particulier kapitaal door het Treasury Committee wederom tot het uiterste beperkt, het totaal wordt dan ook in hoofdzaak gevormd door de leeningen van het Gouvernement. Amortisatie-leeningen zijn bij de cijfers niet opgenomen, ook het schatkistpapier (Exchequer Bonds) komt er niet bij voor. Van vergrotingen van het maatschappelijk kapitaal, waar geen nieuw geld tegenover heeft gestaan, is evenmin nota genomen. Zooals den lezer bekend is, heeft het Engelsche Gouvernement in 1918 zijne behoeften niet gedekt in den vorm van oorlogsleeningen, in stede hiervan zijn bij voortdurig National War Bonds en War Savings Certificates te koop geboden. De eerste brachten in 1918 op £ 1.240.362.140, de laatste £ 102.600.000. Daarentegen kwamen twee buitenlandsche leeningen aan de markt, t.w. een bedrag van 520 millioen francs nominaal der 4e Emprunt de la Défense Nationale 4 pCt. bij een koers van 70,80; voorts een Chineesche leening in October, groot £ 600.000 tegen 8 pCt. in stukken met tien jaar looptijd tegen een koers van uitgifte van 105 pCt. Bij de particuliere emissies vallen de grootste cijfers in de rubrieken ijzer-, kolen- en staal-industrie en manufactures. Het totaal der particuliere emissies (met uitzondering der spoorwegen en stedelijke leeningen) bedroeg in 1917 £ 16.906.300, in 1918 £ 28.074.400.

Ten slotte zij het navolgende overzichtstaatje gegeven:

	1918	1917
Engelsche regeering.....	1.342.962.100	1.287.819.700
Koloniale regeeringen.....	4.749.900	13.870.000
Vreemde regeeringen.....	14.790.000	—
Engelsche stedenleeningen..	995.000	—
Koloniale spoorwegen.....	990.000	—
Buitenlandsche spoorwegen.	820.000	—
Mijnen, Industrie.....	—	—
Banken en Levensverz.	28.074.400	16.906.300
Totaal.....	1.393.381.400	1.318.596.000

Door Mr. Baldwin is 29 Februari j.l. in het Lagerhuis medegedeeld, dat in het voornemen der Regeering ligt een zekere mate van controle op de kapitaalsuitgifte ook thans na het beëindigen der vijandelijkheden te blijven handhaven, eene mededeeling, waaraan critiek in de pers der City niet onthouden is. Wij zullen ons in een volgend nummer hiermede nader bezighouden.

BOEKAANKONDIGING.

Het Geld van Robinson Crusoe door David A. Wells. Uit het Amerikaansch vertaald door E. V., 's-Gravenhage, W. P. van Stockum & Zoon, 1919, 151 blz.

In den Amerikaanschen burgeroorlog is zoowel door de Noordelijke als door de Zuidelijke staten papieren geld uitgegeven. Het geld der zuidelijken is ten slotte geheel waardeloos geworden, dat der noordelijken, de z.g. greenbacks, heeft eveneens een zeer belangrijk disagio gedaan, op sommige oogenblikken deed het metaal 180 pCt. agio en meer. Na den oorlog bleef dit papier evenwel in omloop en stonden de V.S. voor de vraag hoe in deze te handelen. Het verkeer had zich grotendeels aan het belangrijk in waarde gedaald papieren geld aangepast, terwijl zij, die gedurende het tijdperk van voortgezette prijsstijging groote winsten hadden gemaakt, vreesden, dat een herstel van de zilverwaarde der greenbacks zou leiden tot een periode van voortdurende prijsdaling,

even nadeelig voor het bedrijfsleven als de vorige voordelig. De strijd, die ten slotte beslist is in den zin van hen, die terugkeer tot de volle waarde van het geld wenschten — 1879 waren de greenbacks officieel weder inwisselbaar — is met groote hevigheid gevoerd en heeft jaren lang mede het politieke leven van de Vereenigde Staten beheerscht.

Uit dit tijdperk dateert het aardige boekje, dat, voorzien van een voorwoord van Mr. G. Vissering, aan den Nederlandschen lezer wordt aangeboden. Doel van den Amerikaanschen schrijver was in de moeilijke vraagstukken van geld- en muntwezen, op populaire wijs zijn tijdgenooten voor te lichten. Hij is hierin, het voorwoord zegt hiervan niets te veel, inderdaad uitnemend geslaagd. Robinson en de door hem gestichte volkplanting vormen, naar een dikwijls gevolgd recept, voor hem de primitieve gemeenschap, waarin zich het proces afspeelt: het ontstaan van den ruil, dan van het metalen geld en, in den oorlog tegen de Kannibalen van het naburig eiland, van het papieren geld. Van humoristische zinnen, van drogredenen, welke gehouden zouden kunnen worden en blijkens verwijzingen aan den voet der bladzijde dikwerf ook inderdaad in de V. S. gehouden zijn, is het met de oude prentjes versierde geschriftje vol en meermalen wordt men inderdaad getroffen door analogieën met den huidige tijd.

Niet ten volle evenwel. In het Amerika van de zestiger en zeventiger jaren kon de schrijver nog absoluut zijn. De eenige uitredding voor hem is terugkeer tot het metalen, volwichtig en volwaardig ruilmiddel, radicale afschaffing van het papieren geld. Zoo metallistisch — het behoeft nauwelijks te worden gezegd — zijn wij thans niet meer. Hoeveel kwade verschijnselen het papieren geld ook in deze jaren opnieuw moge hebben te aanschouwen gegeven, een strooming met het papieren geld geheel te breken, bestaat niet. Het geloof in de mogelijkheid van goed papieren geld is gebleven en vermoedelijk zal één van de gevolgen van den oorlog op muntgebied zijn een voortgezette ontgouding van het feitelijk betalingsverkeer. Zoo moet veel van wat het boekje aan beschouwingen biedt, den modernen lezer eenigszins overdreven lijken. Aan zijn appreciatie van den inhoud zal het echter geen schade doen.

De vertaling van een in zoo lossen toon geschreven boekje brengt bijzondere moeilijkheden met zich. Door de vertaalster, die zich bescheidenlijk schuil houdt, zijn deze moeilijkheden op uitnemende wijze overwonnen. Jammer is, dat de prijs van het boekje, door den uitgever gesteld op een bedrag van f 2,40 aan een ruime verspreiding wel eenigszins in den weg zal staan. Drukken is tegenwoordig echter niet goedkoop.

B.

Dr. J. A. Nederbragt, Werkerland, economische en sociale schetsen. 's-Gravenhage, Drukkerij „Voortvaren”, 1918.

De heer Nederbragt is toegankelijk voor de groote resultaten van vlijt en kennis, die het Deutsche volk te zien heeft gegeven, en doet daarvan openhartig blijken. Wij hebben reeds eerder met schetsen van zijn hand, indrukken van reiservaringen in gemobiliseerd Duitschland, kennis gemaakt. Als journalist ontving de schrijver in den loop van het jaar 1918 wederom eene opwekking in enkele industriegebieden zijn oogen den kost te komen geven en, hier te lande teruggekeerd, heeft Dr. Nederbragt op papier gezet de zakelijke bijzonderheden van de ontmoetingen, die hij met mensch en materie op zijn tocht gehad heeft. In 17 opstellen saamgevoegd, wordt de brochure van bijna honderd pagina's druks ons thans door den uitgever aangeboden. In licht bevattelijke vorm verhaalt de schrijver algemeene wetenswaardigheden der ontwikkeling en organisatie van industriele inrichtingen als de locomotievenfabriek van Borsig te Ber-

lijn, Carl Zeiss te Jena, de Thyssen-bedrijfscomplexen en vele andere, waar hij geweest is en vervalt daarbij niet in te technische detaillering, die de gemakkelijke lectuur zouden onderbreken. Hoezeer is echter de actualiteit van dit boekje over hetgeen de schrijver in „Werkersland” heeft kunnen zien, door de momentele gebeurtenissen in Duitschland verstoord.

Dr. Nederbragt doet zijn nieuwe publicatie verschijnen als achtste deel in de serie, waarin hij de studiën en schetsen van zijn hand op het gebied van staatsrecht en economie heeft samengebracht; met herleving van een titel, dien — vergissen wij ons niet — in de 17e eeuw de eerste in Nederland historisch bekende verzameling economisch-geografische monographiën gedragen heeft, wordt de verzameling *Res publicae* genoemd.

In het opstel over Borsig vernemen wij, dat eenige maanden geleden locomotief No. 10.000 niet werd gebouwd, maar overgeslagen, om dit nummer na den oorlog passend te vieren, waartoe het nu wel niet spoedig komen zal. Wij wenschen den geachten schrijver, dat het met de belangstelling voor dit nummer zijner publicaties niet desgelijk zal gaan. H.

Gedenkboek, uitgegeven ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan der Openbare Handelsschool te Amsterdam, 1869—1919. Amsterdam, 1919, 73 blz.

Enkele weken geleden is op luisterrijke wijze het 50-jarig bestaan der Amsterdamsche Handelsschool herdacht. Oud-leerlingen in samenwerking met den huidige directeur, hebben bij deze gelegenheid een gedenkboek uitgegeven, kloek en uitmuntend verzorgd en belangwekkend van inhoud. De heer Walrave Boissevain geeft een inleidend woord, waarin hij wijst op wat in dezen tijd van handelman en industrieel wordt gevorderd en hoe noodwendig deugdelijke voorbereiding is. De directeur, de heer J. IJzerman geeft vervolgens een gedocumenteerd overzicht van de geschiedenis en ontwikkeling der school, welke op haar gebied baanbrekend is geweest in den lande en nog steeds in het middelbaar handelsonderwijs vooraan staat. Jhr. Jan Feith zingt in den hem eigen stijl den lof van het „Huis met de Hoofden”, het klassieke Amsterdamsche gebouw aan de Keizersgracht, dat de handelsschool gedurende de eerste veertig jaar van haar bestaan huisvestte; de heeren J. Ed. Gerzon, E. W. van den Berg en Ed. J. Gerzon geven een korte levensbeschrijving van de achtereenvolgende directeurs: Dr. H. F. R. Hubrecht, Dr. J. H. H. Hülsmann en den heer J. IJzerman.

Ten slotte geeft de heer Th. Limpert Jr. een pleidooi voor Universitair Handelsonderwijs, overeenkomstig de door de Vereniging „Hou' en Trouw” in samenwerking met de Vereniging voor Voortgezet Handelsonderwijs ontworpen plannen, waarbij een afzonderlijke handels- of economische faculteit wenschelijk wordt geacht, in opzet en doel, zij het, naar blijkt, niet in gedoedeerde vakken, onderscheiden van de bestaande handelshoogeschool te Rotterdam. Het vraagstuk, dat de schrijver aanroert, is ongetwijfeld van groot belang. Als onderdeel van de algemeene vraag naar de organisatie van het hooger onderwijs heeft het nog meer kanten, dan die, welke in de bijdrage naar voren worden gebracht.

Het Gedenkboek is verlicht met een reeks geslaagde afbeeldingen, terwijl enkele statistieken benevens lijsten van aan de instelling verbonden personen en oud-leerlingen den inhoud voltooien. Deze laatste heeft ons aanleiding gegeven tot eene berekening, waarvoor wij naar de rubriek „Aanteekeningen” verwijzen.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN FEBRUARI 1919.

In de emissiestatistiek over de maand Januari is de Drentsche Veenkoloniale-Westerwoldsche Hypotheek- en Cre-

dietbank geplaatst onder het hoofd „Hypotheekbanken”, terwijl aanbeveling bestaat deze gemengde instelling op te nemen in de rubriek „Diversen”. Voor de berekening van jaarcijfers der groepen, zal hiermede nog rekening gehouden worden.

Provinc. en Gemeentelijke leeningen f	14.662.500,—
zijnde:	
Rotterdam f 10.000.000,— 5 % obl.	
à 97 $\frac{3}{4}$ %.	
's-Gravenhage f 5.000.000,— 5 % obl.	
à 97 $\frac{3}{4}$ %.	
Bank- en Crediet-instellingen	11.772.200,—
zijnde:	
Handels- en Landbouwb. f 700.000,—	
aand. à 110 % f 500.000,— 5 %	
obl. à 110 %.	
Twentsche Bank f 4.444.000,— aand.	
à 130 %.	
Loopuyt's Bank f 500.000,— aand.	
à 110 %.	
Geld. Credietverenig. f 2.500.000,—	
aand. à 145 %.	
Alg. Ned. Centr. Middenstandscrediet-	
bank f 500.000,— 6 % cum. pref.	
aand. à 100 %.	
Hypotheekbanken (Scheepsverband	
Maatschappijen)	65.000,—
zijnde:	
Rott. Scheepshypotheekb. f 500.000,—	
aand. à 130 % (met 10 % storting).	
Industriele Ondernemingen	3.106.500,—
zijnde:	
N.V. Victoria Egyptische Cigaretten	
Mij. f 800.000,— aand. à 135 %.	
N.V. Ned. Ind. Gas-Mij. f 1.250.000,—	
aand. à 150 %.	
Alg. Ned. Ind. Electriciteit Mij.	
f 150.000,— 6 % obl. à 101 %.	
Cultuurondernemingen, Handelsver-	
eenigingen en Handelsvenn.	2.570.000,—
zijnde:	
Ver. Ind. Bosch Exploitatie Mij.	
f 2.000.000,— 6 % obl. à 99 $\frac{1}{4}$ %.	
N.V. Ind. Teak- en Hardhouthandel	
f 500.000,— aand. à 115 %.	
Diversen	550.000,—
zijnde:	
De Ned. Fondsen Mij. f 500.000,—	
aand. à 110 %.	
Totaal f	32.726.200,—
Totaal der emissies in Januari f	351.800.909,—
Februari	32.726.200,—
Algemeen Totaal f	384.027.109,—

Bovendien:

f 21.080.000,— 3/m. Schatkistpromessen	à f 990,86
„ 36.380.000,— 6/m. „	„ „ 98 $\frac{1}{10}$
„ 27.354.000,— 4 $\frac{1}{2}$ % Schatkistbiljetten	„ „ 1002,44

terwijl voorts ook hier te lande gelegenheid bestond tot inschrijving op de uitgifte van frs. 51.500.000,— aand. Banque de Bruxelles à pari (met 20 % storting) vermeerderd met 20 frs. onkosten per aandeel.

RIJKSPPOSTSPAARBANK.

JANUARI	1917	1918	1919
Inlagen f	8.157.677	f 9.104.083	f 13.290.024
Terugbetalingen	6.944.522	„ 8.179.660	„ 9.190.207
Tegoed der inleggers			
op ultimo	203.187.426	„ 218.458.290	„ 240.197.003
Nom. bedr. der uitst.			
staatsschuldboekjes			
op ultimo	26.423.900	„ 29.076.100	„ 32.941.100
Spaarbankboekjes:			
Aantal nieuw uit-			
gegeven	13.713	15.025	21.356
Aantal geheel af-			
betaald	5.989	5.660	7.167
Aantal uitstaande			
op ultimo	1.740.191	1.774.840	1.834.247

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

	8 Maart 1919	20 Juli 1914
Ned. Bank	4 1/2 sedert 1 Juli '15	3 1/2 sedert 23 Mrt. '14
{ Disc. Wissels.	4 1/2	4
{ Bel. Binn. Eff.	4 1/2	23
{ Vrsch. in R.C.	5 1/2	23
Bank van Engeland	5	29 Jan. '14
Duitsche Rijksbank	5	5 Febr. '14
Bank van Frankrijk	5	29 Jan. '14
Oostenr. Hong. Bk.	5	12 Mrt. '14
Nat. Bank v. Denem.	5 1/2	6 Febr. '14
Zweedsche Rijksbk.	7	6
Bank v. Noorwegen	6	11
Zwitsersche Nat. Bk.	5 1/2	19
Belgische Nat. Bk.	5	30 Jan. '14
Bank van Spanje ..	4	24 Sept. '03
Bank van Italië ..	5	9 Mei '14
Feder. Res. Bk. N.Y.	3 1/2-4 1/2	—
Javasche Bank.	3 1/2	1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie				
8 Mrt. '19	3 1/4	3 3/4	3 17/32	4-5/8	—	4 1/2-5/4
3-8 Mrt. '19	3 1/4-3/4	3 3/4-4	3 17/32	4-5/8	—	4 1/4-5
24 F.-1 M. '19	3 3/8-3/4	3 1/2-4 1/4	3 17/32	4-5/8	—	4 1/2-7
17-22 F. '19	3 1/2	3 1/2	3 17/32	4-5/8	—	4 1/2-6
4-9 Mrt. '18	2 5/8-7/8	4 1/4-1/2	3 9/16-5/8	4-5/8	—	2-6
5-10 Mrt. '17	2 1/8	4	4 7/8	4-5/8	—	2 1/4-1/2
20-24 Juli '14	3 1/8-3/16	2 1/4-3/4	2 1/4-3/4	2 1/8-1/2	2 3/4	1 3/4-2 1/2

Het particulier disconto der gemeentewissels was in de afgelopen week ongeveer 1-1/8 pCt. hooger. 2) Noteering van 7 Maart.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

De wisselmarkt was weder zeer stabiel voor entente en neutrale wissels, daarentegen trad weder een sterke daling in voor Markten en was ook Weenen weder flauwer.

Londen noteerde het grootste gedeelte der week 11.57 a 11.58; Vrijdag was er iets meer aanbod zoodat voor 11.55 werd afgedaan, daarna liep de koers weder een weinig op tot ca. 11.56.

Parijs en New York gingen ongeveer in gelijke beweging met Londen, daarentegen was België flauwer en liep terug van 42.20 tot 41.75. In neutrale wissels waren de omzetten beperkt en de koersschommelingen zeer gering.

De meeste belangstelling was voor Berlijn. Door de slechte politieke berichten was de markt zeer flauw en weinig gelisponeerd om tijdelijk overwegend aanbod op te nemen, zoodat een sterke daling plaats vond. Zaterdag trad bij betere berichten en eenige meerdere vraag een klein herstel in. De markt sloot echter weder flauwer.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen	Parijs	Berlijn	Weenen	België ¹⁾	New York ¹⁾
3 Mrt. 1919..	11.58 1/2	44.40	24.05	11.72 1/2	42.15	2.43
4 ,, 1919..	11.57 3/4	44.35	23.95	11.70	42.17 1/2	2.43
5 ,, 1919..	11.57 3/4	44.40	23.30	11.40	42.20	2.43
6 ,, 1919..	11.56 3/4	44.25	22.35	11.10	42.10	2.42 7/8
7 ,, 1919..	11.55	44.30	22.27 1/2	11.25	41.90	2.42 3/8
8 ,, 1919..	11.55	44.27 1/2	22.57 1/2	11.30	41.75	2.42 3/8
Laagste d.w. ¹⁾	11.54 1/2	44.10	22.—	11.—	41.60	2.42
Hoogste ,, ,, ¹⁾	11.59 1/2	44.45	24.20	11.75	42.30	2.43 1/4
1 Mrt. 1919..	11.57	44.15	24.05	11.45	42.05	2.42 7/8
22 Febr. 1919..	11.58	44.60	25.60	11.65	42.70	2.43
Muntpariteit	12.10 3/8	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48 3/4

1) Noteering te Amsterdam. 2) Particuliere opgave.

Data	Stockholm ¹⁾	Kopen-hagen ²⁾	Chris-tiania ¹⁾	Zwitser-land ²⁾	Spanje ¹⁾	Batavia ¹⁾ telegrafisch
3 Mrt. 1919	68.47 1/2	63.35	66.15	50.30	51.20	99 5/8-100 1/2
4 ,, 1919	68.55	63.35	66.15	50.12 1/2	51.10	99 5/8-100 1/2
5 ,, 1919	68.50	63.27 1/2	66.12 1/2	50.27 1/2	51.50	99 5/8-100 1/2
6 ,, 1919	68.45	63.20	66.10	50.35	51.25	99 5/8-100 1/2
7 ,, 1919	68.40	63.15	66.10	50.42 1/2	51.—	99 5/8-100 1/2
8 ,, 1919	68.45	63.10	66.05	50.45	51.—	99 5/8-100 1/2
L'ste d. w. ¹⁾	68.25	63.—	65.90	50.05	50.50	99 5/8
H'ste ,, ,, ¹⁾	68.55	63.45	66.25	50.50	51.75	100 1/2
1 Mrt. 1919	68.40	63.35	66.10	50.35	51.37 1/2	99 5/8-100 1/2
22 Febr. 1919	68.30	63.25	66.35	49.90	49.10	99 5/8-100 1/2
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

1) Noteering te Amsterdam. 2) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Londen (in \$ per £)	Zicht Parijs (in frs. p. \$)	Zicht Berlijn (in cents p. 4 Rm.)	Zicht Amsterd. (in cents per gld)
8 Maart .. 1919	4.76.45	5.48	nom.	41 1/16
Laagste d. week ..	4.76.45	5.46 5/8	nom.	41
Hoogste ,, ,, ..	4.76.45	5.48 1/2	nom.	41 1/16
28 Febr. .. 1919	4.76.45	5.49 1/4	nom.	41 1/16 ¹⁾
21 ,, .. 1919	4.76.45	5.45 1/4	nom.	41 1/4
Muntpariteit....	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 3/8

1) Noteering van 1 Maart.

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	22 Febr. 1919	27 Febr. 1919	Tijdperk 28 Febr. 8 Maart 1919		8 Maart 1919
				Laagste	Hoogste	
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 3/8	97 7/16	97 7/16	97 7/16	97 7/16
*B. Aires ¹⁾ ..	d.p.gd.pes.	51 5/16	51 5/8	51 1/8	51 1/8	51 5/16
Calcutta	sh/d.p.rup.	1/6 3/8	1/6 1/8	1/6	1/6 1/16	1/6 1/8
Hongkong ..	id. p. \$	3/1	3/1	3/1	3/1 1/16	3/1
Lissabon	d.p.escudo	35 1/4	34	33 1/2	35	34 1/2
Madrid	Peset. p. £	22.38	22.74	22.38	22.84	22.80
*Montevideo ¹⁾	d.p.peso	60 1/2	60 5/8	60 1/8	61 1/4	60 3/4
Montreal....	\$ per £	4.85 1/8	4.85 5/8	4.85 1/4	4.85 3/4	4.85 1/2
*R.d.Janeiro.	d.p.milr.	13 5/32	13 1/4	13 3/16	13 5/16	13 1/16
Rome	Lires p. £	30.31	30.31	30.25	30.37 1/2	30.31
Shanghai ..	sh/d.p.tael	4/8	4/7 1/2	4/6	4/8	4/6
Singapore ..	id. p. \$	2/4 3/16	2/4 3/8	2/4	2/4 3/16	2/4 3/8
*Valparaiso..	d.p.pap.p.	9 1/16	9 1/4	8 5/16	9 1/16	9 3/16
Yokohama ..	sh/d.p.yen	2/1 3/8	2/1 1/2	2/1 3/8	2/1 7/8	2/1 3/8

1) Koersen van den dag voorafgaande aan de data in het hoofd vermeld. 2) Telegrafisch transfert. 3) Noteering van 19 Febr. 1919.

GOUD EN ZILVER.

Sedert 29 Juli 1916 worden de dage ijsche ontvangsten en onttrekkingen van goud door de Bank van Engeland tijdelijk niet bekend gemaakt.

NOTEERING VAN ZILVER.

Noteering te Londen. te New York

8 Maart 1919.....	47 3/4	101 1/8
1 ,, 1919.....	47 3/4	101 1/8
22 Febr. 1919.....	47 3/4	101 1/8 ¹⁾
15 ,, 1919.....	47 3/8	101 1/8
8 ,, 1919.....	48 7/16	101 1/8
9 Maart 1918.....	42 3/4	85 3/8
10 Maart 1917.....	37 1/8	75 1/2
20 Juli 1914.....	24 15/16	54 1/8

1) Noteering van 21 Februari.

N. U. M.

Weekstaat der Nederlandsche Uitvoermaatschappij. Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Bankiers	Buitenl. Schatkistbilj.	Debet Diverse reken. ¹⁾	5 pCt. Schuld-brieven	Credit Diverse reken. ¹⁾
6 Mrt. 1919..	5.826	56.500	70.400	16.707	102.039
27 Febr. 1919..	4.153	56.500	70.400	16.670	101.487
20 ,, 1919..	3.891	56.500	70.400	16.373	101.403
13 ,, 1919..	3.685	53.200	70.400	16.211	101.341
6 ,, 1919..	5.206	53.200	70.400	15.878	101.253

1) Beide rekeningen omvatten, behalve garantiewissels in portefeuille tot het bedrag der buitenl. schatkistbiljetten, in hoofdzaak garantiewissels in depôt bij de Ned. Bank.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 8 Maart 1919.

Activa.

Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 81.538.992,38 B.-bk. " 527.323.54 1/2 Ag.sch. " 19.774.532,12 1/2	f 101.840.848,05
Papier o. h. Buitenl. in disconto	—
Idem eigen portef.	f 7.384.914,—	
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	7.384.914,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	H.-bk. f 117.367.156,78 1/2 B.-bk. " 10.550.065,38 Ag.sch. " 61.659.702,53 1/2	f 189.576.924,70
Op Effecten	f 189.541.024,70	
Op Goederen en Spec.	35.900,—	189.576.924,70
Voorschotten a. h. Rijk	14.956.410,18 1/2
Munt en Muntmateriaal		
Munt, Goud	f 63.399.850,—	
Muntmat., Goud	613.547.263,53 1/2	
	f 676.947.113,53 1/2	
Munt, Zilver, enz.	9.316.692,50	
Muntmat., Zilver	686.263.806,03 1/2
Effecten		
Bel. v. b. Res.fonds.	f 5.078.869,32	
id. van 1/2 v. h. kapif.	3.996.789,43	9.075.658,75
Geb. en Meub. der Bank	1.770.000,—
Diverse rekeningen	107.817.370,21 1/2
		f 1.118.685.931,91 1/2

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	5.079.402,56
Bankbiljetten in omloop	1.009.167.695,—
Bankassigtiën in omloop	1.956.297,51 1/2
Rekening-Courant saldo's:	
Van het Rijk	f —
Van anderen	69.324.790,35
Diverse rekeningen	13.157.746,49
	f 1.118.685.931,91 1/2

Beschikbaar metaalsaldo	f 470.053.417,36
Op de basis van 2/3 metaaldekking	253.963.660,79
Minder bedragen bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	2.350.267.085,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	<i>Meer</i>	<i>Minder</i>
Disconto's	2.366.802,25	
Buitenlandsche wissels	949.659,—	
Beleeningen	19.316.621,38 1/2	
Goud	363.596,94	
Zilver	97.530,09 1/2	
Bankbiljetten	9.367.710,—	
Part. Rek.-Crt. saldo's	3.043.421,40	

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschbare schulden
8 Maart 1919	676.947	9.317	1.009.168	71.281
1 " 1918	677.311	9.219	1.018.535	75.284
22 Febr. 1919	677.319	9.105	1.000.194	65.696
15 " 1919	677.328	8.996	1.007.335	66.967
8 " 1919	684.348	8.951	1.028.734	201.369
1 " 1919	684.357	8.923	1.071.531	90.116
25 Jan. 1919	684.369	8.791	1.053.508	90.669
18 " 1919	684.390	8.737	1.062.722	83.614
11 " 1919	690.424	8.668	1.080.094	99.674
4 " 1919	691.436	8.588	1.100.948	91.626
28 Dec. 1918	689.441	8.545	1.068.947	90.529
21 " 1918	689.923	8.381	1.057.448	95.542
14 " 1918	690.723	8.319	1.059.603	82.497
9 Maart 1918	722.096	7.225	859.317	65.835
10 Maart 1917	592.024	6.586	739.349	98.414
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Disconto's		Beleeningen	Beschikbaar Metaalsaldo	Dekking-percentage
	Totaal	Hiervan Schatkistpromessen rechtstreeks			
8 Mrt. 1919	101.841	65.000	189.577	470.053	64
1 " 1919	104.208	65.000	208.894	467.313	63
22 Febr. 1919	92.519	50.000	182.230	472.793	64
15 " 1919	101.348	50.000	186.008	471.008	64
8 " 1919	231.775	170.000	216.812	446.821	58
1 " 1919	235.408	181.800	136.960	460.491	60
25 Jan. 1919	221.960	166.800	135.058	463.865	61
18 " 1919	223.497	162.800	138.702	463.396	60
11 " 1919	245.184	176.800	145.342	462.674	59
4 " 1919	252.852	177.800	149.907	461.043	59
28 Dec. 1918	243.691	174.800	139.515	465.624	60
21 " 1918	236.729	167.800	129.116	467.234	61
14 " 1918	219.227	146.800	134.380	470.144	61
9 Mrt. 1918	24.064	—	111.170	543.537	79
10 Mrt. 1917	79.421	60.000	87.407	430.158	71
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 1)	54

1) Op de basis van 2/3 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	1 Maart 1919	8 Maart 1919
Aan schatkistpromessen	f 233.280.000,—	f 248.820.000,—
waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	65.000.000,—	65.000.000,—
Aan schatkistbiljetten	143.008.000,—	135.868.000,—
Aan zilverbons	59.268.294,—	60.460.052,—

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden gulden. Naast de per mail ontvangen gegevens worden de telegrafisch bekend geworden totaalcijfers der obligo's en uitzettingen en het beschikbaar metaalsaldo van latere data opgenomen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschbare schulden
22 Febr. 1919	***	***	329.200	
15 " 1919	***	***	326.400	
8 " 1919	***	***	326.300	
28 Dec. 1918	108.017	14.376	197.634	99.237
21 " 1918	107.414	14.318	196.239	99.801
30 Nov. 1918	104.729	14.694	192.493	96.657
23 Febr. 1918	86.330	20.552	168.617	63.933
24 Febr. 1917	72.391	22.935	157.594	33.974
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Dioerse rekeningen 1)	Beschikbaar metaalsaldo	Dekking-percentage
22 Febr. 1919		203.200		***	69.100	***
15 " 1919		198.000		***	69.700	***
8 " 1919		204.800		***	68.500	***
28 Dec. 1918	8.533	18.045	82.954	14.435	63.325	41
21 " 1918	8.781	18.033	83.055	15.472	62.813	41
30 Nov. 1918	8.772	17.778	82.115	17.994	61.893	41
23 Febr. 1918	8.752	35.774	62.263	24.747	60.627	46
24 Febr. 1917	6.450	35.999	51.360	7.059	57.419	50
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 2)	44

1) Sluippost der activa. 2) Op de basis van 2/3 metaaldekking.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opschbare schulden	Disconto's	Dio. rekeningen 1)
11 Jan. 1919	1.068	1.722 2)	1.307	1.319	116
4 " 1919	1.062	1.770 3)	1.282	1.322	98
31 Dec. 1918	1.061	1.722 4)	1.289	1.318	153
28 " 1918	1.057	1.727 5)	1.364	1.230	187
21 " 1918	1.052	1.713 6)	1.218	1.254	138
14 " 1918	1.044	1.715 7)	1.175	1.249	129
7 " 1918	1.034	1.800 8)	1.080	1.240	113
12 Jan. 1918	619	1.187	1.103	1.116	505
13 Jan. 1917	709	1.030	959	977	315
25 Juli 1914	645	1.100	560	735	396

1) Sluippost der activa. 2) Hiervan zilverbons 275 dz. gld. 3) idem 283 dz. gld. 4) idem 274 dz. gld. 5) idem 284 dz. gld. 6) idem 273 dz. gld. 7) idem 274 dz. gld. 8) idem 271 dz. gld.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
5 Mrt. 1919	81.251	71.092	318.155	28.500	299.234
26 Febr. 1919	81.628	70.336	314.805	28.500	295.697
19 " 1919	81.769	69.567	312.780	28.500	293.650
12 " 1919	81.619	69.833	310.905	28.500	292.250
6 Mrt. 1918	60.085	47.591	220.689	28.500	195.862
7 Mrt. 1917	54.010	38.237	143.958	28.500	110.776
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dek-kings-percentage 1)
5 Mrt. '19	59.197	84.734	25.702	128.732	28.609	18,52
26 Febr. '19	50.197	83.130	25.824	119.170	29.743	20,51
19 " '19	52.235	84.147	30.680	118.333	30.652	20,57
12 " '19	52.680	83.298	28.158	120.046	30.236	20,40
6 Mrt. '18	67.737	98.191	41.022	137.745	30.944	17,31
7 Mrt. '17	31.966	196.029	120.889	123.165	34.223	14,02
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 $\frac{1}{8}$

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dek-kings-percentage 1)
28 Febr. 1919	2.266.494	2.245.714	5.932.354	24.102.823	34
22 " 1919	2.268.239	2.247.371	5.786.252	23.747.102	34
15 " 1919	2.269.959	2.249.545	5.811.614	23.760.696	34
7 " 1919	2.276.978	2.252.150	5.781.470	23.665.071	34
2 Mrt. 1918	3.846.692	2.407.691	1.323.063	11.310.828	34
28 Febr. 1917	2.542.919	2.527.315	342.576	7.655.506	38
23 Juli 1914	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

1) Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In 'kas bij de Reichsbank
28 Febr. 1919	28.982.397	11.830.636	16.599.700	5.924.000
22 " 1919	26.553.685	9.893.828	16.256.200	5.777.700
15 " 1919	26.729.605	11.994.682	16.260.900	5.802.900
7 " 1919	26.030.456	11.389.795	16.190.800	5.774.200
2 Mrt. 1918	13.048.493	6.590.131	7.904.000	1.310.900
28 Febr. 1917	8.984.825	4.076.591	3.825.800	330.900
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

RUSSISCHE STAATSBANK.

Sedert 5 November 1917 is geen bankstaat verschenen.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
6 Mrt. '19	5.537.264	1.978.308	314.155	777.348	20.900.000
27 Febr. '19	5.526.818	1.978.308	313.795	837.404	20.500.000
20 " '19	5.524.657	1.978.308	314.382	837.404	20.200.000
13 " '19	5.510.746	2.037.108	314.804	856.678	20.000.000
7 Mrt. '18	5.369.498	2.037.108	256.088	1.137.066	13.350.000
8 Mrt. '17	5.156.875	1.946.638	268.339	808.640	9.100.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbil-jetten	Rek. Crt. Parti-culieren	Rek. Crt. Staat
	1.024.973	976.755	1.211.967	33.091.895	2.570.827	77.199
1.062.387	982.431	1.189.078	32.716.470	2.656.533	34.088	
1.101.102	988.404	1.192.166	32.492.415	2.648.233	37.582	
1.153.745	994.240	1.213.764	32.506.655	2.664.302	67.630	
1.123.151	1.112.625	1.185.813	24.650.027	2.630.708	29.084	
616.712	1.287.428	1.246.193	18.281.277	2.484.491	38.731	
1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

SOCIÉTÉ GÉNÉRALE DE BELGIQUE. 1)

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleening van buitenl. voorde.	Beleening van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleening	Circulatie	Rek. Crt. saldi
17 Oct. '18	1.216.753	100.082	480.000	97.728	1.507.912	377.440
10 " '18	1.219.743	100.021	480.000	100.040	1.508.011	382.595
3 " '18	1.144.781	100.011	480.000	95.287	1.452.612	358.318
26 Sept. '18	1.145.778	99.982	480.000	101.783	1.452.948	365.452
18 Oct. '17	476.043	90.903	480.000	100.351	1.172.474	91.204
19 Oct. '16	352.872	76.033	480.000	39.834	828.739	110.068

1) Sedert einde 1914 met de functie van circulatiebank belast.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goud	Waarvan voor dekking F. R. Notes	Waarvan in het buitenland	Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
24 Jan. '19	2.101.317	1.344.099	5.828	67.070	2.466.556
17 " '19	2.102.557	1.374.473	5.828	67.594	2.512.973
10 " '19	2.094.070	1.322.960	5.828	67.828	2.590.681
3 " '19	2.092.694	1.349.151	5.829	60.960	2.648.605
25 Jan. '18	1.726.507	813.785	52.500	56.252	1.234.934
26 Jan. '17	791.245	275.133	—	17.579	259.768

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Waarvan Kapitaal	Algem. Dek-kings-percentage 1)	Percent. Goud-dekking circulatie
24 Jan. '19	2.046.572	2.396.124	80.820	53,6	52,7
17 " '19	1.874.765	2.406.831	80.510	53,4	52,6
10 " '19	2.035.972	2.288.248	80.812	53,1	52,5
3 " '19	2.120.133	2.381.858	80.792	53,4	52,8
25 Jan. '18	901.574	1.849.086	72.439	71,0	77,6
26 Jan. '17	113.408	810.822	55.694	75,9	105,9

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's met inbegrip van het kapitaal.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
17 Jan. '19	765	13.863.284	1.298.009	12.333.978	1.603.005
10 " '19	769	13.658.655	1.295.723	12.130.850	1.565.326
3 " '19	757	13.636.545	1.293.051	12.070.599	1.516.620
27 Dec. '18	758	13.638.935	1.245.251	11.872.604	1.481.556
18 Jan. '18	662	11.275.331	1.147.274	10.618.473	1.361.800

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 8 Maart 1919.

Onder den geweldigen druk der buitengewone voorvallen op het gebied van binnen- en buitenlandsche politiek hebben de internationale beurzen in de afgelopen week een onregelmatig en meerendeels ongeanimeerd aanzien gehad. Een enkele uitzondering kan hier gemaakt worden voor New York en, ten deele, voor onze inheemsche effectenmarkt, doch overigens hebben de hier bedoelde voorvallen overal een remmenden invloed op het zakenleven uitgeoefend.

In de eerste plaats is dit wel het geval geweest voor Berlijn. De ontredde daar ter plaatse is zoo groot en, in aansluiting hieraan, de zakenomvang zoo buitengewoon gering geworden, dat het beursbestuur er toe is overgegaan, de deuren der beurs tot nadere aankondiging te sluiten. Deze maatregel teekent wel meer dan eenige andere den uiterst serieuzen toestand.

Het zijn niet slechts de situaties, ontstaan uit de scherpe eischen, door de Geallieerden gesteld ten opzichte van de verlenging van het wapenstilstandsverdrag, die den geest van onrust hebben wakker geroepen, hoewel deze uit den aard der zaak wel den stoot hebben gegeven. De eisch van uitlevering van de gansche Duitse handelsvloot, zonder hiertegenover verplichtingen op zich te willen nemen ten aanzien van de verzorging van Duitschland met levensmiddelen en grondstoffen hebben een gevoel van machteloosheid bij onze Oosterburen te voorschijn geroepen, een gevoel, waaruit begrijpelijkerwijze de conclusie is getrokken, dat het op algeheele vernietiging van Duitschland bij de voormalige vijanden is gemunt. Voorloopig hebben de onderhandelaars van Duitse zijde niet aan den gestelden eisch toegegeven, ondanks het feit, dat hun de machtsmiddelen ontbreken, om de weigering te kunnen handhaven. Doch men rekent er eenigszins op, dat de Entente terug zal schrikken voor gewelddadige maatregelen ter inwilliging harer verlangens (b.v. door een verdere bezetting van het Duitse Rijk of door een totale weigering van den aanvoer van levensmiddelen) wijl hierdoor de toch reeds aanwezige Bolsjewieksche neigingen aangewakkerd zullen worden en zodoende gemakkelijk de gelegenheid wordt geboden om den revolutionairen bacil ook naar de landen der Geallieerden te doen overslaan.

Inmiddels tast men omtrent de te nemen maatregelen der Entente nog geheel in het onzekere. Het spreekt vanzelf, dat dit de beurs ten sterkste heeft verontrust, waarbij nog is gekomen het besluit tot algemeene staking te Berlijn, hetgeen gepaard is gegaan met straatgevechten en oproeren van zeer groote beteekenis, vermoedelijk groter, dan wij hier te lande uit de spaarzame dagbladberichten kunnen opmaken. Naar allen schijn is de positie der Regeering op sommige dagen niet minder dan hachelijk geweest en hoewel het gevaar thans klaarblijkelijk voor een goed deel geweken is, staat men nog immer voor de mogelijkheid van herhalingen. Een eventuele overwinning der Spartacuslieden, ook al moge deze tijdelijk zijn, vormt nog steeds het schrikbeeld voor het geordende deel der Duitse samenleving en het voorbeeld der Russische bolsjewiki kan geen stimulans vormen voor het zakenleven ter beurse, noch voor een opwaartsche beweging van het algemeene koerspeil.

Dit koersniveau is dan ook in de berichtperiode voortdurend gedaald. Het allerergst hebben hieronder wel de obligatiën der diverse oorlogsleeningen te lijden gehad, ondanks het feit, dat de Regeering nog steeds voortgaat met interventie-aankopen. Deze kunnen echter uit den aard der zaak slechts van zeer bescheiden omvang zijn, zoodat in geen enkel opzicht een tegenwicht kan worden gevormd tegenover het overweldigend aanbod van de zijde der bezitters van oorlogsleeningen, zoowel als van hen, die in het vooruitzicht van een verdere reactie in blanco verkoopen. Tot nu toe heeft de Rijksbank drie verschillende soorten van interventie toegepast. Primo werden bedragen tot Mk. 2000 direct van particulieren geaccepteerd, indien bezwen kon worden, dat de verkooper behoefte aan baar geld had. Secundo bestond voor kleinere firma's een beperkte verkoopmogelijkheid, in zoverre, dat deze dagelijks tot een maximum van Mk. 15.000 aan obligaties konden aanbieden. Tertio konden alle banken en firma's, die inschrijvingen op de oorlogsleeningen hadden ingediend, een bepaald percentage dezer inschrijvingen tot den door de Regeering vastgestelden interventiekoers opnemen. Langzamerhand is deze koers meer in overeenstemming gebracht met het werkelijke beursniveau (thans bedraagt hij 90½ pCt.), doch desondanks verkrijgt men bij interventie door de Regeering nog een viertal procenten meer, dan bij gewonen beursverkoop. Van deze omstandigheid maken sommi-

gen gebruik, door op de vrije markt in te koopen en de aldus verkregen obligaties aan de Rijksbank aan te bieden. Vermoedelijk zal dan ook binnen afzienbaren tijd een verdere verlaging van den interventiekoers tegemoet gezien kunnen worden, teneinde dezen sluikhandel onmogelijk te maken.

Behalve de gebeurtenissen op het terrein van binnenlandsche en buitenlandsche politiek hebben de belastingvoorstellen der Regeering de daling van oorlogsleeningen sterk in de hand gewerkt. Er zal n.l. een belasting van 10 pCt. van de rente-opbrengst van alle obligaties, pandbrieven, enz., worden geheven, waarvan de stukken der oorlogsleeningen niet zijn vrijgesteld. Oorspronkelijk is hieraan wel gedacht, doch de overweging, dat door vrijstelling een mindere opbrengst van 800 à 850 miljoen Mark jaarlijks zou worden verkregen, heeft den doorslag bij het besluit tot heffing gegeven. Voorloopig zijn aandeelen van deze belasting vrijgesteld, doch zeer waarschijnlijk zal te dien opzichte binnenkort een dividendbelasting worden ingevoerd. Buitenlandsche houders zijn van de heffing uitgesloten.

In aansluiting aan de voortdurende daling van den Markenkoers in het neutrale buitenland is voorts wederom een stijging ingetreden in exotische waarden, welke echter niet dien omvang van voor enkele weken heeft aangenomen, wijl thans wel vast staat, dat de overname van deze fondsen door de Regeering niet tot buitensporige prijzen zal geschieden. De verzending van buitenlandsche papieren over de grenzen is thans geheel verboden, voorloopig zelfs voor die fondsen, die reeds vóór het Regeeringsbesluit naar het buitenland waren verkocht.

Van de overige markt te Berlijn kan slechts worden gezegd, dat zij uiterst stil is geweest en dat de koersen zich meerendeels in dalende richting hebben bewogen.

Te Weenen heeft men zich voornamelijk bezig gehouden met de te nemen maatregelen inzake de afstempeling van Kronenbiljetten. Dat het tot deze afstempeling zal komen, is thans zeker, al wordt deze van officieele zijde gemotiveerd met de mededeeling, dat zij slechts geschiedt als tegenmaatregel tegen de besluiten der Tschecho-Slowaken. Naar bekend, is te Praag de afstempeling thans volkomen doorgevoerd, waarbij men slechts de helft van de ingeleverde biljetten in den vorm van afgestempelde biljetten terug verkreeg.¹⁾ Voor de resteerende 50 pCt. ontving men een kwitantie, die niet verkoopbaar is en die vermoedelijk zal moeten dienen tot dekking van de nog te heffen belastingen. Men betaalt derhalve reeds bij voorbaat een groot gedeelte der nieuwe heffingen.

Ook in Hongarije overweegt men dergelijke maatregelen. Te Budapest heeft een conferentie van deskundigen op financieel gebied plaats gehad, welke echter in de eerste plaats het vraagstuk der dekking van de geweldige staatsuitgaven te behandelen had. De voornaamste kwestie was hier de vermogensbelasting, waarbij van verschillende kanten het belastingvrije maximum ad Kr. 20.000 als te laag werd beschouwd. Voorts werd gediscussieerd over de wijze, waarop de te verkrijgen belastingpenningen besteed moeten worden, of zij n.l. in de eerste plaats moeten dienen tot vermindering der vlottende schuld of tot gedeeltelijke afbetaling der oorlogsleeningen. Omtrent dit punt kon nog geen eenstemmigheid worden verkregen, hoewel het wel reeds vast staat, dat de dienst der oorlogsleeningen zooveel mogelijk intact zal worden gehouden, vooral met het oog op het geweldige belang, dat levensverzekeringen, banken, pensioenfondsen, e.d. bij de oorlogsleeningen hebben.

De beurs te New York heeft, zoals reeds in den aanvang van dit overzicht werd medegedeeld, een uitzondering op den algemeenen ongunstigen toestand der effectenmarkten gemaakt. De steun, die vermoedelijk van Regeeringswege aan de spoorwegondernemingen zal worden verstrekt, heeft het denkbeeld doen ontstaan, dat ook op industrieel gebied door het Gouvernement alles zal worden aangewend, om de betrokken bedrijven in alle opzichten te steunen. Vermoedelijk tast men te dien opzichte niet mis, daar door de komende vrijheidsleening de bedragen tot verdere creditverleening aan de Geallieerden gevonden kunnen worden en zodoende weder voor laatstgenoemden de gelegenheid bestaat, nieuwe opdrachten aan de Amerikaansche industrie te verstrekken. In het licht van deze overwegingen heeft de beurs te New York dan ook van een krachtige opleving blijk kunnen geven. Ongetwijfeld waren voor sommige fondsen factoren van zuiver localen of markttechnischen aard voor de koersverheffing verantwoordelijk (zoals o.a. bij de preferente aandeelen der American Hide & Leather het geval schijnt te zijn, waar de contramine klaarblijkelijk te

¹⁾ Zie voorts het artikel op pag. 263.

grootte verkoopen in blanco heeft geëffectueerd) doch over het geheel was de tendens vast en waren de toekomstverwachtingen van optimistischen aard.

Te Londen is de effectenmarkt niet al te opgewekt geweest. De vrees voor verdere stakingen is nog niet verdwenen, te minder, wijl thans ook klassen van werknemers, die zich tot nu toe ver van iederen strijd tot verbetering hunner lotspositie hebben gehouden, zich tot aansluiting aangorden. Op het voorbeeld van Duitsland hebben n.l. de bankbeambten in Engeland zich vereenigd tot vakbonden. Enkele personeelen hebben een z.g. „internal-guild”, d.w.z. een organisatie van beambten, alleen bij een bepaalde instelling werkzaam, gevormd; voor het grootste gedeelte echter zijn de betrokkenen aangesloten bij zuivere vakvereniging, z.g. „outer guilds”, door welke thans eischen van loonsverhoging, pensioen op 60-jarigen leeftijd, enz. worden gesteld.

Ook te Parijs is de beurs niet al te geanimeerd geweest, tengevolge van de hierboven reeds gereleveerde objecties ten aanzien van het wapenstilstandsverdrag, door Duitsland opgeworpen. Ook heeft de verdere verhoging van de maximumgrens voor de biljettencirculatie der Bank van Frankrijk geen stimulerende uitwerking gehad. Deze grens is thans n.l. gebracht van 33 op 36 milliard Francs, terwijl tegelijkertijd de voorschotgrens van de Bank aan de Regeering is verhoogd van 21 tot 24 milliard Francs. De geweldige toename van de biljettencirculatie komt duidelijk naar voren in onderstaande data en cijfers, die het maximumbedrag der biljettencirculatie op de diverse genoemde tijdstippen weergeven:

Maximumbedrag der bankbiljettencirculatie: (in milliard Fracs.)		
29 December	1911	6,8
5 Augustus	1914	12,—
11 Mei	1915	15,—
15 Maart	1916	18,—
15 Februari	1917	21,—
10 September	1917	24,—
7 Februari	1918	27,—
3 Mei	1918	30,—
9 September	1918	33,—
4 Maart	1919	36,—

Te onzent heeft de markt voor inheemsche staatsleeningen geen onverdeeld gunstigen aanblik gehad. Aanvankelijk werd dit veroorzaakt door de onzekerheid, die nog steeds bestond door de publicatie van de eischen, door sommige Belgische kringen gesteld, doch toen bleek, dat vermoedelijk deze kringen niet door de vredesconferentie zouden worden gesteund, kon een verbetering van onze staatsleeningen toch niet intreden, wijl de mededeelingen van den Minister van Financiën aangaande een verdere mogelijke leening ad f 400 miljoen deprimeerend werkten. Wel is een kleine verbetering ingetreden, doch over het geheel bleef het aanbod overwegend, zoodat van een herstel van eenige beteekenis geen sprake kon zijn.

Buitenlandsche staatsfondsen waren stil, doch vast van toon. Russen eerder iets lager, ondanks berichten van nederlagen der Bolsjewiki.

	4 Mrt.	7 Mrt.	10 Mrt.	Rijzing of daling.
4 1/2 % Ned. W. Sch. 1916	91	91	90 1/4	— 3/4
4 % „ „ „ 1916	83 3/16	83 1/8	82 9/16	— 1
3 1/2 % „ „ „	70 1/2	70 3/4	70 3/4	+ 1/4
3 % „ „ „	63 1/2	64 1/4	64	+ 1/2
2 1/2 % Cert. N. W. S.	53 3/4	54 7/8	53 1/2	— 1/4
5 % Oost-Indië 1915	94 7/8	94	94	— 7/8
4 % Hongarije Goud	37 1/2	38	38 1/4	+ 3/4
4 % Oostenr. Kronenrente	28	26 3/8	27	— 1
5 % Rusland 1906	39 1/4	39 1/4	39 1/4	
4 1/2 % Iwangorod Dombr... 29 1/2	28 3/4	28 1/2	28 1/2	— 1
4 % Rusland Cons. 1880... 28	27 1/16	26 1/8	26 1/8	— 1 7/8
4 % Rusl. bij Hope & Co... 30 1/4	29 1/8	29 3/4	29 3/4	— 1/2
4 % Servië 1895	52	50 1/2	50 1/2	— 1 1/2
4 1/2 % China Goud 1898 .. 67 1/2	67 1/2	68 3/4	68 3/4	+ 1 1/2
4 % Japan 1899	70	70	70	
4 % Argentinië Buiten... 64 5/8	64 5/8	64 5/8	64 5/8	
5 % Brazilië 1895	72 7/8	72 7/8	72 7/8	
5 % „ 1913	71 1/8	71 1/8	71 1/8	

Van de locale afdelingen hebben *scheepvaartwaarden* in den aanvang der berichtsperiode wel de meeste aandacht getrokken door den omvangrijken handel, welke in aandelen en claims van aandelen der Holland-Amerika Lijn bestond. Langzamerhand echter daalde de belangstelling (hoewel de omzetten nog vrij groot bleven) en hiermede de koersen der aandelen en voorkeursrechten. Deze reactie stond echter in verband met den teruggang in het algemeen

op de scheepvaartmarkt. De jaarverslagen der diverse scheepvaartondernemingen kunnen thans langzamerhand tegemoet worden gezien en hand aan hand gaat hiermede een taxatie door beurs en publiek van de vermoedelijke resultaten en een verdisconteeren van de verwachtingen. Dat men hiermede wel eens te sterk naar den optimistischen kant kan drijven, heeft de afgelopen week wel bewezen. Aandeelen. Hollandsche Stoomboot-Mij. b.v. werden sterk gekocht in de verwachting van een dividend ad 20 pCt. en de koersverheffing van dit fonds had een gelijke uitwerking op de overige aandelen der betrokken markt. Toen echter de categorische mededeeling kwam van de Directie der Hollandsche Stoomboot-Mij., dat de dividenduitkeering belangrijk minder dan 20 pCt. zou bedragen en toen daarna officieel bekend werd gemaakt, dat 15 pCt. op de aandelen zou worden uitgekeerd, trad een reactie van beteekenis in, die op haar beurt weder de gansche markt aantastte. Tegen het slot echter kon een enigszins betere tendens de overhand houden.

	4 Mrt.	7 Mrt.	10 Mrt.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	412 1/4	409	414	+ 1 1/4
„ „ „ gem. eig.	393 1/4	391	394	+ 3/4
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij..	310	305	309	— 1
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	161 1/2	161 1/2		
Hollandsche Stoomboot-Mij..	205	205	206	+ 1
Java-China-Japan-Lijn	306 1/2	307	308	+ 1 1/2
Kon. Hollandsche Lloyd ..	173 1/2	172	174 1/4	+ 3/4
Kon. Ned. Stoomb.-Mij.	236	235	236	
Kon. Paketvaart-Mij.	241 1/2	240 1/4	240	— 1 1/2
Maatschappij Zeevaart	340	337	336	— 4
Nederl. Scheepvaart-Unie ..	252	251 1/4	251	— 1
Nievelt Goudriaan	513	512	511	— 2
Rotterdamsche Lloyd	279	278	279 1/2	+ 1/2
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	298	298	298	
„ „ „Nederland” ..	291 1/4	292 1/2	291	— 1/4
„ „ „Noordzee” ..	171	175	173 1/4	+ 2 1/4
„ „ „Oostzee”	387	387	387	

Ook de afdeling voor *cultuurwaarden* was bewogen. In aandelen Handelsvereniging „Amsterdam” werden groote aankooporders geëffectueerd, welke gebaseerd waren op de verwachting van een uitkeering van dividend in den vorm van aandelen, een bonus derhalve. Nu eens tegengesproken, dan weder bevestigd, waren de aandelen het middelpunt van een levendige belangstelling, hetgeen gepaard ging met vrij belangrijke koersfluctuaties. De overige aandelen dezer afdeling volgden nauwkeurig het koersverloop van aandelen H.V.A. De bij de suikercultuur betrokken bankaandelen echter waren doorlopend vast gestemd, met name voor aandelen Nederlandsch-Indische Handelsbank en Nederlandsche Handel-Maatschappij.

De *petroleumafdeeling* was in den aanvang der berichtsperiode vrij mat. De omzetten in het hoofdfonds, Koninklijke Petroleum-Mij., waren niet zoo omvangrijk, mede uit hoofde van den uitgebreiden handel in scheepvaart- en cultuurwaarden, waardoor de aandacht enigszins werd afgeleid. Spoedig echter wijzigde zich dit aspect en trad meer kooplust op den voorgrond, vooral toen ook voor aandelen Geconsolideerde grootere vraag ontstond. Als oorzaak voor de rijzing van dit laatste fonds werd aangegeven het verdwijnen van de vrees voor socialisatie der petroleumbronnen in Roemenië. In de overige soorten van deze rubriek ging slechts zeer weinig om.

Rubberwaarden bleven vast van toon, zonder dat het nochtans tot groote zaken kwam. Ook hier is men in afwachting van de komende jaarverslagen, waarbij men echter over het algemeen niet bijzonder optimistisch gestemd is.

Tabakken geheel verlaten en met afbrokkelende koersen.

	4 Mrt.	7 Mrt.	10 Mrt.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	188	188	189	+ 1
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	180 3/4	181 7/8	181	+ 1/4
Rotterd. Bankvereniging ..	141 1/8	142	142	+ 7/8
Amst. Superfosfaatfabriek ..	172 1/2	172	171 1/2	— 1
Van Berkel's Patent	154 7/8	150	154 3/4	— 1/8
Insulinde Oliefabriek	244 1/2	245	246 1/2	+ 2
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	104	104 1/4	104 3/4	+ 3/4
Ned. Scheepsbouw-Mij.	180 1/4	178	180	— 1/4
Philips' Gloeilampenfabriek	428	415	426	— 2
R. S. Stokvis & Zonen	556	565 1/2	572 1/2	+ 16 1/2
Vereenigde Blikfabrieken ..	137 1/2	137 1/4	137	— 1/2
Compania Mercantil Argent.	241	243 3/8	244	+ 3
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	149 1/2	149 7/8	150 1/2	+ 1
Handelsver. Amsterdam	419 1/2	420 1/2	425 1/2	+ 6

	4 Mrt.	7 Mrt.	10 Mrt.	Rijzing of daling.
Holl. Transatl. Handelsver.	139 ⁷ / ₈	136	138 ⁷ / ₈	— 1
LindeTeves & Stokvis	224 ¹ / ₂	223 ³ / ₄	223 ³ / ₄	— ³ / ₄
Van Nierop & Co's Handel-Mij	174 ¹ / ₂	174 ¹ / ₂	175	+ ¹ / ₂
Tels & Co's Handel-Mij	153 ¹ / ₂	153	154 ¹ / ₂	+ 1
Gecons. Holl. Petroleum-Mij	231 ¹ / ₂	236	252 ¹ / ₂	+ 20 ³ / ₄
Kon. Petroleum-Mij.	589 ¹ / ₂	595	597	+ 7 ¹ / ₂
Orion Petroleum-Mij.	78	80	82	+ 4
Steaua Romana Petr.-Mij.	151 ¹ / ₈	150	155	+ 3 ⁷ / ₈
Amsterdam-Rubber-Mij.	186	187 ¹ / ₂	190	+ 4
Nederl.-Rubber-Mij.	107 ¹ / ₂	105	108	+ ¹ / ₂
Oost-Java-Rubber-Mij.	236 ¹ / ₂	234 ³ / ₄	241 ¹ / ₂	+ 5
Deli-Maatschappij	517	508 ¹ / ₂	510	— 7
Medan-Tabak-Maatschappij.	230 ¹ / ₂	228 ¹ / ₂	229	— ¹ / ₂
Senembah-Maatschappij	482	475	477	— 5

De Amerikaanse markt was op sommige dagen zeer levendig. De aanleiding hiertoe vormden de geanimeerde indicaties van Wallstreet, benevens de verwachting, dat thans binnen afzienbaren tijd het arbitrageverkeer weder mogelijk zal worden. Hierdoor wordt het publiek er toe gebracht wat meer aandacht aan de koersen uit Wallstreet te verleenen en een gedeelte van het beschikbare kapitaal tot aankoop van Amerikaanse fondsen te bestemmen.

	4 Mrt.	7 Mrt.	10 Mrt.	Rijzing of daling
American Car & Foundry	87 ³ / ₄	87 ¹ / ₁₀	89	+ ¹ / ₄
Anaconda Copper	133	133 ¹ / ₂	134 ¹ / ₂	+ ¹ / ₂
Un. States Steel Corp.	90 ¹ / ₄	91 ⁵ / ₈	93 ¹ / ₄	+ 3
Atchison Topeka	92 ⁵ / ₈	93	94	+ ¹ / ₈
Southern Pacific	96	96 ¹ / ₈	96 ¹ / ₂	+ ¹ / ₂
Union Pacific	137	136 ¹ / ₂	137 ⁷ / ₈	+ ¹ / ₈
Int. Merc. Marine afgest.	27 ¹ / ₂	27 ³ / ₈	28 ¹ / ₄	+ ³ / ₄
" " " " prefs.	119	119 ¹ / ₂	125	+ 6

De geldmarkt toonde weinig verandering; prolongatie ongeveer 3¹/₂ pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

11 Maart 1919.

In den aard der berichten omtrent de te velde staande oogsten is in den loop der afgelopen week geene verandering gekomen. In de uitvoerlanden behalve Britsch-Indië wordt dus nog steeds overvloed aan granen en voederarti-

kelen verwacht en voor West-Europa rekent men met goede, doch niet overvloedige oogsten. Vóór vaststaat, dat deze verwachtingen zijn bewaarheid, zal, naar het zich nu laat aanzien, de geheel vrije graanhandel niet zijn teruggekeerd. Voor tarwe althans schijnt men in de geallieerde landen en de Vereenigde Staten de regeeringsinmenging, zij het in gematigden vorm, ten minste tot dat tijdstip te willen laten voortbestaan in verband met de groote tekorten, die in Midden- en Oost-Europa zullen bestaan en die bij vrijen handel tot overmatige prijsstijging zouden kunnen leiden. Van langeren duur zullen volgens het plan van Sir Auckland Geddes, den Engelschen Minister van „reconstruction” de Engelsche maatregelen ter bevordering van den landbouw blijven bestaan, opdat niet het Vereenigd Koninkrijk weder in dezelfde mate als vóór den oorlog voor zijne broodvoorziening afhankelijk zal zijn van den invoer.

Met het vrijlaten van den handel wordt in Engeland langzamerhand voortgang gemaakt. Zoo is de import van Californische, Oregon en Chili-gerst, de soorten, die voor de brouwerij worden gebruikt, weder aan den handel overgelaten, evenals van enkele boonensoorten. In overeenstemming met de lagere zeevrachten heeft de Engelsche regeering hare prijzen van maïs en boonen belangrijk verlaagd. Plata- en Noord-Amerikaansche maïs kosten met ingang van 17 Maart 60/-, Zuid-Afrikaansche 65/- per quarter; eene verlaging van 8/- tot 16/- per quarter.

De maïsmarkt in Noord-Amerika was in de afgelopen week weder vast met kleine aanvoeren en stijgende prijzen, die nu weder voor den spoedigsten termijn de hoogte van begin Januari hebben bereikt. De markten in Argentinië blijven voor tarwe en maïs flauw. Dit geldt vooral voor het laatste artikel, waarvan de prijs den verbouwer geene winst meer laat. De door de Argentijnsche regeering voor den export vastgestelde minimumprijzen zullen daarin vrij zeker geene verbetering brengen. De lage prijzen zijn veroorzaakt door het gebrek aan scheepsruimte en de belasting, die nu op den uitvoer wordt gelegd, zal waarschijnlijk slechts veroorzaken, dat die uitvoer, die bovendien nog belemmerd wordt door de nog steeds in de Argentijnsche havenplaatsen heerschende stakingen, nog vermindert wegens de houding der exporteurs, die weigeren de minimumprijzen te betalen.

Lijnzaad blijft prijshoudend, doch de verschepingen uit Argentinië zijn in den laatsten tijd uiterst klein.

Nederland. Veel wordt aan de markten te Rotterdam en Amsterdam reeds gesproken van zaken, die gedaan

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Maart	Maïs Maart	Haver Maart	Tarwe April	Maïs April	Lijnzaad April
8 Mrt. '19	226	139	59 ⁵ / ₈	10,20	4,55	18,80
1 Mrt. '19	226	131 ³ / ₄	57 ¹ / ₈	10,35 ³)	4,45 ³)	18,15 ³)
8 Mrt. '18	220	127 ⁷ / ₈	91 ³ / ₄	13,05	6,60 ⁴)	20,65
8 Mrt. '17	188 ³ / ₄ ⁴)	108 ³ / ₄ ⁴)	59 ¹ / ₂ ⁴)	14,30	9,25 ⁴)	21,60
8 Mrt. '16	110 ⁷ / ₈ ⁴)	74 ¹ / ₂ ⁴)	43 ⁴)	8,65 ³)	5,35 ⁴)	12,50
20 Juli '14	82 ¹)	56 ³ / ₈ ¹)	36 ¹ / ₂ ¹)	9,40 ²)	5,38 ²)	13,70 ²)

¹) per Dec. ²) per Sept. ³) per Maart. ⁴) per Mei.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	10 Maart 1919	3 Maart 1919	10 Maart 1918
Tarwe (inlandsche)	25,— ¹)	25,— ¹)	—
Rogge (70 Kg. natuur gew.)	23,50 ¹)	23,50 ¹)	—
Maïs (La Plata)	—	—	400,— ¹)
Gerst (60 Kg. natuur gew.)	23,— ¹)	23,— ¹)	—
Haver (38 lb. white clipped)	25,— ¹)	—	20,— ¹)
Lijnkoeken (Noord-Amerika van La Plata-zaad)	37,50 ¹)	37,50 ¹)	30,— ¹)
Lijnzaad (inlandsch)	40,— ¹)	40,— ¹)	—

¹) Regeeringsprijs.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor verbruik in Nederland.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	2-8 Maart 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tijdvak 1918	2-8 Maart 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tijdvak 1918	1919	1918
Tarwe	—	14.353	—	—	5.970	—	20.323	—
Rogge	—	—	—	—	8.690	—	8.690	—
Boekweit	—	—	—	—	—	—	—	—
Maïs	—	—	—	—	—	—	—	—
Gerst	—	—	—	—	—	—	—	—
Haver	—	—	—	—	—	—	—	—
Lijnzaad	—	—	—	—	—	—	—	—
Lijnkoek	—	—	—	—	—	—	—	—
Tarwemeel	4.447	35.679	—	—	7.429	—	43.108	—
Andere meelsoorten	1.098	5.650	—	—	—	—	5.650	—

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor het Buitenland.

Tarwe	—	109.286	57.550	—	—	—	109.286	57.550
Maïs	—	13.216	19.898	—	—	—	13.216	19.898
Rogge	—	—	—	—	—	—	—	—
Tarwemeel	16.465	81.875	—	—	—	—	81.875	—
Gerst	—	20.185	—	—	—	—	20.185	—
Haver	8.364	50.251	—	—	—	—	50.251	—
Andere meelsoorten	—	65.985	—	—	—	—	65.985	—

zouden zijn en van offertes, die worden gemaakt, doch bij nader onderzoek blijkt tot nog toe meestal, dat de berichten voorbarig zijn en dat het aantal afgesloten zaken nog uiterst gering is en bovendien betreffen die zaken artikelen van minder betekenis dan granen en lijnkoeken. Wel is dus nu, zooals in een onzer vorige berichten vermeld, den handel toegestaan, zich naast de regeering bezig te houden met den import van voedergraan en veevoeder, doch om verschillende redenen ontwikkelt zich die import slechts zeer langzaam. Het grootste bezwaar ligt in de moeilijkheid om scheepsruimte te bevrachten. Het laat zich echter aanzien, dat binnenkort eenige bevrachtingen tot stand komen, waarna met de zaken van grootere betekenis dan de tot nog toe afgeslotene een aanvang kan worden gemaakt.

SUIKER.

Naar verluidt heeft de Nederlandsche Regeering 30.000 tons Java-suiker gekocht hoofdzakelijk uit den ouden oogst op basis van f 17½ per pikol eerste kosten voor witte suiker en f 14¼ tot f 15½ voor No. 16 en hooger en Mei/Juni levering uit den nieuwen oogst tot ongeveer f 16½ voor witte suiker. Eenig charter schijnt hiervoor nog niet afgesloten te zijn, terwijl het artikel suiker ook niet behoort tot de tot dusver door de Geallieerden voor import in Nederland toegelaten producten.

De markt op Java blijft zeer vast. Na eenen verkoop van 1 miljoen picols No. 16 en h. uit den nieuwen oogst tot f 14½ werden niet onbelangrijke partijen witte suiker tot f 16.— verkocht.

In den laatsten tijd werden herhaaldelijk berichten ontvangen, die er op duiden, dat men in Engeland de regeeringscontrole op den invoer van suiker spoedig zal opheffen. Reeds werd aan Engelsche firma's de vrijheid teruggegeven om naar alle overige landen zonder speciale toestemming der regeering handel in suiker te drijven. Het is dus niet onwaarschijnlijk, dat de dagen der Royal Commission, die overigens in moeilijke tijden goed werk geleverd heeft, geteld zijn, doch moet daarbij niet verwacht worden, dat ook de officieel vastgestelde prijzen voor suiker in Engeland spoedig zullen worden gewijzigd. Zoolang deze prijzen echter niet verhoogd worden is Javasuiker te duur om aldaar te concurreren. De voorraden in de 3 voornaamste havens bedroegen op 1 Maart:

	1919	1918	1917
Londen	96.844	50.952	29.203 tons
Liverpool	44.044	32.716	1.653 "
Clyde.....	23.851	5.697	8.080 "
Totaal.....	164.739	89.365	38.936 tons

Cuba-statistiek:

	1919	1918	1917
Ontv. der week tot 22 Febr.	170.163	140.358	122.800 tons
Totaal sedert 1 Dec. 1)	918.353	936.012	815.153 "
Werkende fabrieken	190	193	—
Exp. d. week tot 1 Febr. ...	62.565	46.005	66.103 tons
Totaal sedert 1 Jan. 1919	201.144	156.840	246.458 "
Totaal voorraad 3 Febr. ...	249.232	344.769	198.781 "

1) 1918/17/16.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Maart	Londen			New York 96% Centrifugals.
		Tates Cubes No. 1	White Javas fob.	Americ. Granulated fob.	
7 Maart 1919..	f —	64/9	23/3	—	7,28
28 Febr. 1919..	" —	64/9	23/6	—	7,28
7 Maart 1918..	" —	53/9	14/3	—	—
7 Maart 1917..	" 22½/16	47 1/16	21/3	32/-	5,27 a 5,46
20 Juli 1914..	" 11 18/32	18/-	—	—	3,26

RUBBER.

De markt te Londen was in de afgelopen week kalm gestemd. De prijs voor loco rubber liep iets terug, terwijl de overige noteeringen nagenoeg onveranderd bleven.

De voorraden te Londen bedroegen op 6 Maart 15.500 Tons.

Slotnoteeringen:

prima crêpe loco/Maart ..	2/-½	einde voorafg. week	2/1
Apr./Dec. ..	2/1 ¼	2/1
Jan./Juni ..	2/1 ½	2/1 ¼
smoked sheets ¼ a ½ d. minder	¼ a ½ d. minder.
hard cure fine Para.....	2/4 ¼	Para	2/5

KOFFIE.

Statistiek der firma G. Duuring & Zoon.

Zichtbare voorraad op 1 Maart, in duizenden balen.

	1919	1918	1917	1916	1915
Voorraad in Europa ..	558	2.634	3.658	3.379	4.346
Stoomend { Brazilië ..	1.141	151	640	728	1.209
n. Europa { Oost-Indië.	?	?	?	135	61
{ Ver. Staten	—	—	—	8	29
	1.699	2.785	4.298	4.250	5.645
Voorraad Ver. Staten	922	2.512	2.497	1.900	1.719
Stoomend { Brazilië ..	1.072	523	1.007	495	412
naar { Oost-Indië.	?	?	?	3	12
Ver.Staten	3.693	5.820	7.802	6.648	7.788
Voorraad in Rio	690 ¹⁾	697 ²⁾	263	438	408
" " Santos..	4.124 ³⁾	3.979 ⁴⁾	2.203	2.176	1.809
" " Bahia ..	61	73	30	48	26
Totaal.....	8.568	10.569	10.298	9.310	10.031
Op 1 Februari	8.582	10.284	10.601	9.986	10.128

	1918	1917	1916	1915	1914
Op 1 Juli	8.710	7.778	7.091	7.538	11.289

1) hierin niet begrepen 124 dz. bl.
 2) " " " 49 " "
 3) " " " 2.949 " "
 4) " " " 1.939 " "

gekocht door de regeering van San-Paulo.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp en Leonard Jacobson & Zonen).

Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
8 Maart 1919	667.000	10.950	3.898.000	13.300	13 ⁹ / ₁₆
1 " 1919	674.000	10.900	4.086.000	13.200	13 ⁹ / ₁₆
22 Febr. 1919	699.000	11.100	4.249.000	13.200	13 ⁹ / ₁₆
8 Maart 1918	731.000	4.300	4.091.000	4.200	13 ¹⁰ / ₁₆

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgeloope week	Sedert 1 Juli	Afgeloope week	Sedert 1 Juli
8 Maart 1919 ..	25.000	1.218.000	158.000	5.644.000
8 Maart 1918 ..	37.000	2.168.000	182.000	10.188.000

KATOEN.

Noteeringen voor Loco-Katoen. (Middling Uplands).

	10 Mrt.'19	3 Mrt.'19	24 Febr.'19	11 Mrt.'18	10 Mrt.'17
New York voor Middling ..	27,15 c	26,25 c	25,90 c	33,25 c	18,25 c
New Orleans voor Middling	27,25 c	26,— c	27,25 c	32,50 c	17,50 c
Liverp. v. Good Midd. Texas ..	15,68 d	17,30 d	18,43 d.	24,12 d ¹⁾	11,94 d ²⁾

1) Good Middling Amer.
 2) 9 Maart '17 Middling Amer.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaansche havens. (In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '18 tot 7 Maart '19	Ooreenkomstige perioden	
		1917-'18	1916-'17
Ontvangsten Gulf-Havens..	4146	4787	5940
Atlant. Havens		1711	2050
Uitvoer naar Gr. Brittannië	3161	841	1658
" " 't Vasteland.		268	428
" " Japan etc...			

Voorraden in duizendtallen

	7 Maart '19	8 Maart '18	9 Maart '17
Amerik. havens.....	1359	1502	1249
Binnenland.....	1455	1168	1096
New York	?	135	144
New Orleans	?	456	420
Liverpool	503 ¹⁾	461	774

1) 8 Maart '19.

DE TWENTSCHE BANK

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 's-GRAVENHAGE · UTRECHT · ZAANDAM

Maandstaat op 28 Februari 1919

DEBET

Aandeelhouders nog te storten	f	1.784.700,—	
Deelneming in de firma's:			
B. W. BLIJDENSTEIN & Co., te Londen;			
B. W. BLIJDENSTEIN Jr., te Enschede;			
LEDEBOER & Co., te Almelo, f 7.892.187,50, waarvan in			
geld gestort	„	6.342.187,50	
Deelneming in bevriende Bankinstellingen f 5.063.422,07, waarvan			
in geld gestort	„	3.592.922,07	
			f 11.719.809,57
Fondsen van Aandeelhouders			
te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht			„ 32.142.600,—
Fondsen door ons gedeponoord voor rekening van bevriende			
instellingen			„ 5.020.500,—
Kassa, Wissels en Coupons			„ 36.643.550,05
Nederlandsche Staatsleeningen en Ned.-Indische leening			„ 839.042,35
Nederlandsche Schatkistbiljetten en Schatkistpromessen			„ 49.037.232,14
Daggeldleeningen			„ 5.100.000,—
Saldo's bij Bankiers:			
beschikbaar voor eigen gebruik	f	2.352.416,95	
voor rekening van derden	„	23.311.640,12	
gereserveerd voor geopende credieten	„	1.429.657,56	
			„ 27.093.714,63
Prolongatiën gegeven			„ 10.719.490,—
Saldo te leveren en te ontvangen fondsen			„ 147.400,67
Eigen Fondsen en Syndicaten			„ 3.605.797,95
Credietvereniging			„ 29.807.186,53
Voorschotten tegen Onderpand of Borgtocht en Saldo's Rek. Ort.	f	43.922.552,28	
Af: loopende Promessen	„	1.160.000,—	
			„ 42.762.552,28
Voorschotten op Consignatiën			„ 213.679,55
Gebouwen en Safe Déposit			„ 2.820.343,46½
			Totaal
	f		f 257.672.899,18½

CREDIT

Kapitaal	f	26.396.000,—	
Reservefondsen	„	8.211.068,56½	
Waarborgfonds Credietvereniging	„	3.492.772,50	
Reserve Credietvereniging	„	2.870.301,31	
			f 40.970.142,37½
Aandeelhouders voor gedeponoerde fondsen			
als waarborg voor 90 pCt. storting op aandeelelen B	f	1.784.700,—	
in Leendepôt	„	35.378.400,—	
			„ 37.163.100,—
Zieken- en Pensioenfondsen			„ 340.239,98½
Deposito's			„ 45.850.664,39½
Prolongatie-Deposito's			„ 1.535.600,—
Saldo's Rekeningen-Courant	f	84.302.907,87	
" " " voor gelden in het Buitenland ..	„	23.311.640,12	
" " " Credietvereniging	„	8.472.081,84	
			„ 116.086.629,83
Daggeldleeningen			„ 900.000,—
De Nederlandsche Bank			„ 1.245.160,10½
Te betalen Wissels			„ 10.445.474,24
Diverse Rekeningen			„ 3.135.888,25½
			Totaal
	f		f 257.672.899,18½